

TARTU ÜLIKOOL
ÕIGUSTEADUSKOND
Eraõiguse osakond

Kertu Priimägi

**„FRESH START“ TEOORIA RAKENDAMINE KOHUSTUSTEST
VABASTAMISE MENETLUSES**

Magistritöö

Juhendaja: *Mag. iur* Anto Kasak

Tallinn

2017

Sisukord

SISSEJUHATUS.....	3
I „FRESH START“ VAJADUS PANKROTIMENETLUSES	7
1.1 „Uue alguse” mõiste pankrotimenetluses.....	7
1.2 Kohustustest vabastamise menetluse eesmärk	13
II KOHUSTUSTEST VABASTAMISE ALUSED, PIIRANGUD JA VÕIMALUSED	18
2.1 Võlgniku vabastamine.....	18
2.2 Vabastamise piirangud	28
2.3 Rehabilitatsioon.....	36
III KOHUSTUSTEST VABASTAMISE MENETLUSEGA KAASNEVA UUE ALGUSE PÕHJENDATUS.....	44
3.1 „Fresh start“ teooria rakendamine praktikas	44
3.1.1 Mõju ettevõtlusele	44
3.1.2 Kohustustest vabastamise menetluse põhjendatus	46
3.2 <i>Fresh start</i> ja eetika pankrotimenetluses.....	50
3.2.1 Võlgadest vabanemise eetilisuus.....	50
3.2.2 Kinnipeetavate kohustustest vabastamine.....	54
3.2.3 Kelmide kohustustest vabastamine	58
KOKKUVÕTE.....	61
Summary: The implementation of the fresh start theory in acquittal of obligations proceedings	67
KASUTATUD KIRJANDUS	74
KASUTATUD NORMATIIVMATERJAL.....	80
Eesti normatiivaktid	80
Välisriikide normatiivaktid	80
KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA	81
Eesti kohtupraktika.....	81
Välisriikide kohtupraktika.....	81

SISSEJUHATUS

Käesoleva magistritöö peamine eesmärk on leida vastus küsimusele, kas “fresh start” teooria rakendamine kohustustest vabastamise menetluse läbi on põhjendatud ja vajalik. Selleks määratleb autor “fresh start” mõiste, selle vajalikkuse ja seob kohustustest vabastamise menetlusega.

Tänapäeva ühiskonna laenukultuuri ja riskivalmidust arvestades, on paljud inimesed end üle laenanud ega suuda olemasolevate sissetulekute juures täita kõiki kohustusi või on kaotanud töö ega suuda seetõttu oma kohustusi täita. Kirjeldatud olukorrast ei suuda isik tavaliselt enam omal käel välja tulla ja vajab kõrvalist abi, eelkõige riiklikku sekkumist, võlgadest vabanemiseks. Füüsilisest isikust pankrotivõlgniku tagasitoomine maksejõuliste isikute hulka aitab riigil säästa sotsiaalabivahendeid – see teguviis on kõigi riigi maksumaksjate, sh nende pankrotivõlausaldajate huvides, kelle nõuded konkreetse füüsilise isiku pankrotimenetluses rahuldamata jäävad¹.

Autor leiab, et kohustustest vabastamise menetluse temaatika on käesoleval ajal aktuaalne, kuna iga päev esitatakse kohtusse pankrotiavaldusi, mis on tingitud võlgniku suutmatusest rahuldada võlausaldaja nõudeid ja see suutmatuse ei ole võlgniku majanduslikust olukorrast tulenevalt ajutine. 2016. aasta lõpu seisuga oli maakohututes käimas 1 100 kohustustest vabastamise menetlust. Maksejõuetuse temaatika on oma olemuselt ka interdistsiplinaarne, hõlmates nii õigus- kui majandusteaduslikke aspekte ning riigipiire ületava majandustegevuse tõttu on see ka internatsionaalne teema². Kuivõrd füüsiliste isikute liigse võlakoormus on suur majanduslik ja sotsiaalne probleem, siis on maksejõuetus ja just füüsilise isiku maksejõuetus alati teemakohane ja pideva vaatluse all nii rahvusvaheliselt kui ka riigisiselt. Seega, kuna füüsilise isiku maksejõuetus on alati aktuaalne, siis on ka antud teemal kirjutatud varasemalt palju teadusmagistritöid, kuid autorile teadaolevalt ei ole varasemates töödes kajastatud menetluse vajalikkuse ja põhjendatuse aspekte ega keskendatud võlgniku väärilisusele.

Eeltoodud eesmärgist tulenevalt sõnastab autor järgnevalt käesoleva magistritöö põhiprobleemid. Esiteks, kas ja millega on põhjendatud “fresh start” teooria kasutamine

---

¹ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. Juridica VI/2008, lk 352.

² U. Arumäe. Maksejõuetusmenetlus ja vaidluste lahendamine. Juhtimine ja õigus V osa. Äriõiguse loengumaterjal, 2012, lk 10.

kohustustest vabastamise menetluses. Teiseks püstitab autor küsimuse, kes väärivad kohustustest vabastamist. Kolmandaks otsib autor vastust küsimusele, kas on eetiline vabastada inimene oma võlgadest, kuivõrd ta ise need põhjendanud on. Nimetatud probleemi juures keskendub autor eelkõige kinnipeetavate kohustustest vabastamise võimalikkusele ja eetilisele. Kuivõrd füüsilise isiku maksejõuetus on nii sotsiaalne kui ka majanduslik probleem, siis uurib autor neljandaks, kuidas ja kas mõjutab kohustustest vabastamise menetlus eeltoodud aspekte ühiskonnas. Viimaks uurib autor, kas “fresh start” peaks olema riigi poolt garanteeritud hüve ja seega võlgniku õiguspärane ootus füüsilise isiku pankrotimenetlusele.

Tulenevalt püstitatud eesmärgist ja põhiprobleemidest, on käesolev magistr töö jaotatud kolmeks suureks peatükiks. Selleks, et analüüsida teooria vajalikkust kohustustest vabastamise menetluses on autori hinnangul kõigepealt vaja avada selle olemus. Seega avab autor esimeses peatükis “fresh start” mõiste, kohustustest vabastamise menetluse eesmärgi ning sisustab kohustustest vabastamise menetluse läbi “fresh start” teooria olemuse ja nende seose.

Teine suur peatükk koosneb kolmest osast: võlgniku vabastamine, vabastamise piirangud ja rehabilitatsioon. Antud peatükis kajastab autor esmalt võlgniku kohustusi menetluse kestel ja probleeme nende täitmisel. Järgnevalt toob autor välja missugused on need kohustused, millest ei ole võimalik menetluse vältel vabaneda ja miks. Kolmandaks on peatükis välja toodud võlgniku rehabiliteerimine. Nimetatud probleemide analüüsimisel võrdleb autor Eesti, Suurbritannia, Ameerika Ühendriikide ja Saksamaa pankrotiõiguste regulatsioone.

Kolmandas peatükis toob autor välja *fresh start* teooria rakendamise praktikas. Magistr töö püstitatud uurimisküsimuste tõttu on eelkõige oluline analüüsida kohustustest vabastamist tegelikkuses ning selle võimalikku mõju ettevõtlusele. Teisalt toob autor antud peatükis välja ka käesoleva töö seisukohast olulise arutluse just selles osas, kas isiku vabanemine võlgadest on moraalsest aspektist põhjendatud ja kes väärivad kohustustest vabastamist. Lisaks toob autor välja ka kelmide ja kinnipeetavate kohustustest vabastamise võimalikkuse ja põhjendatuse.

Käesolev töö põhineb nii teoreetilise kui ka empiirilise materjali analüüsil ning tugineb autori poolt eelnevalt erinevate õigusaktide, erialakirjanduslike teoste ja kohtupraktika lahendite

läbitöötamisel ehk andmekogumismeetodil. Magistritöö koostamisel on autor kasutanud töös püstitatud eesmärkide saavutamiseks analüütilist, võrdlevat ja süsteemset uurimismeetodit. Töö teoreetiline osa põhineb Eesti, Ühendkuningriigi, USA ning Saksamaa pankrotimenetluse regulatsioonide analüüsil ja paralleelsel võrdlusel. Seega käsitleb autor võrdleva meetodiga ennekõike eelnimetatud riikide õigusteoorias püstitatud seisukohti ning uurib vastavaid füüsilise isiku maksejõuetuse regulatsioone. Töö empiiriline osa põhineb maakohtute, ringkonnakohtute ja Eesti Vabariigi Riigikohtu (edaspidi Riigikohus) praktika analüüsil. Selleks kasutab autor töös läbivalts analüütilist meetodit.

Kuivõrd pankrotiõigus on keeruline valdkond, mis hõlmab paljusid osapooli³ ning pankrotiõiguse reguleerimine riigiti sõltub mh riigi poliitilisest, sotsiaalsest ja majanduslikust taustast, siis peab autor oluliseks erinevate menetluste probleemkohtade võrdlemist. Pankrotiseadused võib oma lähtealustelt tinglikult jaotada kahte gruppi, sõltuvalt sellest, kas esiplaanil on võlgniku või võlausaldajate huvide kaitsmine⁴. Seega, esmalt sõltus riikide valik magistritöö analüüsiks sellest, et USA-s on enam tähelepanu pööratud sellele, et anda maksejõuetule võlgnikule võimalus uueks alguseks ja võlgadest pääsemiseks, mujal on lähtunud eelkõige võlausaldajate huvidest. Autor on vajalikuks pidanud analüüsida võrdluseks just nii Suurbritannia kui ka Ameerika Ühendriikide regulatsioone nende pikaajalise kohtupraktika ja traditsioonide tõttu pankrotiõiguses, ning nagu eelpool väljatoodud, ka nende seaduste lähtealuste erinevuste tõttu.

Kuivõrd võlgadest vabastamise idee pärineb Anglo-Ameerika õigussüsteemist ning on omakorda sealt levinud Kontinentaal-Euroopa riikidesse ning ka Skandinaavia õigusesse⁵, siis on see täiendav põhjus, miks kasutada käesoleva magistritöö võrdluses just Ameerika Ühendriikide õigust. Omavahelise analüüsi jaoks on autor pidanud vajalikuks välja tuua Saksamaa õiguse vastava regulatsiooni, kuivõrd Eesti 2003. aasta pankrotiseaduse väljatöötamisel lähtuti just Saksamaa 1999. aasta maksejõuetusseadusest.

Magistritöö koostamisel lähtus autor Eesti normatiivaktide puhul peamiselt pankrotiseadusest. Teiste riikide füüsilise isiku maksejõuetuse valdkonna regulatsiooni analüüsil kasutas autor vastavate riikide normatiivakte või õiguskirjandust ja -uuringuid. Käesolevaga peab autor

---

³ R. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. London 1990, lk 35.

⁴ P. Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. Juridica 1993, lk 6-7.

⁵ U. Reifner, J. Niemi-Kiesiläinen, N. Huls, H. Springeneer. The Legal Solutions on Overindebtedness in the EU Member States. Consumer Insolvency Regulation 2010, lk 256-258.

oluliste allikatena vajalikuks välja tuua eelkõige tunnustatud pankrotiõigusele spetsialiseerunud õigusteadlaste teosed nagu J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay ja W. C. Whitford'i „Consumer Bankruptcy in Global Perspective“ ning D. G. Epstein ja S. H. Nickles'i „Principles of Bankruptcy Law“. Samuti on autor kasutanud Maailmapanga juhiseid pankrotiõiguse kujundamiseks (World Bank Insolvency Initiative), UNCITRALi (United Nations Commission for International Trade Law) pankrotiõiguse töögrupi kujundamise juhiseid ning Sir Kenneth Cork'i poolt juhitud töögrupi koostatud "Insolvency Law and Practice. Review of the Review Committee" juhendit. Eesti autorite tödest on käesoleva magistritöö koostamisel lähtutud eelkõige järgmiste tunnustatud autorite teostest: Paul Varul, Toomas Saarna ja Kersti Kerstna-Vaks. Oluliseks eestikeelseks allikaks on kahtlemata ka kohtupraktika ja Tartu Ülikooli õigusteaduskonna ajakirjas Juridica avaldatud artiklid.

I „FRESH START“ VAJADUS PANKROTIMENETLUSES

1.1 “Uue alguse” mõiste pankrotimenetluses

Mida enam ühiskond ja sellega koos majanduskeskkond edasi areneb, seda olulisemat rolli mängib nimetatud juures ka krediit. Laenu andmine edendab ja laiendab äritegevust ning headel tingimustel annab ettevõttele võimaluse teenida rohkem kasumit kui see oleks kunagi võimalik olnud ettevõtte enda vahenditega⁶. Meckling on öelnud, et pankrot on lõppude lõpuks vaid üks osa suuremast süsteemist – finantssüsteemist⁷. Tarbija-keskses ühiskonnas on paljud inimesed üle laenamise tõttu makseraskustes. On õpetlasi, kes on öelnud, et inimesed ei ole oma olemuselt võimelised kontrollima oma krediidiotsuseid⁸. Nimetatud kontrolli puudumist seletatakse inimeste impulsiivse loomusega. Tänapäeva tõhus maksejõuetusõigus peab tunnustama seda, et me elame maailmas, kus rikkus põhineb süsteemil, mille alustalaks on krediit ning selline süsteem vajab omakorda kindlat maksejõuetuse protseduuri nimetatud süsteemi ohvritega toimetulekuks⁹.

Varusk on öelnud, et üldjuhul on isiku majandusseisundi halvenemine pikaajaline protsess, mis toob tihti kaasa maksejõuetuse¹⁰. Võlgades ja makseraskustes olev isik aga ei ole produktiivne liige tänapäeva majanduskeskkonnas. Kuigi vastutustundlik inimene peaks arvestama maksevõime olulisust ja seda just nimelt kohustuste võtmisel ja majandustegevuse arendamisel, siis ometi on paljusid inimesi, kes annavad laenuahvatlustele kergelt järele. Sel juhul ei jää võlgnikul muud üle, kui esitada avaldus füüsilise isiku pankroti väljakuulutamiseks lootusega võlgadest vabastamisele ja uuele majanduslikule ja sotsiaalsele elule. Jackson toob välja, et paljud inimesed alahindavad süstemaatiliselt seda riski, et nad ei ole võimelised oma praegust krediiditarbimist tulevikus tasuma¹¹. Seda asjaolu tunnistades nõustuvad ühiskonnaliikmed teatud tasandil juba võlgadest vabastamise teooriaga¹². Igas

---

⁶ R. Goode. Principles of Corporate Insolvency Law. Fourth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2011, lk 2

⁷ P. Shuchman. Theory and Reality in Bankruptcy the Spherical Chicken. Law and Contemporary Problems 66/1977, lk 69.

⁸ R. Efrat. The Fresh-Start Policy in Bankruptcy in Modern Day Israel. ABI Law Review 7:555/1999, lk 563.

⁹ K. Cork. Insolvency Law and Practice: Report of the Review Committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, lk 302.

¹⁰ M. Varusk. Maksejõuetus – Mis see on? Õiguskeel 2008/2, lk 3.

¹¹ T. H. Jackson. The Logic and Limits of Bankruptcy Law. Washington, D.C: Beardbooks, 2001, lk 234.

¹² T. H. Jackson. Osutatud töö, lk 234.

tänapäeva moodsas kogukonnas peaks olema rahalistes raskustes olevale inimesele võimalus uuele algusele¹³.

Fresh start teooria on oma alguse saanud Anglo-Ameerika õigusruumis, täpsemalt USA-s. USA Pankrotiõiguse Komisjon (*The Bankruptcy Laws Commission*) tugines sellele, et võimalus pankrotimenetluses oma võlgadest vabaneda omas olulist rolli tarbetute riskide vähendamises ja inimeste julgustamises, et võtta laene ning olla majanduslikult ja finantsiliselt aktiivsed¹⁴. Õigus uuele algusele teenib seega nii moraalset kui ka turu efektiivsuse eesmärki¹⁵. On öeldud, et kohustustest vabastamine on nii lõpp kui ka algus üheskoos¹⁶. Võlgadest vabastamine lõpetab juriidilise järelevalve menetluse ja annab inimesele võimaluse uueks alguseks. Professor MacLachlan on öelnud, et inglased võtsid kasutusele võlgadest vabastamise, et seeläbi mõjutada võlgnikke tegema võlausaldajatele teatavaks kogu nende varalise seisu¹⁷.

„Fresh start“ teooria ulatus on õiguskirjanduses vaieldav. Howard on seisukohal, et kui defineerida, et pankrotimenetluse eesmärk on võimaldada *fresh start*'i teatud võlgnikele, on see ebaadekvaatne¹⁸. Eeltoodud sõnastus ei määratle piisavalt pankrotimenetluse eesmärke selleks, et eristada võlgasid, mida pole võimalik vabastada ega võlgnikke, keda ei peaks vabastama. Erinevates riikides üle maailma on nimetatud teooriale lähenetud äärmiselt vastandlikult. Kui näiteks USA-s on kasutusel laialdane uue alguse poliis, siis on olemas ka riike, kus *fresh start*'i, kui füüsilise isiku pankrotimenetluse võimalikku tulemit, ei tunnustatagi¹⁹. Efrat toob ka välja, et keskteena on olemas riike, kes on küll oma pankrotisüsteemi *fresh start* poliisi vastu võtnud, kuid on märkimisväärselt piiranud selle ulatust ja kättesaadavust²⁰.

„Fresh start“ mõiste tähendust saab magistritöö autori hinnangul selgitada läbi kahe eesmärgi:

---

¹³ R. Efrat. The Fresh-Start Policy in Bankruptcy in Modern Day Israel. *ABI Law Review* 7:555/1999, lk 555.

¹⁴ National Bankruptcy Review Commission. National Bankruptcy Review Commission Final Report.

Bankruptcy: The Next Twenty Years. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://govinfo.library.unt.edu/nbrc/report/01title.html> (20.10.1997).

¹⁵ J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. C. Whitford. *Consumer Bankruptcy in Global Perspective*. Portland: Hart Publishing, 2003, lk 47.

¹⁶ D. Rendlemant. The Bankruptcy Discharge: Toward a Fresher Start. *North Carolina Law Review* 58:723/1980, lk 723.

¹⁷ J. A. MacLachlan. *Handbook of the Law of Bankruptcy*. West Publications Co, 1956, § 100.

¹⁸ M. Howard. A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy. *Ohio State Law Journal* 48:4/1987, lk 1048.

¹⁹ R. Efrat. Osundatud töö, lk 556.

²⁰ R. Efrat. Osundatud töö, lk 556.

1. Uue alguse eesmärk on tervendada majanduskeskkonda.
2. Uue alguse eesmärk on leevendada maksejõuetusse langenud isiku enda rahalist seisut ja teisalt ka au ja eneseväarikust.

Kahe eesmärgi eristamise vajadus on autori hinnangul sama, mis maksejõuetuse teoorial üleüldiselt – efektiivne füüsilise isiku maksejõuetusõigus on loodud ühtlasi nii ühiskonna ja majanduse üldistes huvides, kui ka selle antud maksejõuetuses oleva indiviidi tervendamiseks. Eelnimetatud on võimalik omakorda selgitada läbi üld- ja eripreventsiooni mõistete. Üldpreventsiooni alla läheb eelkõige eeltoodud üldise majanduskeskkonna tervendamise mõte ning kuivõrd pangad on kaudselt inimese maksejõuetuses vastutavad, siis kohustustest vabastamine ja *fresh start* ongi käsitletavat teatud sanktsioonina, et laenuandjad ei annaks liiga kergekäeliselt võlgu. Eripreventsioon on teisalt ühe konkreetse isiku rehabiliteerimine.

Käesoleva magistr töö kirjutamise ajal on rahvusvahelise maksejõuetusõiguse tasandil kaks peamist arengusuunda ning neist üks on just nimelt see, et füüsilisest isikust võlgnikule pakkuda enam võimalusi pöörduda tagasi normaalse elu²¹. UNCITRAL'i juhise järgi on üha rohkem riike hakanud oma regulatsioonides keskenduma mitte üksnes isiku ebaõnnestumisele vaid välja töötama võimalust *fresh start*'iks vabastades võlgnikke nende finantskohustustest ja astudes teisi olulisi samme, mis ei keskenduks niivõrd võlgniku karistamisele²². UNCITRAL pakub ka samas välja, et peale selle, et pankrotiregulatsioonidest tuleks eemaldada ebavajalikud lisatingimused ja piirangud võlgadest vabastamisele, tuleks muuta nii finantsasutuste kui ka ühiskonna üldist vaadet ärilisele ebaõnnestumisele ning pakkuda võimalusel abi ja toetust²³. USA Ülemkohus ütles lahendis *Local Loan v. Hunt*, et pankrotiseadus annab ausale, kuid õnnetule võlgnikule uue võimaluse elus ja puhta lehe tuleviku pingutusteks, vabana olemasolevate võlgade survest ja heidutamisest²⁴.

Epstein ja Nickles on seisukohal, et pankrotimenetluse *fresh start*-teooria on teatud mõttes võlgniku vaste pankrotimenetluse võrdse jagamise üldpõhimõttele võlausaldajate vahel²⁵. Nimetatud põhimõtte järgi on üldreeglina kõik võlausaldajad võrdsed ning võlausaldajate

---

²¹ P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. *Juridica* VI/2008, lk 359.

²² United Nations. UNCITRAL. *Legislative Guide on Insolvency Law*. New York, 2005, lk 281.

²³ *Ibid*, lk 281.

²⁴ USA Ülemkohus: *Local Loan v. Hunt case*, 292 U.S. 234, 244 (1934).

²⁵ D. G. Epstein. S. H. Nickles. *Principles of Bankruptcy Law*. Thomson West, 2007, lk 8.

nõuded rahuldatakse võrdsetes osades. Nii Keay ja Walton²⁶, Paul Varul²⁷ kui ka Sir Kenneth Cork²⁸ on kinnitanud *pari passu* printsiibi fundamentaalsust ja olulisust. Ladinakeelne väljend *pari passu* tähendab eesti keeles “võrdsetes osades”, “samal ajal”²⁹. Mokal toob eelnimetatu kohta oma artiklis välja mõneti vastuolulise seisukoha, et nimetatud põhimõtte puhul on tegu müüdiga ja ühtlasi koondab oma artiklis kokku õigusteadlaste arvamused selle kohta, et *pari passu* printsiip on pealiskaudne, paljude eranditega ja väga harva saavutatav pankrotimenetluse tulemus³⁰. Calnan lisab, et *pari passu* printsiip ei väljenda tegelikku pankrotimenetluse olukorda³¹. Oluline on eristada, et ei Mokal ega Calnan ei vaidlusta oma eeltoodud seisukohtadega *pari passu* printsiipi kui sellist ega selle kehtivust pankrotiõiguses vaid esitavad väite, et põhimõtte praktikas ei toimi. Autor on seisukohal, et võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtte on üks pankrotiõiguse alustala, füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamine aga üks võimalikke eesmärke, seega ei leia autor, et nimetatud printsiipide vahel saaks või oleks põhjendatud paralleeli tõmmata.

Kohtuasjas *Stellwagen v. Clum* on USA Ülemkohus öelnud järgmist: “Föderaalne pankrotisüsteem on koostatud selleks, et jaotada võlgniku vara õiglaselt ja võrdselt tema võlausaldajate vahel. Samas on selle seaduse peamine eesmärk aidata raskustesse sattunud võlgnikku ning anda talle võimalus uueks alguseks peale pankrotimenetluse käigus omatud vara müüki võlausaldajate kasuks. Meie otsused panevad suurt rõhku just sellele seadusfunktsioonile, kus võlgnik, kes loobub oma varast võlausaldajate kasuks, saab elus uue võimaluse”³².

Käesoleva töö autor leiab, et eelpool väljatoodud Ülemkohtu seisukoht ilmestab hästi just seda, et olgugi, et uus algus ei ole konkreetse väljendina pankrotiseadustesse sisse kirjutatud kui lubatud tagajärg, siis see on kahtlemata üks võimalik eesmärk, mis ei oleks kasulik mitte üksnes ühele konkreetsele indiviidile vaid suures pildis kogu ühiskonnale. Ka Epstein ja Nickles toovad välja, et nii pankrotile spetsialiseerunud kohtunikud, õigusteadlased kui ka

---

²⁶ A. R. Keay, P. Walton. The Preferential Debts Regime in Liquidation Law: In the Public Interest? *Company Financial and Insolvency Law Review*, 84:85/1999.

²⁷ P. Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. *Juridica* 1994, lk 2-13.

²⁸ K. Cork. *Insolvency Law and Practice: Report of the Review Committee*. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982.

²⁹ L. C. Buchheit, J. S. Pam. The *Pari Passu* Clause in Sovereign Debt Instruments. 2004. Arvutivõrgus. Kättesaadav: [http://www2.lse.ac.uk/fmg/events/financialRegulation/LFR15L_Buchheit-\(Pari-Passu-Clause-in-Sovereign-Debt-Instruments---Emory-Law-Journal\).pdf](http://www2.lse.ac.uk/fmg/events/financialRegulation/LFR15L_Buchheit-(Pari-Passu-Clause-in-Sovereign-Debt-Instruments---Emory-Law-Journal).pdf) (06.05.2013).

³⁰ R. J. Mokal. Priority as Pathology: The *Pari Passu* Myth. *Cambridge Law Journal* 60:03/2001, lk 585.

³¹ R. Calnan. *Proprietary Rights and Insolvency*. Oxford: Oxford University Press, 2010, lk 38.

³² USA Ülemkohus: *Stellwagen v. Clum* case, 245 U.S. 605, 38 S.Ct. 215 (1918).

professorid kirjeldavad oma artiklites ja loengutes *fresh start*'i kui olulist või isegi kõige olulisemat pankrotimenetluse eesmärki, kuid pankrotiseaduste regulatsioonid ise ei kasuta kunagi väljendit *fresh start*³³. Autor leiab, et eeltoodu ilmestab selgelt seda, et *fresh start*'i puhul on tegu tõepoolest teooriaga, mitte seadusesse otse sisse kirjutatud instituudiga.

Sir William Blackstone sisustas 18. sajandil võlgadest vabastamise ning väitis, et see võimaldas isikul saada uuesti kasulikuks liikmeks riigis³⁴. Kuid õigus vabastusele ei ole praegu ega ka kunagi olnud absoluutne. Paljud õigusteadlased ja ka USA Kongress on viidanud pidevalt *fresh start* teooriale kui teatud tõlgendusele tarbija-keskse pankrotisüsteemi õigustuseks³⁵. Kõnealuse rehabilitatsiooni teooria keskmes on lubadus, et elu pärast pankrotti on vaba finantsilistest raskustest³⁶. On uskumus, et *fresh start* võimaldab võlgnikel teenida, kulutada ja laenata raha, seejuures tasudes oma võlgu neile võimetekohase tempoga³⁷. Uue võimaluse saamiseks peab võlgnik kohustustest vabastamise menetluse kestel seega andma endast parima oma võlausaldajate nõuete rahuldamiseks – otsima töötuse korral endale tööd ning mitte keelduma ka tema kvalifikatsioonile või väljaõppele mittevastavast ametist³⁸.

Fresh start teooria juures peab autor vajalikuks märkida ka pankrotimenetluse ühiskonna teooriat. Nimelt toovad Sullivan, Warren ja Westbrook välja, et pankrot on teatud suurema “sotsiaalse patoloogia” või “sotsiaalse probleemi” sümptomiks³⁹. Autorid tõmbavad paralleeli pankrotiõiguse ja arstiabi andmise vahel ning toovad näite, et pankrotiõigus on õigesti kasutades finantsiline haigla inimestele, kes on võlgadest haiged. Veel enam, nad selgitavad, et kui haiglaravi vajadus järsult suureneb, siis on sellele vähemalt kaks selgitust – see võib olla tagajärg sellele, et arstid on hakanud ravile võtma patsiente, kes ei ole tõsiselt haiged ja kes võiks olla eelkõige kodusel ravil või teisalt, ülerahvastatud haigla võib olla peegeldus suurele haiguslainele ühiskonnas⁴⁰.

---

³³ D. G. Epstein, S. H. Nickles. Principles of Bankruptcy Law. Thomson West, 2007, lk 8.

³⁴ W. Blackstone. The Oxford Edition of Blackstone – Commentaries on the Laws of England. Book II of the Rights of Things. Oxford: Oxford University Press, lk 326.

³⁵ K. Porter, D. Thorne. The Failure of Bankruptcy's Fresh Start. Cornell Law Review 92:67/2006, lk 68.

³⁶ K. Porter, D. Thorne. Osundatud töö, lk 68.

³⁷ K. Gross. Failure and Forgiveness: Rebalancing the Bankruptcy System. Yale: Yale University Press, 1999.

³⁸ U. Arumäe. Maksejõuetusmenetlus ja vaidluste lahendamine. Juhtimine ja õigus V osa. Äriõiguse loengumaterjal, 2012, lk 50.

³⁹ T. A. Sullivan, E. Warren, J. L. Westbrook. As We Forgive Our Debtors: Bankruptcy and Consumer Credit in America. Beard Books, 1991, lk 65.

⁴⁰ T. A. Sullivan, E. Warren, J. L. Westbrook. Osundatud töö, lk 66.

Seega sarnaselt pankrotiõiguses – kui füüsilise isiku pankrotimenetluste hulk järsult suureneb, siis võib selle põhjustada esiteks nii olukord, kus võlgnikud esitavad pankrotiavaldusi liiga kergekäeliselt, olemata tõeliselt alalises maksejõuetuses. Käesoleva töö autori hinnangul võiks siia punkti alla minna ka, vastuseks kergekäelistele pankrotiavalduste esitamistele, kohtute-poolne, pikemalt analüüsivõimalus, pankrotiavalduste vastuvõtmine. Teiseks võib eelnimetatud olukorra põhjus olla ühiskonnas. Tänapäeva ühiskond on äärmiselt tarbija- ja laenukeskne ning lühiajalisi leevendusi finantskohustustele on võimalik saavutada kodust väljumata, ainuüksi ühe SMS'i saatmisega.

Käesoleva töö koostamise ajal on käimas ka diskussioon, mille keskmes on küsimus, kas pakkuda äriühingute juhtidele samuti võimalust uuele algusele, sarnaselt füüsilise isiku kohustustest vabastamise menetlusega. Nimelt on Euroopa Komisjon seisukohal, et selleks, et ettevõtlust edendada, ei tohiks ettevõtjaid ja äriühingu juhte häbimärgistada, kui nende ausameelsed ärialased ettevõtmised ebaõnnestuvad⁴¹. Selle asemel tuleks neile anda uus võimalus, et nad ettevõtlusest ei loobuks. Arvatakse, et tõelise uue võimaluse pakkumine ausatele ettevõtjatele nende äritegevuse taasalustamiseks looks kogu Euroopas kolm miljonit töökohta⁴². Autor on seisukohal, et võrreldes teiste riikide sarnaseid käsitusi äriühingu juhtide võlgadest vabastamisega, siis see oleks suur samm ettevõtluse ja ettevõtjate toetamise suunas. Tänapäeval tegeleb väga suur hulk noori just ettevõtluse, investeerimise ja *start-up*'idega ning antud regulatsiooni luues oleks see ka teatav garantii noorele ettevõtjale, kellel oleks võimalik ärilise ebaedu korral uuesti alustada ning saadud kogemusi arvestades teha edaspidi kaalutletumaid valikuid. Lisaks, sarnaselt füüsilise isiku pankrotimenetluse võlgadest vabastamise menetlusele, oleks antud protsessi läbimine ka äriühingu juhile teatud rehabilitatsioon võimalikule ebaõnnestumise tundele. Töö autori hinnangul ei peaks kohustustest vabastamise menetluse juures negatiivset stigmat üldse esinemagi. See on reaalne juriidiline institut inimese tervendamiseks ning selle vajalikkust ja saavutamise võimalusi analüüsib töö autor teises ja kolmandas peatükis.

Autori toob ka välja, et peamine erinevus, mis on *fresh start*'i ja kohustustest vabastamise menetluse vahel on see, et esimese puhul on selgelt tegu vaid abstraktse teooriaga, teise puhul aga konkreetse menetlusega, kus esimest rakendatakse. Teisisõnu, kõik kohustustest

---

⁴¹ Euroopa Komisjon. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv, milles käsitletakse ennetava restruktureerimise raamistikke, uue võimaluse andmist ning restruktureerimise, maksejõuetuse ja maksekohustustest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid ning millega muudetakse direktiivi 2012/30/EL. Strasbourg, 22.11.2016, lk 6.

⁴² Annual Report of European SMEs 2015/2016, lk 54.

vabastamise menetlused on oma olemuselt *fresh start*'id, aga kõik *fresh start*'id ei ole kohustustest vabastamise menetlused.

1.2 Kohustustest vabastamise menetluse eesmärk

Üheks kõige olulisemaks ja tunnustatumaks heaoluriigi eesmärgiks on kaitsta kodanikke riskide eest, mille on põhjustanud looduskatastroofid, õnnetused, haigused ja majanduslik ebaõnnestumine⁴³. Riigi kohustuseks on seejuures aktiivselt püüelda nimetatud eesmärkide täitmisele. Poliitiliste eesmärkide saavutamise peamiseks vahendiks on seadused. Thomas Wilhelmsson on välja toonud doktriini sotsiaalsest *force majeure*'ist, mis sisuliselt tähendab olukorda, kus võlgnik ei ole võimeline tasuma oma võlgasid tulenevalt haigusest, töötusest või muust ettenägematust elumuutusest, mis on väljaspool isiku kontrolli⁴⁴. Tarbija-keskse pankroti regulatsiooni eesmärgiks ongi kergendada võlgniku koormat, kes on temast endast mitteolenevatel põhjustel langenud ületamatutesse makseraskustesse⁴⁵. Eestis kehtiva pankrotiseaduse 1992. aasta algse versiooni järgi oli peamine tähelepanu seaduses koondatud võlausaldajate huvide kaitsele olukorras, kus võlgnik on püsivalt maksejõuetu. Edaspidi pöörduti rohkem tähelepanu ka võlgniku kaitsele - 2003. aastal lisati pankrotiseadusesse uus peatükk füüsilisest isikust võlgniku võlgadest vabastamise menetluse kohta⁴⁶.

On hüpotees, et lootusetult suurtes võlgades oleva indiviidi kohustustest vabastamine on kasulik, mitte üksnes eelnimetatuga seotud võlausaldajatele, vaid kogu ühiskonnale üldiselt⁴⁷. Ühiskonna huvides on kaitsta individuaalset võlgnikku võlausaldajate "kiusamise" eest ning anda talle võimalus saavutada taaskord rahaline stabiilsus⁴⁸. Seda aspekti seletatakse sotsiaalse kasulikkuse teooriaga (ingl. keeles *social utility theory*), mis omakorda koosneb kahest tahust. Esiteks on arvamus, et varasematest võlgadest vabastamine julgustab võlgnikku

---

⁴³ J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. C. Whitford. Consumer Bankruptcy in Global Perspective. Portland: Hart Publishing, 2003, lk 48.

⁴⁴ T. Wilhelmsson. Critical Studies in Private Law. A Treatise on Need-Rational Principles in Modern Law. Springer Netherlands 16/1992, lk 80.

⁴⁵ J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. C. Whitford. Osundatud töö, lk 50.

⁴⁶ P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. Juridica VI/2008, lk 359.

⁴⁷ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. George Washington Law Review 59/1990, lk 94.

⁴⁸ K. Cork. Insolvency Law and Practice: Report of the Review Committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, lk 53.

saama taaskord produktiivseks ühiskonnaliikmeks⁴⁹. Kuid vastupidiselt, olles võla-koostustega koormatud, on võlgnikul väidetavalt vähem indu töötamiseks, kuivõrd võlausaldajad võivad teenitu oma võlgade katteks ära võtta⁵⁰. Teist tahku on nimetatud *fabric of society* ehk ühiskonna ülesehituse argumendina, mille kohaselt nõrgendab ühiskonna ülesehitust suur hulk lootusetuid võlgnikke. Nimetatud võlgnike klassi suur osakaal ühiskonnas põhjustab sotsiaalset ja poliitilist rahutust ning rahalisi raskusi ülejäänud kogukonnale, kellel lasub kohustus toetada nimetatud võlgnikke ja nende perekondasid⁵¹. Tabb toob välja, et lihtsaim lahendus nimetatud probleemile oleks kõrvaldada probleemituum, milleks on nende võlad⁵².

Järgmine tõsiseltvõetav põhjendus pankrotimenetluse võlgadest vabastamise süsteemile on eeldus, et on inimlik vabastada võlgadest lootusetult makseraskustest olevat inimest⁵³. Nimetatud eeldus on aluseks humaansetele teooriale (ingl. keeles *humanitarian theory*), mis keskendub eelkõige vajadusele tunnustada ja parandada võlgniku kannatada saanud enesehinnangut. Tabb toob välja, et vabastades võlgniku tema kohustustest, on võimalik taastada tema eneseväärikus. Veel lisab autor kolm võimalikku põhjendust kohustustest vabastamisele:

- 1) menetlus on õiglane ja inimlik võlgniku enda suhtes;
- 2) kaudselt läbi võlgniku tegevuse on võlausaldajal võimalik oma varasid taastada;
- 3) on avalikes huvides mitte hoida võlgnikku lõpmatuseni võlaorjuses vaid taastada tema energia ärikeskkonda naasmiseks⁵⁴.

Hilisemad õigusteadlased on avastanud ka uusi põhjendusi kohustustest vabastamisele. Nii on näiteks D. T. Jackson argumenteerinud, et inimese kõigutamatu õigus võlgadest vabastusele võib olla vajalik seoses inimese ebaefektiivse võimega kontrollida oma impulsse või seoses kognitiivse puudulikkusega riskide reaalseks analüüsimiseks, lisaks ka selleks, et hoiduda

---

⁴⁹ National Bankruptcy Review Commission. National Bankruptcy Review Commission Final Report. Bankruptcy: The Next Twenty Years. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://govinfo.library.unt.edu/nbrc/report/01title.html> (20.10.1997).

⁵⁰ J. A. MacLachlan. Handbook of the Law of Bankruptcy. West Publications Co, 1956.

⁵¹ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. George Washington Law Review 59/1990, lk 94.

⁵² C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 94-95.

⁵³ H. Remington. A Treatise on the Bankruptcy Law of the United States. 6th Edition. New York: Law Publishers, 1955.

⁵⁴ C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 90.

võlausaldajate üle koormamisest⁵⁵. Töö autor leiab, et seisukoht, et kohustustest vabastamise menetlus on vajalik võlausaldajate ülekoormuse vältimiseks, ei ole põhjendatud ja ei lähe kogu menetluse ülesehitusega kokku. Kohustustest vabastamise menetluses on keskne eelkõige võlgnik ning kogu menetlus käib omakorda läbi võlgniku tegevuse. Autor on seisukohal, et üldreeglina ei ole võlausaldajale kohustustest vabastamise menetlust vaja – on suurem tõenäosus, et nõue saab rohkem rahuldatud pankrotimenetluse vältel kui järelevalve menetluses. Autor nõustub seejuures pigem ühiskondliku teooriaga ning on seega arvamusel, et võlausaldajale võimalik kasu avaldub kohustustest vabastamise menetluse läbi eelkõige üldises majanduskeskkonnas, mitte läbi ühe konkreetse indiviidi tegevuse.

Kui juriidilise isiku pankroti puhul lõpeb menetlus enamikel juhtumitel juriidilise isiku likvideerimisega, siis füüsilise isiku pankroti korral likvideerimist toimuda ei saa. Ehk kui juriidiline isik on pankrotis ning menetluse lõpuks isik likvideeritakse, siis on maksejõuetu ühing üldisest majanduskeskkonnast eemaldatud. Teisisõnu majandust ega ühiskonda ei koorma üks passiivne üksus. Füüsilist isikut aga pankrotimenetluse lõpus eemaldada ei ole võimalik ning isik eksisteerib majanduskeskkonnas edasi. Üks pankrotiõiguse probleeme ongi see, et menetluse läbinud võlgnikul ei ole huvi olla majanduskeskkonnas aktiivne, mis on omakorda ühiskonna edasiminekuks oluline. Selle leevendamiseks ongi seadusandja loonud võimaluse, kuidas pankrotivõlgnikku uuesti majandusellu lülitada ning anda talle võimalus otsast alata.

Käesoleva magistritöö raames võtab autor kohustustest vabastamise menetluse analüüsimise aluseks üldise teooria. Kuid selleks, et nimetatud teooriat ja töö põhiküsimusi uurida, võtab autor aluseks selle rakendamise just Eesti Vabariigi pankrotiseaduse järgi ning samaaegselt võrdleb teiste riikide seadustega. PankrS § 169 sätestab, et füüsilisest isikust võlgnik võidakse vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Kohustustest vabanemine ei saa aga pankrotimenetluse lõppedes toimuda automaatselt. Uuesti alustamiseks on ette nähtud kindlad tingimused, mille täitmise üle järelevalvet teostatakse.

Kuivõrd võlgadest vabastamise regulatsioon on ettenähtud füüsilisele isikule, siis peab autor vajalikuks kõigepealt välja tuua füüsilise isiku mõiste. Tsiviilseadustiku üldosa seaduse (edaspidi TsÜS) § 7 lg 1 kohaselt on füüsilise isiku ehk inimese õigusvõime omada

---

⁵⁵ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 90.

tsiviilõigusi ja kanda tsiviilkohustusi⁵⁶. Igal füüsilisel isikul on ühetaoline ja piiramatu õigusvõime. TsÜS kommenteeritud väljaande järgi nimetatakse tsiviilõiguses isikuteks tsiviilõigussubjekte, s.o neid subjekte, kellel saab olla tsiviilõigusi ja -kohustusi ning kes ühtlasi saavad olla tsiviilõiguse suhte pooleks⁵⁷. Isikuteks on füüsilised isikud ja juriidilised isikud. Füüsiline isik on inimene ning nendele on iseloomulik, et neil on õigusvõime. Põhiliseks vaheteoks on see, et üks on realselt eksisteeriv isik (füüsiline isik) ning teine on abstraktne kogum, kes saab eksisteerida ainult läbi füüsilise isiku (juriidiline isik).

Eestis kehtiva pankrotiseaduse regulatsiooni kohaselt on võlgadest vabastamise menetluse jooksul võlgnik kohustatud tasuma pankrotimenetluses tunnustatud, kuid rahuldamata jäänud nõudeid nii suures ulatuses kui võimalik. Harju Maakohtu tsiviilasjas nr 2-09-3821 on kohus vabastanud kohustustest võlgniku, kes on viie aastase võlgadest vabastamise menetluse vältel rahuldanud võlausaldajate nõudeid 27,37% ulatuses⁵⁸ ning tsiviilasja nr 2-08-87176 puhul on kohus vabastanud ka võlgniku tema pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest juhul kui võlgnik ei ole ise menetluse vältel rohkem võlausaldajate võlgu vähendanud⁵⁹. Kohus on eelnimetatute juures mõõnnud, et kuigi võlgnikul on seadusest tulenev kohustus võlgasid vähendada, siis seadus ei anna alust keelduda võlgnikku kohustustest vabastamast, kui kõikide võlausaldajate nõudeid ei ole 100%-liselt rahuldatud. Igat menetlust tuleb vastavalt asjaoludele kahtlemata hinnata eraldi. Aga kui võlgnik on täitnud PankrS §-s 173 toodud kohustusi, olnud võlausaldajatele ja kohtule kättesaadav, siis ei ole suure tõenäosusega kohtul võimalik keelduda võlgniku kohustustest vabastamisest. Eelnimetatud kohustusi ja esinevaid probleeme nende täitmisel, analüüsib töö autor magistr töö teises peatükis.

Kohustustest vabastamise menetluse eesmärki on sisustatud asjakohase seadusesätte puudumise tõttu laialdaselt kohtupraktikas. Riigikohtu tsiviilkolleegiumi tsiviilasja nr 3-2-1-46-13 punktis 13 on märgitud, et eraisiku kohustustest vabastamise võimalus on ette nähtud üksnes neile võlgnikele, kelle majanduslik olukord on eriti raske, ja peaks lõpptulemusena võimaldama võlgnikule uue majandusliku alguse. Menetluse läbimise eesmärgiks on võlgniku rehabiliteerimine temale osaks saanud makseraskustest ning võlgniku kohustuste maksimaalse täitmise tagamine. Võlgadest vabastamise menetluse puhul on esiplaanil humaanne aspekt -

---

⁵⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus - RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 12.03.2015, 106.

⁵⁷ P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Kirjastus Juura, 2010, lk 28.

⁵⁸ HMKm 2-09-3821.

⁵⁹ HMKm 2-08-87176.

võimaldada võlgnikul, kes käitub heas usus, võlgadest lahti saada ja võimaldada talle uus algus - anda talle võimalus normaalseks majanduslikuks ja sotsiaalseks eluks⁶⁰.

Viimaste aastakümnete rohkuse füüsilise isiku pankrotimenetlustes on põhjustanud ennekõike elukvaliteedi kallinemine, mis sisaldab endas nii eluaseme- kui ka igapäevaseid kulutusi toidule jm isiklikele asjadele (eriti kulutuste suurenemine pärast lahutust või lahkuminekut), lisaks töökohakaotus ja võimetus maksta tagasi kõrgete intressidega võetud laene⁶¹.

Kohustustest vabastamise aluspõhimõtted sätestavad, et võlgnikule tuleb anda võimalus oma varasemad ebaõnnestumised heastada, kuid sealjuures peab menetlus olema võlgniku suhtes ka distsiplineeriv. Seda ennekõike selleks, et vältida tulevikus ebamõistlikke krediidi- jm otsuseid, mis võivad viia uue maksejõuetuseni. Autor leiab, et distsiplineerivateks elementideks kohustustest vabastamise menetluse puhul on menetluse pikkus ja kohustused, mida võlgnik menetluse vältel täitma peab. Kohustustest vabastamise menetlust ei saa aga autori hinnangul ühelgi juhul käsitleda võlgniku karistamisena. Tegemist ei ole karistusõigusliku instituudiga ning kuivõrd iga pankrot ei ole kuritegelik, siis ei ole põhjendatud ka selle käsitlemine kuritegeliku alatooniga. Pankrotivõlgniku õiglane kohtlemine eeldab menetluse eesmärgina eelkõige maksejõuetuse põhjuste välja selgitamist⁶².

Eeltoodust tulenevalt leiab autor, et peamine vastuargument kohustustest vabastamisele võiks olla eelkõige moraalsest ja lepingulisest kaalutlusest lähtuv – nimelt mõte, et endale võetud kohustus tuleb igal juhul täita. Vastuargumendid on välja toodud käesoleva töö teises ja kolmandas peatükis. Pooltargumente võlgadest vabastamisele on aga mitmeid, olenevalt sellest, missugust teooriat pooldada. Töö autori hinnangul on selleks võimalikult efektiivselt isiku rahalise stabiilsuse taastamine, andes seejuures võlgnikule võimaluse integreeruda ühiskonda ja alustada nii majanduslikult kui sotsiaalselt uuesti.

---

⁶⁰ RKTkm 3-2-1-121-11, p. 12.

⁶¹ R. Blazy, B. Chopard, E. Langlais, Y. Ziane. Personal Bankruptcy Law, Fresh Starts, and Judicial Practice. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://economix.fr/pdf/workshops/2011_faillites/CHOPARD_Journees_Faillite_2011.pdf, lk 2.

⁶² K. Kerstna-Vaks. Järelevalve pankrotimenetluses. Magistritöö. Tartu, 2005, lk 19.

II KOHUSTUSTEST VABASTAMISE ALUSED, PIIRANGUD JA VÕIMALUSED

2.1 Võlgniku vabastamine

Pankrotiõigus ei ole täppisteadus ning ei ole võimalik luua ühte kindlat reeglistike kogumit, mis oleksid universaalselt kehtivad igal juhtumil⁶³. Sellest tulenevalt on antud valdkonna puhul kohtul lai diskretsiooniõigus ning nii võlgniku võlgadest vabastamise menetluse algatamine kui ka lõpetamine sõltub suuresti kohtuniku otsusest. Kohus otsustab võlgadest vabastamise menetluse algatamise võlgniku enda avalduse alusel (PankrS § 170 lg 1). Avalduse võib võlgnik esitada koos oma pankrotiavaldusega või pärast võlausaldaja pankrotiavalduse esitamist. Sama paragrahvi lõike 2 kohaselt peab võlgnik avalduses kinnitama, et talle ei ole teada asjaolusid, mis välistaksid võlgadest vabastamise. Füüsilisest isikust võlgniku võlgadest vabastamise menetluse algatamise otsustab kohus siis, kui ilmneb alus pankrotimenetluse raugemiseks, või pankrotimenetluse lõpparuande kinnitamisel (PankrS § 171).

Nagu öeldud, peavad esinema teatud eeldused, mille olemasolu korral on võimalik algatada võlgadest vabastamise menetlus pärast pankrotimenetluse toimumist. Eelduste olemasolu tähendab käesoleval juhul seaduses sätestatud asjaolude puudumist, mis on välja toodud PankrS § 171 lõikes 2. Kui need võlgniku pahatahtlikkust iseloomustavad asjaolud puuduvad, ei ole kohtul alust füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise menetlust algatamata jätta. Võlgadest vabastamise menetlust algatades nimetab kohus võlausaldajate üldkoosoleku ettepaneku alusel usaldusisiku (PankrS § 172 lg 1). Nii meil kui ka nt Saksamaal on välja kujunenud praktika, et usaldusisikuks nimetatakse enamasti pankrotihaldur⁶⁴.

Riigikohus on tsiviilasja nr 3-2-1-31-16 määruses välja toonud, et usaldusisiku roll võlgniku kohustustest vabastamise menetluses on tagada võlausaldajate huvide kaitsmine, et olukorras, kus võlausaldajate nõuded pankrotimenetluses on jäänud rahuldamata, saaksid nad kohustustest vabastamise menetluse käigus võlgniku tegevusest maksimaalset kasu⁶⁵. Autor

---

⁶³ K. Cork. . Insolvency Law and Practice: Report of the Review Committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, lk 54.

⁶⁴ M. Varusk. Füüsilise isiku pankrotimenetlus. Õiguskeel 3/2010, lk 4.

⁶⁵ RKTkm 3-2-1-31-16, p. 18.

leiab, et selline usaldusisiku roll saab menetluses edukalt välja tulla ainult sel juhul, kui usaldusisikuks on määratud keegi kolmas isik, mitte võlgnik ise. Sagedad on ka juhtumid kui võlausaldajate huvi puudumise tõttu määratakse usaldusisiku kohustusi täitma võlgnik ise. Kohtutel on sellistel juhtumitel aga menetluse läbiviimisel eelkõige palju tehnilisi probleeme.

Eelnimetatud tehnilise probleemi näitena toob autor välja Harju Maakohtu määruse, kus kohus on lõpetanud kohustustest vabastamise menetluse olukorras, kus kohus proovis kümne kuu jooksul ebaõnnestunult võlausaldaja taotlust menetluse lõpetamiseks usaldusisikule (võlgnikule) kättetoimetada. Lõpuks avaldas kohus teate väljaandes Ametlikud Teadaanded ning luges nõudekirja võlgnikule kättetoimetatuks 15 päeva möödumisel teadaande avaldamisest⁶⁶. Pankrotiseadus aga sätestab, et kohus ei või otsustada kohustustest vabastamist enne kui on ära kuulunud nii võlgniku kui usaldusisiku (PankrS § 175 lg 3). Autor leiab, et kui kohus on teinud endast kõik oleneva, et välja selgitada võlgniku elukoht (päringud registritesse, Politseisse jmt toimingud), siis on erandkorras põhjendatud avaldada veel täiendav teade avalikult ning lõpetada menetlus. Sellises olukorras on selgelt näha võlgniku täielik huvipuudus kohustustest vabanemisele ning võlgniku käitumist võib tõlgendada pahatahtlikult võlausaldajate huvide kahjustamisena. Autor leiab, et regulatsioon peab olema üles ehitatud selliselt, et võlgnik, kes tahab saada kohustustest vabastatust, peab eelkõige ise huvi üles näitama ja olema motiveeritud ning ühtlasi kohtule kättesaadav. On mõeldamatu, et oleks põhjendatud kohtupoolne võlgniku või usaldusisiku tagaajamine menetluses, mis vabastab võlgniku tema kohustustest ning annab talle võimaluse uuele elule.

PankrS § 175 lg 1 sätestab, et pärast viie aasta möödumist võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamisest otsustab kohus võlgniku taotlusel tema pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamise, tehes selle kohta määruse. PankrS § 175 lg 1¹ järgi võib kohus ka oma kohustusi nõuetekohaselt täitnud võlgniku asjaolusid arvestades vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest ka enne viie aasta möödumist menetluse algatamisest. Selleks peab olema täidetud kolm eeldust: menetlus peab olema kestnud vähemalt kolm aastat, võlgnik peab olema täitnud oma PankrS §-s 173 sätestatud kohustusi nõuetekohaselt ning võlgnik peab olema rahuldanud võlausaldajate nõudeid arvestatavas ulatuses. Antud menetluse lõpetamise võimaluse kohta on Riigikohus tsiviilasja nr 3-2-1-19-16 punktis 13 öelnud, et kui puudub PankrS § 175 lg 1¹ rakendamise obligatoorne eeldus, milleks on nõude täitmine arvestatavas ulatuses, siis ei ole võlgniku kohustustest vabastamise

---

⁶⁶ HMKm 2-13-45996.

taotluse lahendamise seisukohast tähtsust sellel, kas võlgnik on täitnud oma kohustusi menetluse jooksul nõuetekohaselt⁶⁷.

PankrS § 175 lg 2 annab kohtule aga kaks suuremat alust, mille esinemisel keeldutakse võlgnikku kohustustest vabastamast. Esiteks, siis kui võlgnik on süüdimõistetud pankrotikuriteos ning teiseks, kui võlgnik on rikkunud süüliselt oma käesoleva seaduse §-s 173 nimetatud kohustusi ja kahjustanud sellega võlausaldajate huve. Kuivõrd Eestis kehtiv pankrotiseadus põhineb suuresti Saksamaa maksejõuetuse seadustikul, siis peab autor vajalikuks tuua välja paralleelselt nimetatud seadustes väljatoodud eeldusi ja kohustusi. Saksa uus föderaalne maksejõuetuse seadustik (*Insolvenzordnung*, edaspidi INsO) jõustus 01.01.1999, mille 8. osas on reguleeritud füüsilise isiku võlgadest vabanemine⁶⁸. Algse seadustiku järgi oli "hea käitumise" korral võimalik võlakoormast vabaneda pärast seitset aastat, nüüdseks on 2001. aasta seadusemuudatusega vähendatud menetluse aega kuueni.

Nagu öeldud, peab kohustustest vabastamise menetluse ajal võlgnik täitma PankrS §-s 173 sätestatud kohustusi: 1) võlgnik peab tegelema mõistlikult tulutoova tegevusega või seda otsima; 2) võlgnik peab teavitama kohut ja usaldusisikut igast elu- ja tegevuskoha vahetusest, ühtlasi mitte varjama tulusid ega vara ning andma teavet oma tegevuse kohta; 3) võlgnik peab andma oma töö- või teenistussuhtest saadud tulust 25% üle usaldusisikule võlausaldajatele väljamaksete tegemiseks.

Esiteks peab võlgnik tegelema mõistlikult tulutoova tegevusega ja kui tal sellist tegevust ei ole, on ta kohustatud seda otsima (PankrS § 173 lg 1). INsO § 295 lg 1 p 1 nimetab identse kohustuse ja lisab veel juurde, et võlgnik ei tohi keelduda ühestki mõistlikust tegevusest. Seega, kui isik saab miinimummääras töötasu ning ta on võimeline, tema isiklikke asjaolusid ja tervislikku seisu arvestades, tegema tulusamat tööd, siis on tal kohustus seda ka otsida.

Võlausaldajatele ja kohtule kontrolliks on võlgnik kohustatud selle tõendamiseks esitama kirjalikke tõendeid, mh e-kirjade vahetamisi tööandjatega, tööle kandideerimisavaldusi, oma CV jmt. Kui võlgnik on aga töötu, siis peab ta end Töötukassas töötuna arvele võtma ja nõudma vastavat toetust. Tallinna Ringkonnakohus on öelnud, et kui võlgnik otsustab

---

⁶⁷ RKTkm 3-2-1-19-16, p. 13.

⁶⁸ Insolvenzordnung – Saksamaa maksejõuetuse seadus. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/

tegeleda tegevustega, mis tulu sisse ei too, mistõttu saavad võlausaldajate nõuded viie aasta jooksul rahuldatud üksnes marginaalses osas ja võlgnikku peab mitmeid aastaid ülal nt tema eakas vanem, siis ei saa võlgniku tegevust mõistlikult tulutoovaks pidada⁶⁹. Võlgadest vabastamise regulatsioon ega vastav kohtupraktika ei näe aga ette „miinimumtasu“, mida saaks lugeda mõistlikult tulutoovaks tegevuseks. Kohtu hinnangul tuleb mõistlikkuse aspekti hinnata läbi konkreetse isiku potentsiaali leida tulutoov tegevus ning läbi isiku hetke elulise olukorra. Ühest küljest tuleb seejuures hinnata võlgniku haridustaset, väljaõpet ning eelnevat töökogemust ning teisest küljest töötamist takistavaid tegureid nagu võlgniku perekondlikku elukorraldust, võlgniku vanust ning tervislikku seisundit⁷⁰.

Antud kohustuse juures on veel välja toodud, et ühtlasi tuleks ka silmas pidada nii võlgniku elamispiirkonna iseärasusi ja üleüldist töötust, kui ka võlgniku enda võimeid⁷¹. Sage võlgnike poolt esitatud põhjendus töökoha puudumisele on see, et turul ei ole sobivat vaba töökohta. Sobilik töö võib aga olla iga inimese puhul erinev ning võlgnik võib alati väita, et sobilikku tööd ei ole võimalik leida⁷². Seadusandja on aga tegevusele määratlenud ühe selgesõnalise kriteeriumi – mõistlikult tulutoov. Seega leiab töö autor, et eelnimetatud põhjendus sobiva töö puudumisest ei ole käsitletav asjakohase vabandusena ning see näitab pigem võlgniku suutmatust.

Kuid olukord, kus füüsiline isik on varasemalt tegelenud aktiivselt äritegevusega ning tema sissetulekud olid varasemalt oluliselt suuremad, siis on eluliselt usutav, et ärieline ebaõnnestumine ettevõtjana vähendab selle isiku võimalusi leida rakendust senises töövaldkonnas – eelkõige nt finantsvaldkonnas⁷³. Lisaks sellele usub autor, et kui võlgnik on kõrgelt haritud ning töötanud varasemalt aastaid juhtivatel positsioonidel, vähendab lihttööle asumine kahtlemata isiku eneseusku ja motivatsiooni menetluse jätkamiseks. Juhul kui eelkirjeldatud kõrgelt haritud võlgnik otsib omale tööd endises töövaldkonnas, kuid katsed ebaõnnestuvad, siis tuleb autori hinnangul tõlgendada pankrotiseadust selliselt, et võlgnikul on kohustus võtta vastu ka selline töö, mis on allpool tema kvalifikatsiooni, kuni on võimalik leida tulutoovam töö.

---

⁶⁹ TlnRnKm 2-08-21301.

⁷⁰ HMKm 2-08-87176.

⁷¹ A. Saretok. Pankroti eelmenetlus ja selle raugemine. Magistritöö. Tartu, 2014, lk 65.

⁷² A. Saretok. Osundatud töö, lk 65.

⁷³ HMKm 2-10-44835.

Kohtupraktikas on ka välja toodud, et võlgnik ei ole seotud oma varasema elukutse valikuga ega ole kohustatud jätkama tegevust vanas valdkonnas⁷⁴. Põhiseaduse (edaspidi PS) § 29 lg 1 lauseosa “õigus vabalt valida tegevusala ja elukutset” koostoimes PS § 29 lg 1 lausaosaga “õigus vabalt valida töökohta” sätestab inimese õiguse tegutseda enda valitud tegevusalal-elukutsel palgatöötajana⁷⁵. Nii elukutse, tegevusala kui töökohta puhul on kaitstud nii esmakordne valik kui ka valiku muutmine – igapähele on õigus valida endale uus tegevusala, elukutse või töökoht. Maakohus on välja toonud, et kui võlgnik läheb tööle asumise asemel hoopis õppima, siis saaks seda lugeda rikkumiseks vaid juhul, kui võlgnik koolikohustuste tõttu tulutoovast tegevusest loobuks või tema töötasu oluliselt väheneks⁷⁶. Autor leiab, et selline lahendus on mõistlik ja see, et võlgnik rehabiliteerimise protsessis läheb õppima uut ametit või ennast täiendama, on ainult positiivne.

Töö autor on seisukohal, et kui turul ei ole pakkuda võlgnikule meelepärast või harjumuspärast töökohta, mis on mõistlikult tasustatud, siis peab võlgnik menetluses nõustuma ka muude pakkumistega ja jätkama otsinguid. Kuid näiteks olukord, kus võlgnik terve viie-aastase menetluse vältel õpib pelgalt õppimise pärast, ilma igasuguse tulemita, ei ole põhjendatud. Võlgniku õppima asumine saab autori hinnangul end ära tasuda vaid juhul, kui inimene tööpoolest täiendab oma teadmisi või õpib selgeks uue ameti ning saab seeläbi ühiskonda integreeritud.

Teiseks ei tohi võlgnik oma sissetulekuid varjata ja ta peab informeerima kohut ja usaldusisikut oma elu- ja tegevuskoha vahetusest ning oma majanduslikust olukorrast ega tohi oma tulusid ja vara varjata (PankrS § 173 lg 2, identne kohustus INsO § 295 lg 1 p 3). Sarnane informatsiooni andmise kohustus on sätestatud ka USA maksejõuetuse koodeksis, mille puhul on Remington võrrelnud, et võlgniku koostöö teooria võlgadest vabastamisel on justkui nagu porgandi võlgniku nina ees liputamine, et ärgitada teda halduri ja võlausaldajatega koostööks⁷⁷. Võlgadest vabastus võimaldatakse siis, kui võlgnik on koostööaldis⁷⁸. Ringkonnakohus selgitab seoses PankrS-st tuleneva võlgniku kohustusega teatada viivitamatult kohtule ja usaldusisikule igast elu- ja tegevuskoha vahetusest, et siinkohal ei ole

---

⁷⁴ HMKm 2-10-44835.

⁷⁵ Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2012. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.pohiseadus.ee/ptk-2/pg-29>

⁷⁶ HMKm 2-10-44835.

⁷⁷ H. Remington. A Treatise on the Bankruptcy Law of the United States. 6th Edition. New York: Law Publishers, 1955.

⁷⁸ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 90.

oluline ainult see, kas muutunud on paik, mida võlgnik peab oma koduks vaid teavitada tuleb ka sellisest elu- ja tegevuskoha muutustest, kui võlgnik jääb jätkuvalt emotsionaalselt seotuks ühe ja sama paigaga, kuid liigub pikemaks või lühemaks ajaks elama ja/või tööle teise kohta⁷⁹. Seega võlgnik on kohustust rikkunud, kui ei ole elu- ja/või tegevuskoha muutusest kohaselt teavitanud.

Sama kohustuse teise poole ehk vara varjamise kohta on Riigikohus lahendis nr 3-2-1-31-16 märkinud, et mitte igasugune võõra raha laekumine võlgniku kontole, mida võlgnik ei ole määratlenud oma vara või tuluna, ei tähenda iseenesest, et võlgnik on oma vara või tulusid varjanud PankrS § 173 lg 2 mõttes. Varjamisega on tegemist juhul, kui võlgnik sai ise aru, et vaidlusalust vara või tulu tuleb kasutada võlausaldajate huvides. Kuna vara varjata saab põhimõtteliselt ainult tahtlikult, siis on varjamise puhul tegemist tahtliku kohustuse rikkumisega⁸⁰. Samas määruses pakkus Riigikohus ka juhise juhiks kui kohus on tuvastanud võlgniku kontole tehtud ülekanded, mida võlgnik ei ole määratlenud oma tulu või varana, siis tuleks kohtul esmalt nõuda võlgnikult lisaselgitusi ja -teavet selle kohta, miks ei pea võlgnik kontole laekunud raha enda varaks. Võlgnikul tuleb seega täiendavalt tõendada, et tegemist ei ole temale kuuluva rahaga või miks ei kuulu see võlausaldajatele väljamaksmisele⁸¹.

Autori hinnangul teenib eelnimetatud teabe andmise kohustus kohustustest vabastamise menetluses eelkõige läbipaistvuse eesmärki. Ausa ja läbipaistva menetluse läbiviimiseks on vaja kõigi menetlusega seotud poolte koostööd ning autor leiab, et eelkõige peab koostööaldis olema võlgnik ise. Läbipaistev menetlus, läbi õigeaegse ja kohase teabe andmise, on garantiiks omakorda võlausaldajatele, et nende huve ei kahjustata ning annab neile kinnituse, et võlgnik annab endast kõik oleneva seadusest tulenevate kohustuste täitmiseks.

Käesoleva kohustusega võrdlemiseks toob autor välja USA pankrotiõiguse, kuivõrd seal on sätestatud võlgnikule sarnane kohustus. Maksejõuetusõigus on USA-s reguleeritud *U.S. Code*'i 11. *title*'i all, mis võeti vastu 1926. aastal. Tegemist on konstitutsioonilise seadusega, mis kehtib kõikides osariikides üheselt. *Title* 11 koosneb omakorda erinevatest peatükkidest, mille alusel on võimalik pankrotimenetlust algatada: 1, 3, 5 on üldosa, peatükk 7 likvideeriv menetlus, 9. peatükk omavalitsusüksuste saneerimine, peatükk 11 on juriidilise isiku saneerimine, 12. peatükk erisubjektide saneerimise, 13. peatükk füüsilise isiku saneerimise ja

---

⁷⁹ TlnRnKm 2-08-21301.

⁸⁰ RKTkm 3-2-1-31-16, p. 15.

⁸¹ RKTkm 3-2-1-31-16, p. 16.

peatükk 15 katab jurisdiktsioonilised küsimused. Enamik inimesi USA-s esitab pankrotiavalalduse *chapter 7* või *chapter 13* all⁸². Võlgadest vabastamise aeg sõltub omakorda sellest, mis peatüki all on pankrotiavalaldus esitatud.

Kuivõrd käesoleva magistritöö raames on vaatluse all füüsilise isiku pankrotimenetluse kohustustest vabastamine, siis keskendub autor *U.S. Code*'i puhul peatükile 7. Peatükk 7 maksejõuetuse koodeksi all võimaldab viivitamatu ja automaatse võlgadest vabastuse. USA maksejõuetuse koodeksi 7. peatüki all pankrotimenetluse läbiviimiseks ja võlgadest vabastamiseks on vaja täita kolm tingimust: võlgnikul peab olema mõõdukas või madal sissetulek (arvestatakse võlgniku elamistingimusi ning summat, mis peab ainuüksi arvete maksmiseks sissetulekust maha arvutama), märkimisväärne kogusumma võlgasid ning olulise vara puudumine⁸³.

Kümme alust kohustustest vabastamiseks keeldumiseks on välja toodud USA maksejõuetuse koodeksi *section*'is 727(a), mille puhul on tegemist ammendava loeteluga⁸⁴. Alused saab omakorda käsitlemiseks jagada gruppidesse ning esimene keeldumisalus võlgadest vabastamisele on siis, kui võlgnik ei ole füüsiline isik. Järgmised kuus alust vabastamisest keeldumiseks sisaldavad endas teatud ebaausust või võlgniku koostöö puudumist. *Section 727(a)(2)* keelab vabastust võlgnikule, kes 12. kuu jooksul enne pankrotiavalalduse esitamist või pärast avalduse esitamist liigutab oma varasid kavatsusega takistada, viivitada või petta võlausaldajaid või ametnikke. *Section 727(a)(3)* annab aluse keeldumiseks, kui võlgnik on põhjendamatult rikkunud kohustust säilitada vajalikke finantsdokumente. Nimetatud aluse puhul toob Epstein välja 3 küsimust, millele me vastuseid otsime: "Kas võlgnik ei ole täitnud oma kohustust hoida finantsdokumente? Kas nimetatud rikkumine on põhjendatud menetluse kõiki tingimusi arvestades? Kas endiselt on võimalik tuvastada võlgniku rahaline seis ja äritehingud?"⁸⁵ Järgmine, *section 727 (a)(4)* loetleb neli tegu, mis vähendab haldurile vajaliku informatsiooni kättesaamist seoses pankrotivara või informatsiooniga, mis on vajalik vara kogumiseks. Viies alus *section*'is 727(a) on võlgniku võimetus anda põhjendatud selgitusi varakaotuse kohta. Kuues alus keeldub vabastamisest kui võlgnik keeldub pärast immuunsuse andmist või pärast ebaõiget enesesüüstamise privileegi kasutamist tunnistusi

---

⁸² F. McIntyre, D. M. Sullivan, L. Summers. Lawyers Steer Clients Toward Lucrative Filings: Evidence from Consumer Bankruptcies. Oxford: Oxford University Press. American Law and Economics Review 17/2015.

⁸³ Charles Juntikka & Associates. What is Chapter 7 Bankruptcy and How Will It Give Me a Fresh Start? Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://cjalaw.com/chapter-7-bankruptcy-a-fresh-start/>

⁸⁴ D. G. Epstein. Bankruptcy and Related Law in a Nutshell. Minnesota: West Group, 2002, lk 342.

⁸⁵ D. G. Epstein. Osundatud töö, lk 343.

andma. *Section 727 (a)(8)* ja (9) piiravad *Chapter 7* ajalist kasutust. *Section 727 (a)(10)* sisaldab endas teatud kohustustest vabastamisest loobumise sätteid.

Kolmandaks on võlgnik Eesti regulatsiooni järgi kohustatud töö- või teenistussuhtest vmt tulust saadud sissetuleku igakuiselt usaldusisikule üle andma (PankrS § 173 lg 3, identne kohustus INsO § 295 lg 1 p 2). Pärimise teel saadud varast peab ta usaldusisikule üle andma poole. INsO § 295 lg 1 p 4 sätestab veel antud kohustusega seotud lisakohustuse, mida Eesti seaduses pole eraldi välja toodud, nimelt on võlgnik kohustatud võlausaldaja nõudeid rahuldama ainult läbi usaldusisiku, mis tagab võlausaldajate võrdse kohtlemise. Eelnimetatud kohustuse puhul on oluline, et võlgnikule peab, peale usaldusisikule sissetuleku üleandmist, jääma kätte elatusmiinimum, s.o ühes kuus ettenähtud palga alammäär või sellele vastav osa nädala või päeva sissetulekust (Täitemenetluse seadustik (edaspidi TMS) § 132). 2017. aastal on Vabariigi Valitsuse kehtestatud kuutasu alammääraks täistööajaga töötamise korral 470 eurot⁸⁶.

Kui varem võis aja möödudes võlgnik jätta endale järjest suurema protsendi teenitud rahast, nt kui kohustustest vabastamise menetlusest on möödunud üks aasta, võis võlgnik jätta endale täiendavalt 15% teenitud rahast, kahe aasta möödudes oli selleks 20% jne. Käesolevaks ajaks on aga antud lõiget muudetud ning üleandmiseks on ette nähtud kogu menetluse vältel 25%, kuid kohus võib asjaolusid arvestades määrata sellest erineva määra (PankrS § 173 lg 4). Autor leiab, et seadusandja poolt sätestatud piirang miinimumtasu isikule kätte jäämise kohta on vajalik ning põhjendatud. Kuivõrd tegemist on väikseima töötasuga, mida võib töölepingu alusel isikule teatud perioodi eest maksta, siis on mõeldamatu, et võlausaldajal oleks õigus nõuda oma nõude rahuldamiseks võlgniku niigi kõige minimaalsemast töötasust. Kui võlgnik peaks aga menetluse vältel midagi pärima, siis on PankrS § 173 lg 6 järgi võlgnik kohustatud andma pärimise teel saadu väärtusest pool üle usaldusisikule.

Ühendkuningriigis 1986. aastal vastuvõetud pankrotiseaduses (*Insolvency Act*) reguleerib kohustustest vabastamise menetlust selle peatükk 7A. Kuni 2004. aastani kehtis Suurbritannias pankrotiseadus, mis võimaldas võlgadest vabastamist kolme-aastase menetluse lõppedes, kuid nüüdseks on seda perioodi vähendatud ühele aastale. Osa 251I punkt 1 sätestab, et menetluse lõpuks vabastatakse võlgnik vabastava võla korralduse järgi kõikidest

---

⁸⁶ Vabariigi valitsuse määrus. Töötasu alammäära kehtestamine – RT I, 22.12.2015,51.

korralduses väljatoodud kvalifitseeritud kohustustest⁸⁷. *Insolvency Act*'i osa 251G sätestab *moratorium from qualifying debts*, mille puhul võiks moratooriumi ehk aja Eesti keele seletava sõnaraamatu järgi defineerida, kui võlakohustuse kehtivuse peatumist teatud ajaks⁸⁸.

Kohustustest vabastamise menetlus algab Suurbritannias vabastava võla korralduse jõustumiskuupäevast ning selle vältel ei ole kvalifitseeritud võlanõudega võlausaldajal õigust kasutada võlgniku vastu õiguskaitsevahendeid ja võlausaldaja ei või esitada nõuet ega ühelgi teisel õiguslikul viisil alustada võlgniku vastu menetlust seoses selle kvalifitseeritud nõudega⁸⁹. Pankrotimenetluse vabastus toimub *Insolvency Act*'i kohaselt reeglina automaatselt, selleks ei ole isikul vaja esitada formaalset taotlust ega pidada eraldi kohtuistungit ning isikule ei pruugita saata selle kohta isegi mingit tõendit või dokumenti. See tähendab, et kohase kuupäeva aastapäeval vabastatakse isik kohustustest. Isik vabastatakse tema kohustustest automaatselt ka näiteks siis, kui võlgniku kõik varad ei ole müüdnud või võlausaldajatele ei ole menetluse vältel tehtud ühtegi väljamakset⁹⁰.

Võlgnik, kellel ei ole õigust automaatsele kohustustest vabastamisele, võib Suurbritannia pankrotiseaduse järgi esitada kohtule taotluse võlgadest vabastamiseks. Seejärel määratakse kohtuistung ning usaldusisikule peab istungist ette teatama vähemalt 42 päeva. Omakorda on usaldusisikul kohustus esitada vähemalt 21 päeva enne kohtuistungit kohtule aruanne võlgniku käitumise, täidetud kohustuste ja võlausaldajatele tehtud väljamaksete kohta. Kohus võib teha antud menetluse lõpuks otsuse, millega määrab, kas kohese ja igasuguste lisatingimusteta vabastuse, vabastamisest keeldumise või vabastuse teatud tingimustega. Viimase näitena on võimalik välja tuua nt võlgniku kohustus tasuda kogusummana võlausaldajatele veel 400 naela, 50-naelaliste maksetega, alates teatud kohtu poolt määratud kuupäevast. Tingimustega vabastamise puhul toimub kohustustest vabastamine aga vaid siis, kui kõik kohtu poolt ettenähtud tingimused on täidetud ehk eelpool toodud näite puhul – kõik maksed on õigeaegselt tasutud⁹¹.

---

⁸⁷ The National Archives. *Insolvency Act 1986*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/>, Section 251I

⁸⁸ Eesti Keele Instituut. Eesti keele seletav sõnaraamat. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=moratoorium&F=M>

⁸⁹ *Discharge from Bankruptcy*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.insolvencydirect.bis.gov.uk/casehelpmanual/D/DischargeFromBankruptcy.htm>

⁹⁰ The Insolvency Service. *Discharge from Bankruptcy*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.insolvencydirect.bis.gov.uk/casehelpmanual/D/DischargeFromBankruptcy.htm>

⁹¹ *Discharge from Bankruptcy*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.insolvencydirect.bis.gov.uk/casehelpmanual/D/DischargeFromBankruptcy.htm>

Eeltoodust tulenevalt, oleks üks võimalikke viise kohustustest vabastamise menetluse läbiviimiseks võlgniku tingimustega vabastamine. See tähendab, et kohtuotsus vabastamise kohta tehakse automaatselt pärast pankrotimenetluse lõppu, kuid teatud aastate vältel peab võlgnik lähtuma täpsest makseplaanist. Kui võlgnik nimetatud makseplaani täidab, siis ei ole vaja teha enam kohtuotsust selle kohta, kas vabastada isik kohustustest. Autori hinnangul võimaldaks nimetatud instituudi kasutuselevõtt kaotada ära probleemi kohtu diskretsiooniotsusest, kas vabastada isik või mitte. Ka Eesti kohtute otsused kohustustest vabastamise kohta võivad erineda ning üks kohtunik hindab kohustuste täitmist tõenäoliselt leebemalt kui teine kohtunik. Teisalt jääks ka tingimustega vabastamise puhul ikkagi aktuaalseks küsimus võlgnikest, kes oma kohustusi ei täida ning makseplaanist kinni ei pea.

Kõikide analüüsitud riikide kohustustest vabastamise perioodid on pikkuselt erinevad. Sellest tulenevalt peab autor vajalikuks välja tuua ka aktuaalse probleemi võlgnike riikidevahelisest rändest sellisesse riiki, mille regulatsiooni kohaselt on võlgadest vabastamine kiirem ja lihtsam. Kuivõrd Euroopa Ühenduses kehtib siseturu ning isikute, kaupade, teenuste ja maksete vaba liikumise põhimõte, siis sellest ka küsimus piiriülestest maksejõuetusmenetlustest ning pankrotimenetluste läbiviimisest teistes riikides kui võlgniku kodumaal. Erialakirjandusest võib välja lugeda, et aastaid tagasi oli tavapärane suunata oma kohtualluvust näiteks Saksamaalt Inglismaale. Seda eelkõige just sellel põhjusel, et saada võlgadest vabastus ühe aastaga.

Maksejõuetuse määruse nr 1346/2000 kohaselt on eeltoodud olukorra vältimiseks ja kohtualluvuse kindlaks tegemiseks aga oluline määrata võlgniku põhihuvide kese (ingl. keeles *center of main interest* ehk COMI)⁹². Põhihuvide kese peaks määruse kohaselt olema koht, kus võlgnik tegeleb regulaarselt oma huvide realiseerimisega ja on seetõttu kolmandate isikute poolt tuvastatav. Omakorda eelkirjeldatud võlavabastusturismi (ingl. keeles *forum shopping*) vältimiseks on täiendav tingimus, et isik peab nimetatud kohas olema oma huve realiseerinud vähemalt kolm kuud enne pankrotimenetluse algatamist. Autor leiab, et määruses on küll nimetatud tingimused põhihuvide keskse asukoha määramiseks, kuid tingimus, et tegevus peab olema sealsete kolmandate isikute poolt tuvastatav, võib tekitada kohtualluvuse kindlaksmääramise osas probleeme. Selleks, et inimesed saaksid võlgniku

---

⁹² Euroopa Liidu Nõukogu määrus (EÜ) nr 1346/2000, 29. mai 2000, maksejõuetusmenetluse kohta. – EÜTL 160/1, 30.06.2000.

tegevust tuvastada, peaks see autori hinnangul olema neile esmalt nähtav ja teada ning sealt edasi saaks võtta järgmisi samme kohtualluvuse kindlaksmääramiseks.

2.2 Vabastamise piirangud

Rooma õigusest pärineb õiguse üldine põhimõte, et lepingut tuleb täita – *pacta sunt servanda*. Tegemist on alusprintsiibiga, mille järgi on poolte kokkulepe neile täitmiseks kohustuslik. Lepingupool võidakse lepingulistest kohustustest vabastada üksnes teatud seaduses sätestatud tingimustel nagu nt on võlaõiguses kohustuse rikkumine vabandatav *force majeure*'i esinemisel. Ka on paljude riikide pankrotiseadus suunatud nimetatud printsiiibi kaitsmisele ja täitmisele, mis avaldub ennekõike paljudes piirangutes kohustuste osas, millest oleks läbi kohustustest vabastamise menetluse võimalik vabaneda.

Olenemata sellest, missugust tüüpi füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamise regulatsioon on teatud riigis vastu võetud, on alati olemas ka piirangud vabastamisele. Antud piirangud võivad riigiti erineda, kuid sisaldavad UNCITRAL'i juhise järgi endas võlgadest vabastamisest keeldumist, kui võlgnik on toime pannud pettuse, seotud kuritegevusega, rikkunud töö- või keskkonnaõigust, ei säilitanud asjakohaseid andmeid, ei osalenud pankrotimenetluses heas usus või teinud koostööd pankrotimenetlust läbiviiva vastutava isikuga, lisaks kui võlgnik varjas või ei avaldanud vajalikku informatsiooni, jätkas ettevõtlusega olles ise maksejõuetu, võttes võlgu olles ise võimetu neid tasuma ning varjates või hävitades vara või teavet⁹³. Paljude võlgadest vabastamisest välistatud kohustustega (ingl. keeles *protected debts* või *nondischargeable debts*) pankrotisüsteemide kitsaskoht on eelkõige see, et võlgnikul ei ole võimalik menetluse lõppedes tõelisele uuele algusele, kuivõrd tal ei ole endiselt piisavalt sissetulekuid, et neid tasuda⁹⁴.

Põhjenduseks, miks eelnimetatud regulatsioon on vastu võetud, on Efrat välja toonud, et pankrotiseadusega, milles on vastu võetud kitsam kohustustest vabastamise regulatsioon, piiratakse suurel määral just seda arvu juhtumeid, kus on lepingu rikkumine vabandatav – nimetatud regulatsiooni vastu võttes säilitatakse seega eelnimetatud traditsioonilist lepingulist

---

⁹³ United Nations. UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law. New York, 2005, lk 282.

⁹⁴ T. Linna. Consumer Insolvency: The Linkage Between the Fresh Start, Collective Proceedings, and the Access to Debt Adjustment. Journal of Consumer Policy 38/2015, lk 357-374.

printsipi⁹⁵. Mittevabastatava võla võib defineerida kui kohustust, mida ei ole võimalik pankrotimenetluse vältel kõrvaldada. Järelikult kui võlast on kohustustest vabastamise menetluse raames võimalik vabaneda, ei ole tegu mittevabastatava võlaga.

UNCITRAL'i juhise järgi viitab regulatsioon, mille puhul on võlgnike kohustustest vabastamisele seatud ranged piirangud ja võlgadest vabanemine on võimalik üksnes pikaajalise menetluse järel sellele, et regulatsiooni ja ühtlasi menetluse eesmärk on võlgnikku karistada, mitte rehabiliteerida. Täiendavate tingimuste ja piirangute kasutuselevõtt on põhjendatud üksnes olukordades, kus näiteks võlgnik ei ole olnud aus, ei ole pankrotimenetlust läbiviiva isikuga koostööd teinud või ei ole täitnud temale pankrotiseadusega peale pandud kohustusi⁹⁶.

U.S. Code Title 11 järgi ei vabane võlgnik kõikidest oma võlgadest. Kohustused, millest on võimalik vabaneda, sõltuvad sellest, millise peatüki järgi parasjagu menetlus käib. Käesoleva magistritöö seisukohalt olulise *Chapter 7* füüsilise isiku pankroti puhul vabastatakse võlgnik isiklikust vastutusest võlgade puhul, mis on tekkinud enne *order of relief* ja kui võlg ei ole välistatute nimekirjas *section*'is 523⁹⁷. Epstein on välja pakkunud kontrollküsimused, et kindlaks määrata, missugused kohustused on mõjutatud kohustustest vabastamise menetlusest: "Kas kohustus on käsitletav "võlana" *section* 101 kohaselt? Kui jah, siis millal muutus nimetatud kohustus võlaks? Kas *section* 523 on kohaldatav?"⁹⁸ *Bankruptcy Code*'i *section* 523(a) sätestab täpselt võlgade kategooriad, mille puhul on võlgadest vabastamine individuaalsele võlgnikule võimatu, seega on võlgnikul kohustus peale pankrotimenetlust need võlad endiselt tasuda⁹⁹. USA Kongress on otsustanud, et seda tüüpi võlad on vabastamatud avaliku korraga seotud põhjustel, eeltoodu näitena – kui näiteks võlg on tekkinud võlgniku joobes juhtimise tagajärjel¹⁰⁰.

Section 523 (a) sätestab *Chapter 7* pankrotiasja puhul kaheksateist eri kategooriat võlgasid, mis on vabastamisest välja arvatud. USA pankrotiõigus pakub väga vähe leevendust kuritegelikule maksumaksjale, kuivõrd enamik maksudest ei ole menetluse käigus

---

⁹⁵ R. Efrat. The Fresh-Start Policy in Bankruptcy in Modern Day Israel. *ABI Law Review* 7:555/1999, lk 587.

⁹⁶ United Nations. UNCITRAL. *Legislative Guide on Insolvency Law*. New York, 2005, lk 283.

⁹⁷ D. G. Epstein. *Bankruptcy and Related Law in a Nutshell*. Minnesota: West Group, 2002, lk 351.

⁹⁸ D. G. Epstein. *Osundatud töö*, lk 349-350.

⁹⁹ United States Courts. *Discharge in Bankruptcy – Bankruptcy Basics*. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

<http://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/discharge-bankruptcy-bankruptcy-basics>

¹⁰⁰ *Ibid.*

vabastatavad. Huvitav erand on välja toodud *section*'is 523 (a)(2)(C), kus on vabastamise erand luksuskaupade ja teenuste ostmisest ning teatud sularahaettemaksetest tekkinud kohustuste jaoks. Eeltoodud võlgnevused on seaduse sõnastuse kohaselt eeldatavasti mitte vabastatavad. Selleks, et nimetatud kohustused oleksid mitte vabastatavad peab võlgnikul puuduma võime ja/või tahe nende eest tasuda. Vastavalt sellele, on võlgnikul võimalik vältida *section*'is 523 (a)(2)(c) tuleneva erandi kohaldumist, kui ta tõestab kohtule, et tal ei olnud teingu sõlmimise ajal ei võimet ega ka tahet teenuste või kaupade eest tagasi maksmiseks.

Autor leiab, et sellise erandi kasutuselevõtt on väga riskantne ning ei täida kohustustest vabastamise suuremat eesmärki. Teoreetiliselt tasandil on eelnimetatud erandi probleemiks autori hinnangul eelkõige see, et juhul kui tegu ei ole teadlikult võlausaldajate huvide kahjustamisega laristamise näol, siis ei ole põhjendatud seesuguse erandi kohaldamine. Ka luksuskaupade ja sularahaettemaksete puhul võib tegu olla pelgalt läbimõtlematu finantsotsusega, millest ei ole võlgnikul võimalik endal vabaneda. Autori hinnangul ei ole kohustustest vabastamise menetluses teatud ostutehingute eristamine perspektiivikas ega ole kogu protsessi aluspõhimõtetega kooskõlas.

Nii USA kui ka Suurbritannia regulatsiooni järgi on välistatud kohustustest vabastamise menetluse käigus õppelaenu tasumise kohustusest vabanemine¹⁰¹. Sellisel juhul lähtutakse põhimõttest, et õppelaenu andmisel on eeldatud, et isik, kes seda laenu võtab harib end, teeb kaalutletud otsuseid ning hakkab sellest tulenevalt tulevikus teenima piisavat sissetulekut, et mitte makseraskustesse sattuda¹⁰². Seega tegemist oleks justkui eetilise dilemmaga, et õppelaenu võtjalt eeldatakse rohkem (haritust ja põhjendatud finantskäitumist) kui tavalaenu võtjalt ning kui võlgnik seda eeldust ei täida, on ta petnud laenuandja usaldust. Ei Eesti ega Saksa seadusandja ei ole aga nimetatud piirangut pankrotiseadusesse sisse kirjutanud.

Autor leiab, et ka erinevate laenude eristamine kohustustest vabastamise menetluse käigus võimalike vabastavate võlgade nimekirjas ei ole põhjendatud. Nii Eesti kui ka Saksa seaduste puhul on vabastuse piirangute puhul lähtunud autori hinnangul põhimõttest, et nõuded, mille eest jääb võlgnik vastutama ka peale kohustustest vabastamise menetluse lõppu peavad olema teatud olulise ühiskondliku eesmärgi saavutamiseks ning olenema võlgniku käitumisest.

---

¹⁰¹ Citizens Advice. Applying to become bankrupt. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.gov.uk/bankruptcy/when-bankruptcy-ends> (01.12.2016).

¹⁰² J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. C. Whitford. Consumer Bankruptcy in Global Perspective. Portland: Hart Publishing, 2003, lk 80-81.

Õppelaenu puhul on laenuandja astunud isikuga võlasuhtesse teadlikult ning kuigi õppelaen võimaldab ühiskonnaliikmeid harida, siis ei täida see autori hinnangul siiski olulist ühiskondlikku eesmärki. Seega leiab autor, et üleüldiselt ei ole põhjendatud eelistada üht võlausaldajat teisele konkreetse laenuliigi põhjal. Pankrotimenetluses kehtib võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõte ning sama peaks kehtima ka kohustuste osas (mis ei ole põhjendatult sealt välistatud). Kuivõrd *fresh start* teooria mõte ongi vabastada isik tema pöördumatutest makseraskustest ning taastada finantsiline sõltumatus, siis ei ole eelkirjeldatud meetod autori hinnangul teooria eesmärgiga kooskõlas.

Mittevabastatavate kohustuste nimekiri sisaldab USA maksejõuetuse koodeksi järgi endas ka võlgnevusi, mis on tulenenud varaga seotud kompromissidest lahutuse vmt menetlustes, samuti kohustused, mis on tekkinud tahtliku või pahatahtliku teo tulemusel isiku- või varalisest kahjust. Suurbritannia pankrotiseadus välistab vabastamisest kahjunõuded, mis on tekkinud isiklikust vigastamisest¹⁰³ ja Saksa õigus välistab vabastamisest trahvid (InsO § 302, 39 lg 1 p 3). USA Ülemkohus on tahtliku ja pahatahtliku kahjustamise erandi puhul (*section 523 (a)(6)*) defineerinud juriidilises tähenduses pahatahtlikkuse (ingl. keeles *malice*) kui õigusvastase teo, mis on toime pandud tahtlikult ja ilma õigusliku aluseta või vabanduseta¹⁰⁴. Kohtunik Peckham on samas kohtuasjas kõnealuse vabastamise piirangu kohta öelnud, et kui isik, kes sõidab hooletult läbi rahvarohke tänava ja ajab hooletusest alla teise inimese, siis sellisel juhul ei läheks see käitumine antud erandi alla¹⁰⁵. Ta põhjendas seda sellega, et vaatamata sellele, et tegu oli õigusvastane, siis see polnud tahtlik. Selgituseks on otstarbekas välja tuua, et eelnimetatud näide läheks vabastamise erandi alla ja oleks kahtlemata pahatahtlik siis, kui isik oleks kolmanda isiku tahtlikult alla ajanud.

Eesti seaduste järgi oleks autori hinnangul eeltoodud erandi kohaldamine küsitletav. Võlaõigusseaduse (edaspidi VÕS) § 104 lg 4 järgi on raske hooletus käibes vajaliku hoole olulisel määral järgimata jätmise. Ehk kui isik sõidab taaskord autoga läbi rahvarohke tänava, siis ta pidi seejuures teadma, et tema selline raskelt hooletu käitumine, toob suure tõenäosusega endaga kaasa kahju tekkimise. Tegu ei oleks küll tahtlik VÕS § 104 lg 5 kohaselt, kuid ka raskelt hooletu käitumine on kaasa toonud sama tagajärje ning isik on olulisel määral hooletult käitunud, mitte üksnes hooletult.

---

¹⁰³ Citizens Advice. Applying to become bankrupt. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.gov.uk/bankruptcy/when-bankruptcy-ends> (01.12.2016).

¹⁰⁴ USA Ülemkohus: Colwell v. Tinker case, 169 N.Y. 531, 537, 62 (1902).

¹⁰⁵ *Ibid.*

Tabb toob välja, et tänapäeval ei tunnista paljud kohtud eelnimetatud Ülemkohtu seisukohta Colwell v. Tinker kohtuasjas¹⁰⁶. Kasutusele on hoopis võetud kaudne pahatahtlikkuse test (ingl. keeles *implied malice test*), milles tähendab tahtlik ja pahatahtlik kahju tahtlikku või kavatsetud käitumist, mille puhul võlgnik teab, et tema tegevus kahjustab võlausaldajate huve ja tegutseb sellest teadmisest sõltumata¹⁰⁷. Erandit peaks iga pankrotiasja puhul selle eesmärgi saavutamiseks tõlgendama nii täpselt kui võimalik. Seda selleks, et ühtlasi ennetada õigusvastast käitumist ja karistada tahtlikku rikkujat¹⁰⁸. Seega kui on kindlaks tehtud, et võlgnik oli teadlik oma tegevuse kahjulikkusest tema võlausaldajate suhtes, siis ei tohiks antud võlga vabastada, kui aga selline teadmine ei ole tõendatud, peaks võlgnikul olema võimalus täielikuks võlgadest vabanemisele.

Eestis ei ole vabastavate võlgade küsimus pikemalt reguleeritud kui ainult PankrS §-s 176, mille lõikes 2 on välja toodud, et võlgniku pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamisel ei lõpe õigusvastaselt tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise ning lapsele või vanemale elatise maksmise kohustused. Ka USA maksejõuetuse koodeksi puhul on öeldud, et nõuded elatisraha on unikaalsed ja viitavad võlgadest vabastamise eranditena riigi erilisele kaitsele eelnimetatuga seotud väärtushinnangute osas¹⁰⁹. *Section 523 (a)(5)* välistab vabastatavatest kohustustest elatisraha nii lapse kui ka abikaasa toetuseks. Selle piirangu kohaldamise puhul ei piirdu kohus vaid vormilise kontrolliga vaid uurib kohustust süvitsi ning veendub, et tegemist on tõepoolest elatisega¹¹⁰. Ka Suurbritannia pankrotiseaduse järgi ei kuulu vabastamisele võlad, mis kuuluvad oma olemuselt perekonnaõigusliku menetluse alla, välja arvatud juhul, kui kohus teisiti ei otsusta¹¹¹.

Eeltoodust võib järeldada, et üle maailma on pankrotimenetlustes universaalse kaitse all elatisraha nõuded. Autor leiab, et riigi kaitse nimetatud kohustusele viitab ühiskonna sotsiaalsele orienteeritusele. Oleks põhjendamatu, et lapse õigused jääksid pankroti tõttu kaitseta. Sama seisukohta on väljendanud ka Riigikohus ning täpsustanud, et kuigi pankroti väljakuulutamise loetakse võlgniku kõigi nõuete tähtpäev saabunuks, ei tähenda see, et

---

¹⁰⁶ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 67.

¹⁰⁷ C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 84.

¹⁰⁸ C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 104.

¹⁰⁹ M. Howard. A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy. *Ohio State Law Journal* 48:4/1987, lk 1057.

¹¹⁰ D. G. Epstein. *Bankruptcy and Related Law in a Nutshell*. Minnesota: West Group, 2002, lk 356.

¹¹¹ Citizens Advice. Applying to become bankrupt. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.gov.uk/bankruptcy/when-bankruptcy-ends> (01.12.2016).

elatist saama õigustatud isiku kõik tulevikus tekkivad elatisnõuded muutuvad väljakuulutamise sissenõutavaks¹¹². Elatisnõude puhul lähtutakse alati lapse huvidest ning see ei tohiks muutuda ka pankrotimenetluses.

1970-ndatel toimus USA-s pankrotiõiguse reform ning *Brookings Institution*'i läbi viidud uuringus leiti, et kõik võlgadest vabastamise erandid, peale elatisraha nõuete, tuleks kaotada¹¹³. Kui kunagi ei ole iseenesest mõistetavalt olnud põhjust, USA regulatsiooni puhul, kritiseerida elatisraha võlast vabastamise piirangut ja selle kohasust, siis Howard'i sõnul ei saa sama öelda maksudest tulenevate kohustuste kohta¹¹⁴. Maksunõuete erikohtlemine tuleneb sellest, et valitsus on oma olemusest tulenevalt käsitletav eelisnõudega võlausaldajana. Erinevalt elatisraha nõuetest, ei põhine aga valitsuse maksunõude eelistatus selle erilisel vajadusel rahale ega alternatiivsete finantsvahendite puudumisele. Olenemata sellest, et praegune pankrotiõigus peegeldab väga nõrgale või pea olematule võlausaldaja eelistatuse poliitikale, siis on mitmeid soovitusi reformiks, mille käigus suurendada just nimelt seda ulatust, mil määral on võla vabastatavuse otsustamisel oluliseks faktoriks võlausaldaja „väärilisus“¹¹⁵.

Professor Shuchman on eelnevalt nimetatud vaate eestvedajaks ning on ühtlasi välja pakkunud kolme võimalust võlausaldaja või võla enda tunnustel põhinevaks vaheteoks: esiteks, arvesse tuleks võtta võlausaldaja suurust ja turuväärtust; teiseks, tuleks arvestada võlausaldaja n-ö tahtlikkust; kolmandaks, tuleks põhjalikult uurida võla enda moraalsel väärilisust¹¹⁶. Magistritöö seisukohalt on nimetatud teooria väljatoomine autori hinnangul oluline, kuivõrd sellise reformi läbiviimisel ületaks pankrotiõiguse juba teatud piiri ning sekkuks nii lepingu kui ka lepingulise kohustuse sisusse, mis ei ole autori hinnangul põhjendatud. Pankrotiõiguse üks alustalasid on justnimelt võlausaldajate võrdne kohtlemine ning seades nii laialt tõlgendatavad tingimused ühe võlausaldaja eelistamiseks teisele, seaks see kahtluse alla kogu pankrotimenetluse fundamentaalse tähtsuse.

---

¹¹² RKTkm 3-2-1-26-12. p. 13.

¹¹³ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 73.

¹¹⁴ M. Howard. A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy. *Ohio State Law Journal* 48:4/1987, lk 1057.

¹¹⁵ M. Howard. Osundatud töö, lk 1058.

¹¹⁶ P. Shuchman. Theory and Reality in Bankruptcy the Spherical Chicken. *Law and Contemporary Problems* 66/1977.

USA maksejõuetuse koodeksi *Title 11 section 523 (a)(4)* välistab kohustustest vabastamisest ka võlgnevused, mis on toime pandud pettuse või omastamise teel olles ise antud võlasuhtes usaldusisiku positsioonil¹¹⁷. Eeltoodust tulenevalt ei piisa antud vabastamise piirangu jaoks üksnes toimepandud pettuse või omastamise teo tõendamisest. Tõendamist vajab eelkõige asjaolu, et nimetatud tegu pandi toime sel ajal kui isik oli usaldusisiku positsioonil. Samas aluses on märgitud vabastamatuteks ka kõik pettuse ja varguse toimepanemisest tulenevad kohustused. Suurbritannia pankrotiseaduse puhul on samuti võimatu vabaneda pettusest tulenevatest kohustustest, kuid eelnimetatud usaldusisiku positsiooni tõendamise lisakohustust sätestatud ei ole.

Olgu võlgadest vabastamise välistuseks pettus, tahtlik ja pahatahtlik kahju tekitamine, omastamine vmt, on nimetatud vabastuse piirangute stiimuliks hoiduda teatud “paha” teo toimepanemisest, kuivõrd tegu võib endaga kaasa tuua ohu, et nimetatud võlast ei ole indiviidil võimalik vabaneda¹¹⁸. Selline õigustus vabastavate võlgade piirangutele ei sobi aga hästi kokku võlgniku koostöö teooriaga, mille eesmärgiks on julgustada mitmeid põhjendamatuid finantsotsuseid vastu võtnud võlgnikke koostööle¹¹⁹. Kui ainult “headele” võlgnikele võimaldataks kohustustest vabastamise menetluse vältel humaanset lähenemist, siis on meil võimalik omakorda täpselt valida, mis tüüpi “halb” käitumine selle võimaluse kaotab¹²⁰.

Kõiki alusteooriaid ja õigusteadlaste argumente arvesse võttes tekib küsimus, kas on eelistatav võtta vastu liigselt kaasav (ingl. keeles *overinclusive*), väheselt kaasav (ingl. keeles *underinclusive*) või kohandatud (ingl. keeles *precisely tailored*) lähenemine vabastuse piirangutele¹²¹. Esimese puhul garanteeritakse rohkematele võlgnikele võlgadest vabanemise privileegi kui oleks vajalik. Teine teeks eelnimetatust vastupidist ning täpselt kohandatud lähenemine prooviks menetluse käigus vabastada võlgnikku vaid nendest kohustustest, mis on seaduse järgi lubatud. Autori hinnangul tuleks eelistada kohandatud lähenemist ning leiab, et ka Eesti seadusandja on just sellest printsiibist lähtunud. Sellisel juhul ei ole vastu võetud liigselt, juba kohustustest vabastamise menetluse eesmärki rikkuvaid, piiranguid.

---

¹¹⁷Bankruptcy Code USA. United States Code. Title 11 – Bankruptcy. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www4.law.cornell.edu/uscode/11/usc_sup_01_11.html

¹¹⁸C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 92.

¹¹⁹C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 92.

¹²⁰C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 97.

¹²¹C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 102.

Põhimõttelised alused selleks, et kvalifitseerida, missugustest võlgniku kohustustest on menetluse vältel võimalik vabaneda ja missugustest mitte, on riigiti äärmiselt võrreldavad. Peamine joon, mis jookseb läbi Saksamaa, Suurbritannia ja USA vabastavate kohustuste piirangute on võimatus vabaneda tahtlikust kahju tekitamisest tulenenud võlast (ka Eestis), elatisraha nõudest (ka Eesti puhul) ning pettuse toimepanemisest tulenevast nõudest. Autor leiab, et kohustused, millest pole võimalik vabaneda, on ühiskondlikult liiga olulised selleks, et neist oleks võimalik, kas siis pankroti- või kohustustest vabastamise menetluse vältel vabaneda. Kõikide selliste võlgadest vabastamise piirangute ära kaotamine ei oleks seega mõeldav. Nimetatud piirangud säilitavad autori hinnangul selliseid väärtusi nagu humanitaarsus ja sotsiaalne kasulikkus, mida on kohustustest vabastamise menetlus loodud edendama.

Kui kõrvale jätta moraalne käsitus, et võlgniku kohustused, mis on tulenenud tahtlikust seadusevastasest käitumisest, tuleks jätta vabastamata, oleks täielikult andestava süsteemi võimalikuks murekohaks omakorda ebaausad võlgnikud, kes võivad tahtlikult süsteemi enda kasuks ära kasutada¹²². Eelnimetatud kohustused on kõik seotud teatud nõrgemas positsioonis oleva kolmanda isiku õigustatud kasu saamisest, kas siis elatisraha näol või näiteks õigusvastase kahju tekitamise hüvitamise näol¹²³. Oleks mõeldamatu, et pankrotimenetlus vabastaks võlgniku eelnimetatud kohustustest. Eeltoodu näitena, ei ole võimalik näiteks elatisraha saajat käsitleda pankrotimenetluses kui tava tähenduses võlausaldajat. Omakorda leiab Howard süüteo toimepanemisest tekkinud kohustuse võlgadest vabastamise välistamise erandi õigustuseks põhjenduse, et tegu on sunniviisilise võlausaldajaga, kellel ei olnud võimalust valida, et võlgnikuga võlasuhtesse astuda¹²⁴.

Autor leiab, et piirangute seadmisel tuleks aga ennekõike lähtuda võlgniku, mitte võlausaldaja huvidest ning ei tohiks rikkuda võlausaldajate võrdse kohtlemise põhimõtet eelistades alusetult ühte võlausaldajat teisele. Eeltoodut arvesse võttes nimetab autor kaks peamist kriteeriumit, millest tuleks vabastavate võlgadele piirangute seadmisel eelkõige lähtuda. Esiteks peaks sätestatud piirang täitma olulist ühiskondlikku eesmärki, mille ära kaotamine ei oleks universaalsel tasandil aktsepteeritav. Teiseks tuleks piirangu seadmisel lähtuda võlgniku

---

¹²² C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 98.

¹²³ C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 98.

¹²⁴ M. Howard. A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy. *Ohio State Law Journal* 48:4/1987, lk 1053.

käitumisest. Ehk kui võlgnik täidab oma kohustusi korrektselt ja vastavalt seadusele, siis saab ta kohustustest vabastatud, aga kui ta neid ei täida, siis kohustustest vabanemist ei järgne. Kahju hüvitamise nõude vabastatavus oleneb võlgniku tahtlusest. Näiteks kui võlgnik ujutab tahtlikult kortermaja 2. korrusel oma vanni üle ja alumise korruse naabrid saavad sellest suuri kahjustusi, siis selline kohustus ei ole vabastatav. Kui võlgnik tegutses isegi juba kaudse tahtlusega ehk tegi kõik endast sõltuva, et tagajärge vältida, aga kahju tekkis sellegipoolest, siis on võlgnikul küll juriidiline vastutus olemas, aga kohustus on antud juhul võlgadest vabastamise menetluse käigus vabastatav.

2.3 Rehabilitatsioon

Varaseimad maksejõuetusõigused pärinevad keskaegsest Iirimaast ja Suurbritanniast. Tol ajal vaadeldi isiku maksejõuetusse sattumist kui tegu, mis oli kraadi võrra kergem kui kuriteo toimepanemine¹²⁵. Cornish ja Clark on välja toonud, et kui ajalooliselt Tudorite dünastiast edasi minna, on maksejõuetust edasi arendanud kolm selgesti eristatavat jõudu: esiteks, tahe karistada võlgnikke; teiseks, soov organiseerida võlgnike varasid nii, et võistlevate võlausaldaajate huvid oleks õiglaselt ja efektiivselt kaitstud; kolmandaks, lootus, et võlgnikule antakse võimalus end rehabiliteerida¹²⁶. Kui varajases maksejõuetusõiguses domineerisid karistuslikud lähenemisviisid, siis 18. sajandi algusest sai selleks võlgniku rehabilitatsioon¹²⁷.

Oxfordi sõnaraamat pakub mõistele „rehabilitatsioon“ standardse, kuid samas küllalt piiratud määratluse. Sõnaraamatu kohaselt on rehabilitatsioon ravikuur, mis koosneb suuresti füüsilisest teraapiast, mille eesmärk on ümberpöörata vigastusest tekitatud kahju¹²⁸. Nimetatud definitsioon viitab ühele kõige levinumale, kuid piiratumale rehabilitatsiooni kui taastusravi kontseptsioonile. Järgmine piiratud arusaam rehabilitatsioonist on kasutusel eelkõige õigusteaduses ning milleks on, et rehabilitatsioon on seotud vanglast vabastatud isiku (või endiselt vanglas oleva inimese) efektiivse ühiskonda integreerimisega¹²⁹. Kuivõrd mõiste “rehabilitatsioon” on juba oma olemuselt raskesti sisustatav, siis omakorda on seda keeruline määratleda ka veel kitsamas pankrotiõiguse kontekstis.

¹²⁵ V. Finch. Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles. New York: Cambridge University Press, 2002, lk 8.

¹²⁶ W. R. Cornish, G. de. N. Clark. Law and Society in England 1750-1950. London: Sweet & Maxwell, 1989, lk 231.

¹²⁷ V. Finch. Osundatud töö, lk 8.

¹²⁸ The Oxford Pocket Dictionary of Current English. Oxford: Oxford University Press 2009. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.encyclopedia.com/doc/1O999-rehab.html>

¹²⁹ Collins English Dictionary. HarperCollins Publishers 2000, lk 1299.

House Judiciary Committee aruande kohaselt on pankrotimenetluse teine eesmärk, peale võlgniku vara võrdset jaotamist võlausaldajate vahel, võlgniku efektiivne rehabilitatsioon¹³⁰. Toomas Saarma nimetab ühe pankrotiseaduse sihtpõhimõttena (sihtpõhimõtte on pankrotiseaduse looja seatud siht) rehabiliteerimise¹³¹. Sihtpõhimõtteks on pankrotiõiguses võlgniku maksevõime ja selle kaudu tema majandusliku algatuslikkuse taastamine. Saarma sõnul näitab praktika, et ületamatutesse võlaprobleemidesse sattunud võlgnik jäetakse krediidisaaajate ringist välja nii korteri- kui ka tööturul, seega vastutuse osalise või täieliku kärpimise kaudu saaks võlgniku aktiivsuse taastada või seda vähemasti parandada¹³².

Õigusteaduses on rehabilitatsiooni, kui pankrotimenetluse eesmärki, väga erinevalt määratletud. On öeldud, et kui kõnealune mõiste viitab pelgalt võlgadest vabastamisele, ilma rohkem tingimusi juurde lisamata, siis on see kõigest sünonüüm kohustustest vabastamisele või teisele raskesti hoomatavale mõistele – *fresh start*¹³³. *The Bankruptcy Commission* viitas võlgnike rehabiliteerimisele kui tähendusrikka uue alguse võimaldamisele¹³⁴. Selleks, et rehabilitatsioon tähendaks midagi erinevat ja eelkõige midagi enam, peab nimetatuga kaasnema omakorda ka midagi rohkemat kui vabastus iseenesest. Terminit “rehabilitatsioon” on õigusteoorias kasutatud ka laiemas võimalikus tähenduses, et see hõlmaks enda alla kõike, mida pankrotimenetlus võlgnikule teeb ja mida peaks andma.

Saarma sõnul üritatakse rehabilitatsiooni abil vähendada just neid negatiivseid mõjusid, mida pankrotimenetlus võlgnikule alati mingil määral avaldab - olgu selleks siis majanduslikust ebaõnnestumisest tingitud hukkamõist vmt tagajärg¹³⁵. Kohustustest vabastamise menetlus, milles võlgnik ei taasta oma majandusliku olukorra üle tegelikku kontrolli, ei ole saavutanud ka ei võlgadest vabastamise ega *fresh start* põhimõtte tõelist eesmärki¹³⁶. Majanduslik rehabilitatsioon juhatab maksejõuetu isiku välja rahalistest raskustest ning annab suuniseid, kuidas sinna seisu tulevikus enam mitte tagasi sattuda. Nimetatud juhendamine on võimalik

---

¹³⁰ M. Howard. A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy. *Ohio State Law Journal* 48:4/1987, lk 1059.

¹³¹ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. *Juridica* VI/2008, lk 353.

¹³² T. Saarma. Osundatud töö, lk 353.

¹³³ M. Howard. Osundatud töö, lk 1059.

¹³⁴ National Bankruptcy Review Commission. National Bankruptcy Review Commission Final Report. *Bankruptcy: The Next Twenty Years*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://govinfo.library.unt.edu/nbr/01title.html> (20.10.1997).

¹³⁵ T. Saarma. Osundatud töö, lk 353.

¹³⁶ T. Linna. Consumer Insolvency: The Linkage Between the Fresh Start, Collective Proceedings, and the Access to Debt Adjustment. *Journal of Consumer Policy* 38/2015, lk 357-374.

saavutada eelkõige läbi õpetlike programmide, mis suunavad inimesi õppima oma minevikus tehtud vigadest ja samuti, veelgi olulisemalt, õppima neid tulevikus mitte kordama¹³⁷.

Selleks, et võlgnikku võimalikult kiirelt ja efektiivselt majanduskeskkonda integreerida ja et temast saaks taaskord produktiivne liige ühiskonnas, peab riigis kehtestatud kohustustest vabastamise menetluse regulatsioon olema ülesehitatud selliselt, et see võimaldaks mõistlikult kiiret ja tõhusat võlgadest vabastamist¹³⁸. Füüsilise isiku pankrot võib lõpptulemusena olla ausale võlgnikule kahtlemata väga positiivne. *Fresh start* on eduka elu jätkamiseks hädavajalik eelkõige neile võlgnikele, kelle maksejõuetus tekkis teatud traagilise elusündmuse tagajärjel, nagu näiteks lahutus, töökaotus, haigus või äriiline ebaedu¹³⁹. Üheks probleemiks võib seega pidada menetluse liiga pikka aega – nagu mainitud, siis on ka Saksamaa oluliselt vähendanud oma regulatsioonis kohustustest vabastamise menetluse aega ning plaanib seda teha veelgi. Füüsilisest isikust võlgniku kohustustest vabastamine kestab Eestis viis aastat (PankrS § 175 lg 1) ning paljudes teistes riikides kestab see veelgi kauem.

Varuski sõnul soovitakse pika menetlusega rõhutada võla tasumise moraalset põhimõtet: võlgnik peab aru saama, et võetud kohustused tuleb täita ning nendest vabaneda pole lihtne¹⁴⁰. Ka Efrat toob oma artiklis välja paljude Iisraeli kohtunike poolt väljendatud seisukoha, et pankrotisüsteem ei saavuta oma karistuslikku eesmärki kui võlgnikul on võimalik vabaneda kõikidest oma pankrotiavalduse-eelsetest võlgadest kohe pankroti väljakuulutamisel¹⁴¹. Käesoleva töö autor leiab, et on äärmiselt arhailine asuda tänapäeva ühiskonnas, kus on esikohal inimeste heaolu ja sotsiaalsed väärtused, seisukohale, et kohustustest vabastamise menetluse ning pankrotimenetluse vältel üleüldse, peaks maksejõuetut inimest veel enam karistama, kui seda elu juba teinud on – maaslamajat ei lööda. Kuid samas on autor eeltoodud Efrat'i seisukohaga osaliselt nõus ehk automaatne kohustustest vabanemine kohe pankroti väljakuulutamisel ei ole põhjendatud ja ei teeni ei pankrotimenetluse ega kitsamalt ka rehabilitatsiooni eesmärki.

Autor hinnangul ei teeni Inglismaal kehtiv 1-aastane kohustustest vabastamise menetlus tõenäoliselt täielikku rehabilitatsiooni eesmärki. Üks aasta selleks, et õpetada võlgnikule

---

¹³⁷ R. Efrat. The Fresh-Start Policy in Bankruptcy in Modern Day Israel. ABI Law Review 7:555/1999, lk 561.

¹³⁸ R. Efrat. The Fresh-Start Policy in Bankruptcy in Modern Day Israel. ABI Law Review 7:555/1999, lk 591.

¹³⁹ R. W. Kolb. Encyclopedia of Business Ethics and Society. Sage Publications, 2008, lk 146.

¹⁴⁰ M. Varusk. Füüsilise isiku pankrotimenetlus. Õiguskeel 3/2010, lk 4.

¹⁴¹ R. Efrat. Osundatud töö, lk 592.

vastutustundlikku finantskäitumist ning taastada isiku majanduslik iseseisvus, ei ole piisav. Küll aga peab autor vajalikuks välja tuua, et *fresh start* teooria eesmärk ei ole karistamine. Teooria eesmärgiks on ennekõike võlgniku rehabiliteerimine ning kui võlgnik ei täida eesmärki, siis ta ei saa lõpptulemusel rehabiliteeritud, mitte ei kannu selle tulemusel karistust. Kohustustest vabastamise menetluse puhul on põhiline küsimus, kas meil on võimalik antud võlgnikku aidata või mitte ning kui võlgnik ise, kohustuste mittetäitmise läbi, ei ole selgelt aitamisest huvitatud, siis ei saa see pälvida karistust, vaid võlgadest mittevabastuse.

Järgmise rehabilitatsiooni probleemina toob autor välja selle, et Eesti pankrotisüsteemis puudub täielikult mehhanism, mis juhendaks ja õpetaks pankrotivõlgnikke, kuidas vältida rahalisi raskusi ja finantsilist ebaedu tulevikus. Ka Varusk toob välja, et meie pankrotiseaduse üheks puuduseks seoses kohustustest vabastamise menetlusega on, et võlgnikule ei võimaldata võlanõustamist, nagu see on tavaks saanud paljudes teistes Euroopa riikides – nõustamine võimaldaks võlgnikul õppida oma rahaasju paremini korraldama, nt kaaluma põhjalikult enne uute kohustuste võtmist nende vajadust¹⁴².

USA-s on pankrotivõlgnik kohustatud menetluse vältel läbima kursuse majanduse- ja finantsvaldkonnas. Kuivõrd füüsilisest isikust võlgnikud on üldjuhul lihtsad inimesed, siis oleks autori hinnangul mõistlik kaaluda ka Eestis teatud rahalise nõustamise programmi kasutuselevõttu. Kursuse vältel oleks isikul võimalik õppida põhilised finantsteooria alused ja “tulud kataks kulud” põhimõtte olulisusest. Samuti peab autor oluliseks pere-eelarve koostamise õpetamist, juhendamist rahalises planeerimises ning sellest, kuidas olla tööturul atraktiivne. Asjakohase nõustamise puudumine kahjustab kahtlemata võlgniku rehabiliteerimise protsessi, mis on väljatoodud kui kohustustest vabastamise menetluse üks eesmärk.

Ühiskonnal baseeruv rehabilitatsioon sisaldab endas vahendeid, mis on võetud nii haavatud, puudega kui ka invaliidsusega inimestelt endilt, nende perekondadelt ja laiemas pildis kogu nende kogukonnalt¹⁴³. Eeltoodust tulenevalt, kuivõrd indiviidide rehabilitatsioonis mängib või vähemalt peaks mängima olulist rolli ka ühiskond, siis on käesoleva magistritöö autor seisukohal, et pankrotivõlgnikele, kellel puudub motivatsioon või oskus omaled leida ja

---

¹⁴² M. Varusk. Füüsilise isiku pankrotimenetlus. Õiguskeel 3/2010, lk 4.

¹⁴³ REDRESS. Ending Torture. Seeking Justice for Survivors. Rehabilitation as a Form of Reparation Under International Law. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.redress.org/downloads/publications/The%20right%20to%20rehabilitation.pdf> (2009), lk 9.

teenida seeläbi mõistlikult tulutoovat tasu, mis on üheks võlgadest vabastamise menetluse kohustuseks, võiks pakkuda riigipoolset abi kutsenõustamisele ja kutseõppele.

Eeltoodu selgituseks peab autor vajalikuks välja tuua, et Maailma Terviseorganisatsioon on 1968. aastal koostanud raporti, kus eristab kolme erinevat liiki rehabilitatsiooni – meditsiiniline, sotsiaalne ja kutseline¹⁴⁴. Käesoleva magistritöö raames on asjakohane välja tuua kaks viimast. Sotsiaalne rehabilitatsioon (ingl. keeles *social rehabilitation*) tähendab seda osa rehabilitatsiooniprotsessist, mis on suunatud puudega inimese ühiskonda integreerimisele. Selle abil aidatakse isikul kohaneda pere, ühiskonna ja ametikohast tuleneva survega. Kutselise rehabilitatsiooni¹⁴⁵ (ingl. keeles *vocational rehabilitation*) eesmärk on võimaldada puudega isikul saada ja säilitada sobivat tööd. Seeläbi osutatakse mh kutse- nõustamist, kutseõpet ja selektiivset paigutamist. Alates 2016. aastast jõustus uus sotsiaal- hoolekandeseadus ning sellega seoses on lisandunud Eesti sotsiaalsesse süsteemi ka uus tööalane rehabilitatsioon (sarnane eelpool mainitud kutselisele rehabilitatsioonile), mis on suunatud tööealistele osalise töövõimega inimestele, hõivatud inimestele (õppijad, ettevõtjad, ajateenistuses olivad) või inimestele, kes otsivad tööd ning on registreeritud töötud¹⁴⁶.

Autori hinnangul ei oleks võlgnike paremini ühiskonda integreerimiseks vajalik luua uut eraldiseisvat institutsiooni vaid ka pankrotivõlgnikud saaksid abi juba olemasoleva tööalase rehabilitatsioonimeeskonna nõustamisest. Kuivõrd kogu *fresh start* teooria üldiseks eesmärgiks on inimese rehabiliteerimine ja ühiskonda integreerimine, siis oleks võlgniku tasuvale tööle suunamine kasulik nii võlgnikule endale, võlausaldajatele kui ka majanduskeskkonnale.

Kolmanda olulise punktina, kohustusest vabastamise menetluse rehabilitatsioonis, toob käesoleva töö autor välja võimaliku võlgnike registri loomise. Nt Suurbritannia pankrotiseaduse järgi säilitatakse andmed isiku võlgadest vabastamise kohta kolm kuud eraldiseisvas Maksejõuetuse registris, pärast mida need sealt eemaldatakse. Eestis saab juriidilisest isikust võlgniku pankrotimenetluse kohta andmeid Äriregistrist, kuid füüsilisest isikust võlgnike kohta registrit ei peeta. Seetõttu ei ole võlausaldajatel võimalik ka teada

---

¹⁴⁴ WHO Expert Committee on Medical Rehabilitation. Second Report. Geneva: Technical Report Series 419/1969, lk 6.

¹⁴⁵ WHO Expert Committee on Medical Rehabilitation. Osundatud töö, lk 6.

¹⁴⁶ Eesti Töötukassa. Tööalane rehabilitatsioon. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

<https://www.tootukassa.ee/content/toovoimereform/tooalane-rehabilitatsioon> (19.06.2016).

saada, kas füüsiline isik on pankrotis või toimub tema kohustustest vabastamise menetlus. Kui selline teave oleks olemas, ei astuks ilmselt paljud võlausaldajad pankrotistunud võlgnikuga lepingulistesse suhetesse. Füüsilisest isikust võlgnike registri puudumine tekitab probleeme aga näiteks täitemenetluse läbiviimisel kohtutäituritele – kuivõrd puudub võimalus teada saada, kas isik on pankrotis või on tema suhtes algatatud kohustustest vabastamise menetlus. Ehk võlgnike registri loomine kiirendaks täiturite tööd, kuivõrd info oleks kohe olemas ning kohtutäitur ei teeks tulutut tööd olukorras, kus isiku vastu täitemenetlust algatada ei saagi.

2006. aastast on võimalik füüsilisest isikust võlgniku pankrotimenetluse ja tema kohustustest vabastamise menetluse kohta informatsiooni saada küll elektroonilisest kohtute infosüsteemist. Seda ei saa aga pidada reaalseks füüsilisest isikutest võlgnike registriks, kuivõrd tegu ei ole avaliku registriga ning seal ei ole seal andmeid varasemate menetluste kohta. Olemas on ka väljaanne Ametlikud Teadaanded, kus avaldatakse teated ja kuulutused, mille avaldamise kohustus tuleneb seadusest. Pankrotimenetluse teadaanded on suunatud eelkõige võlausaldajatele ning teadaannete tähtaeg seotud sündmusega, näiteks pankrotimenetluse lõpuga. Autor leiab, et väljaannet Ametlikud Teadaanded ei saa taaskord käsitleda kui eraldiseisvat füüsilise isiku maksejõuetuse registrit, kuivõrd seal avaldatavatel teadatel on palju erinevaid seadusest tulenevaid eesmärke. Küll aga on autor seisukohal, et kuivõrd nt nii pankrotimenetluse lõppemise kui ka võlgniku kohustustest vabastamise ja vabastamata jätmise info avaldatakse nimetatud infosüsteemis, saab seda pidada piisavaks registriks, millest on võimalik igal isikul vajaduse korral infot leida.

Käesoleva magistritöö autor järeldeb, et eelnimetatud eraldiseisva registri loomine annaks võimaliku aluse aga võlgniku diskrimineerimiseks, mis omakorda piiraks kogu kohustustest vabastamise menetluse suuremat eesmärki, milleks on rehabiliteerimise tulemusel uus majanduslik algus. Diskrimineeriva käitumise juures on oluline märkida, et USA maksejõuetuse koodeksis on eraldi kirjas, et igasugune diskrimineeriv käitumine tööandja, nii eraettevõtte kui ka riigiasutuse, poolt võlgniku vastu, on keelatud¹⁴⁷. Diskrimineeriva käitumise all peetakse eelkõige silmas isikuga töölepingu lõpetamist või tööle valimisel arvestada seda, et inimene oli varem võlgades. Nimetatud käitumise alla läheb ka teatud õiguse või litsentsi saamisest keelamist. Eelnimetatu võrdluseks toob autor väga konservatiivse Iisraeli pankrotiseaduse, mille järgi on keelatud inimesel, kellel on pankrot

---

¹⁴⁷ United States Courts. Discharge in Bankruptcy – Bankruptcy Basics. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/discharge-bankruptcy-bankruptcy-basics>

väljakuulutatud, olla teatud ameti- või töökohtadel – näiteks on keelatud olla advokaat, kinnisvaramaakler ning ükskõik, missugusel ametikohal linna- või omavalitsusasutuses¹⁴⁸. Seega see käitumine, mis on USA-s sätestatud kui diskrimineeriv käitumine ja on rangelt keelatud, on Iisraeli regulatsiooni järgi seadusega sätestatud kohustus.

Õiguskirjandusest võib välja lugeda, et USA maksejõuetuse koodeksis sätestatud võlgniku tööalast diskrimineerimise keeldu rakendatakse eelkõige nende võlgnike suhtes, kellel on pankrotimenetlus veel käimas¹⁴⁹. Juba kohustustest vabastatud võlgnike suhtes on olemas kohtupraktikat mõlemat pidi. Ehk teatud kohtunikud ei ole märkinud diskrimineerivaks sellist käitumist tööandja poolt, kui isik jäetakse tööle palkamata põhjendusel, et ta on varem vabastatud oma pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest. Autor leiab, et USA näitel on tegu pigem ülereguleeritud aspektiga kohustustest vabastamise menetluses, kuivõrd tegelikkuses peakski võlgnik olema aus ning sellest tööandjale teavitama, aga tööandja otsus, kas võlgnikku palgata või mitte, peaks olema juba tema enda teha. Teisalt võib olla võlgnikule teadmine, et tema maksejõuetusest või kohustustest vabastamise menetlusest on üleval avalikult kättesaadav informatsioon, olla demoraliseeriv.

Autor on rehabilitatsiooni küsimuse juures analüüsinud eelkõige kolme käesoleval ajal pankrotiõiguses olevat aktuaalset probleemi seoses isiku integreerimisega ühiskonda: menetluse pikkus, asjakohane nõustamine ja füüsilise isiku maksejõuetuse register. Eeltoodut arvesse võttes leiab autor, et kohustustest vabastamise menetluse pikkus peaks küll olema ühelt poolt distsiplineeriva iseloomuga, kuid see ei tohiks olla võlgnikule karistuseks. *Fresh start* teooria eesmärk ei ole mitte võlgnikku karistada vaid teda rehabiliteerida ja ühiskonda integreerida. Magistritöö autor on ka seisukohal, et pankrotivõlgnikele, kellel puudub motivatsioon või oskus omale tööd leida ja teenida seeläbi mõistlikult tulutoovat tasu, võiks ühiskonda integreerimiseks pakkuda võimalust tööalase rehabilitatsioonimeeskonna abile mh kutsenõustamisele ja kutseõppele. Seeläbi ei oleks vaja luua uut eraldi asutust vaid saaks rakendada olemasolevat institutsiooni ning töötajaid ja laheneks probleem võlgnikest, kes ei leia omale tööd.

Autor on leidnud positiivse põhjenduse füüsilisest isikust võlgnike registri loomisele, et selle puudumine tekitab probleeme näiteks täitemenetluse läbiviimisel kohtutäituritele ning

---

¹⁴⁸ R. Efrat. The Fresh-Start Policy in Bankruptcy in Modern Day Israel. *ABI Law Review* 7:555/1999, lk 593.

¹⁴⁹ W. White. Can an Employer Use a Potential Employee's Bankruptcy Against Him? Parkman White, LLP. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.parkmanwhite.com/civil-law-suits/can-employer-use-potential-employees-bankruptcy> (09.12.2016).

võlausaldajatel on võimalik sügavamalt kaaluda, kas astuda nimetatud isikuga võlasuhtesse või mitte. Magistritöö autor aga leiab, et eelnimetatud registri loomine annaks võimaliku aluse võlgniku diskrimineerimisele ning demotiveerib võlgnikku. Autor seisukohal, et kuivõrd tähtsamad kohustustest vabastamise menetluse etappide info avaldatakse väljaandes Ametlikud Teadaanded, saab seda pidada piisavaks registriks, millest on võimalik igal isikul vajaduse korral infot leida ning eraldiseisva registri loomine ei ole vajalik.

Autor on seisukohal, et küsimust diskrimineerimisest ega teistest käesolevas peatükis väljatoodud probleemidest ei tuleks kunagi kõne alla kui isikud sekkusid juba varem oma majandustegevusse ning oleksid võimelised ennetama pöördumatutesse makseraskustesse sattumist. Ennetamise ühe võimaliku mehhanismina oleks võimalik kaaluda teatud alternatiivse funktsiooni loomist maksejõuetusmenetlusele. Autor leiab, et rehabilitatsioon oleks seda tõhusam, kui isikule jääks alles ta vara ning ei tekiks üldist negatiivset stigmat seoses mõistega „pankrot“.

III KOHUSTUSTEST VABASTAMISE MENETLUSEGA KAASNEVA UUE ALGUSE PÕHJENDATUS

3.1 „Fresh start“ teooria rakendamine praktikas

3.1.1 Mõju ettevõtlusele

Pankrotimenetluse majanduslik eesmärk on maksimaalselt tõhus ressursside paigutus (Pareto paigutus) pärast maksejõuetusmenetluse lõppu ja selle saavutamine minimaalsete tehingu kuludega¹⁵⁰. Rahvusvahelise Valuutafondi uurimuse autorid väidavad, et kui riigid oma maksejõuetuse regulatsiooni välja töötavad, on võtmeküsimuseks see, kuidas leida erinevate sotsiaalsete, poliitiliste ja majanduslike huvide vahel tasakaal, mis paneks kõik majandusprotsessides osalejad loodavas süsteemis aktiivselt osalema¹⁵¹. Kuivõrd maksejõuetuse küsimustel on tugev üleliiduline mõõde, siis on hästitoimiv maksejõuetusraamistik kõrgelt arenenud ettevõtluskeskkonna oluline osa, kuna see toetab kaubandust ja investeringuid, aitab luua ja säilitada töökohti ning aitab majandustel kergemini toime tulla vapustustega, mis toovad kaasa viivislaenu ja töötuse määra kõrge taseme¹⁵².

Ettevõtjad tegutsevad majanduses eelkõige innovatsiooni, edu ja riskide ajendil. Sellest tulenevalt on poliitikud üle maailma võtnud omaks idee ettevõtluspoliitikast, mille üks toimemehhanism väljendub just pankrotiõiguses. Arvatakse, et just n-õ leebem füüsilise isiku pankrotimenetluse reeglistik suurendab tulevasteks ettevõtjateks pürgimist noorte seas ja ettevõtlust üleüldse¹⁵³. Mitmed Euroopa riigid, sh Saksamaa, Holland ja Suurbritannia, on hiljuti muutnud oma pankrotiseaduseid nii, et see sisaldaks nüüdsest võimalust uuele algusele või et seda uut algust võimaldada veel kiiremini kui varasemalt¹⁵⁴. Soodsamate tingimustega pankrotimenetluse reeglistik, just eelkõige selline, mis pakub võimalust "uuele algusele" ja kohustustest vabastamisele, annab pärast ärilist ebaõnnestumist võimaluse kiirelt majandusse

---

¹⁵⁰ F. Cabrillo, B. W. F. Depoorter. Bankruptcy Proceedings. Gent: Encyclopedia of Law and Economics, 2000, lk 261.

¹⁵¹ Orderly and Effective Insolvency Procedures. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

<http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/>

¹⁵² Euroopa Komisjon. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv, milles käsitletakse ennetava restruktureerimise raamistikke, uue võimaluse andmist ning restruktureerimise, maksejõuetuse ja maksekohustustest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid ning millega muudetakse direktiivi 2012/30/EL. Strasbourg, 22.11.2016, lk 2.

¹⁵³ Insolvency Service (UK). Bankruptcy: A Fresh Start. London: Insolvency Service, 2001.

¹⁵⁴ J. Armour, D. Cumming. Bankruptcy Law and Entrepreneurship. Oxford: Oxford University Press. American Law and Economics Review 18/2016.

taassiseneda ja jätkata majandustegevusega¹⁵⁵. Kuivõrd pankrotiseadused võib oma lähtealuselt jagada tinglikult kahte gruppi, sõltuvalt sellest, kas esiplaanil on võlgniku või võlausaldajate huvide kaitsmine, siis õiguskirjanduses on ka väidetud, et võlgniku-sõbralik regulatsioon annab suurema aluse innovatsiooniks¹⁵⁶. Kui esiplaanil on võlausaldaja õigused, siis on tehnoloogiliselt innovaatilistel tööstustel üha vähem mõjuvõimu ja kasvavad ebaloomulikult aeglaselt¹⁵⁷.

Fletcher on seisukohal, et ülemäära range ja paindumatu maksejõuetuse reeglistik võib mõjuda majanduslikule elujõule ja sotsiaalsele heaolule kui antistiimul¹⁵⁸. Soodsamate tingimustega pankrotiseadus võiks seega ettevõtlusaktiivsusele positiivselt mõjuda. Leebema pankrotiseaduse all peetakse eelkõige silmas seda, kui kerge ja lühiajalise menetluse läbimise korral on isikul võimalik kogu oma võlakoormast vabaneda ja seejärel uuesti alustada. Seadus, mis sisaldab endas võimalust, füüsilise isiku pankrotimenetluse läbimise korral, uuele algusele vähendab ettevõtluses individuaalset riski. Fossen on seisukohal, et uue alguse idee soodustab suuresti väikeettevõtlust, kuivõrd võlakoormast vabastamine annab füüsilisest isikust ettevõtjale läbikukkumise korral võimaluse alustada äri uuesti¹⁵⁹.

Käesoleva töö autor leiab, et tegemist on justkui kahe teraga mõõgaga ehk ühelt poolt peab inimesel olema ja säilima teadvus, et võtta riske ja olla majanduslikult aktiivne, kuid teisalt ei tohi isik muutuda lohakaks ning hakata võtma kaalutlemata riske ja läbimõtlemita kohustusi. Veelgi enam, majanduskeskkonnale ei mõju kahtlemata hästi, kui ühiskonnas on suurem osakaal n-õ finantsiliselt haavatutel ehk maksejõuetutel isikutel. See saab tõenäoliselt viia ainult majanduse seiskumiseni. Kui ühiskond koosneb finantsiliselt haritud inimestest, kes osalevad aktiivselt äritegevuses, krediitdivõtmises, tööturul jmt platvormidel, oleks võimalik majanduse areng viia uutesse kõrgustesse.

Fossen toob nt välja, et just eelnimetatud väikeettevõtluse soodustamine ongi põhiline argument käesoleval ajal Saksa valitsuses, miks vähendada kohustustest vabastamise perioodi

---

¹⁵⁵ K. Ayotte. Bankruptcy and Entrepreneurship: The Value of a Fresh Start. Oxford: Oxford University Press. *The Journal of Law, Economics and Organization* 23/2006, lk 2.

¹⁵⁶ V. V. Acharya. Bankruptcy Codes and Innovation. Oxford: Oxford University Press. *The Review of Financial Studies* 22/2009, lk 4949.

¹⁵⁷ V. V. Acharya. Osundatud töö, lk 4950.

¹⁵⁸ I. F. Fletcher. *The Law of Insolvency*. Sweet & Maxwell, 2009, lk 2.

¹⁵⁹ F. M. Fossen. Personal Bankruptcy Law, Wealth, and Entrepreneurship – Evidence from the Introduction of a „Fresh Start“ Policy. Oxford: Oxford University Press. *American Law and Economics Review* 17/2015, lk 1.

kuuelt aastalt kolmele¹⁶⁰. Töö autor leiab, et tegemist võiks olla Saksamaa jaoks väga soodsa ja tulusa lahendusega, kuivõrd praegune kuueaastane menetlus on võlgniku jaoks kurnav ning võlgadest vabastus põhjendamatult keerulisem kui paljudes teistes Euroopa riikides.

3.1.2 Kohustustest vabastamise menetluse põhjendatus

Kuivõrd Eesti pankrotiseadusest tuleneb, et füüsilisest isikust võlgnik võidakse vabastada pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest, siis selle võimaluse saamiseks peab võlgnik aga täitma ise piisava hoolega PankrS §-s 173 sätestatud kohustusi. Kuigi Eesti põhiseadus ei sätesta otseselt riigi kohustust füüsilisest isikust võlgnikku lootusetust olukorrast välja aidata, siis seda põhiseadus ka ei välista¹⁶¹. Pankrotiseaduse sätete kohaselt ei garanteeri kohustustest vabastamise menetluse algatamine tegelikkuses sugugi mitte reaalselt kohustustest vabastamist. Selleks peab võlgnik viie aasta jooksul tegelema muuhulgas mõistlikult tulutoova tegevusega või seda järjepidevalt otsima, tegema võlausaldajatele väljamakseid vastavalt jaotise protsendile, teatama kohust igast elukoha vahetusest ning olema alati valmis andma kohtu või võlausaldaja nõudel teavet oma tegevuse ja kohustuste täitmise kohta.

Nagu öeldud otsustab kohus PankrS § 175 lg 1 järgi pärast viie aasta möödumist võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamisest võlgniku taotlusel tema pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamise. Rahvusvaheline Valuutafond on märkinud, et uue alguse võimalus ei tohiks olla kättesaadav isikutele, kes on toime pannud pettuse või kes ei ole pankrotimenetluse vältel avaldanud asjakohast teavet¹⁶². Eestis on sätestatud sama põhimõtte järgi alused, mil isikut mitte kohustustest vabastada. Riigikohtu Tsiviilkolleegium on ühes 2016. aasta kohtumääruses järginud oma varasemat seisukohta ning uuesti sõnastanud, et võimalus vabaneda oma kohustustest pankrotiseaduses ettenähtud korras ei ole eelduslikult iga võlgniku õigus¹⁶³. Suurbritannia, Eesti, Saksamaa ja USA regulatsioonide erinevus seoses kohustustest vabastamise menetluse ja uue algusega seisneb eelkõige selles, et esimeses kolmes käsitletakse võlgadest vabastamist kui privileegi ja USA-s vaadeldakse võlakoormast vabanemist kui õigust.

¹⁶⁰ F. M. Fossen. Personal Bankruptcy Law, Wealth, and Entrepreneurship – Evidence from the Introduction of a „Fresh Start“ Policy. Oxford: Oxford University Press. American Law and Economics Review 17/2015, lk 1.

¹⁶¹ M. Varusk. Füüsilise isiku pankrotimenetlus. Õiguskeel 3/2010, lk 1.

¹⁶² International Monetary Fund. Orderly and Effective Insolvency Procedures, Key Issues. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/index.htm>

¹⁶³ RKTkm 3-2-1-90-16, p. 13.

Seega, mitte iga võlgniku pankrotimenetluse kohustustest vabastamise staadiumi lõpuks ei järgne võlgadest vabastamine. Nagu käesoleva töö autor peatükis 2 välja tõi, on vabastamisest välistamise alused olemas igas analüüsitud riigi pankrotiseadustes ning võlgadest vabastamine ei ole garanteeritud hüve. Epstein on öelnud, et pankrotimenetlus vabastab teatud võlgadest teatud võlgnikke¹⁶⁴. Teiseks on oluline teadvustada, et võlgadest vabastus ei kaota võlga ära vaid see üksnes vabastab vastutusest võlgniku. Kui B käendas A võlga ning A vabastati oma pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest, siis A vabastamine ei mõjuta B käendust. Suurbritannia pankrotiseaduse osa 251I punktis 4 on eraldi välja toodud, et kohustustest vabastamisega punkti 1 järgi ei vabane ükski teine inimene sama nõudega seotud vastutusest, mida võimaldati võlgnikule seoses võlgadest vabastamise menetlusega¹⁶⁵.

Võlgadest vabastamise juriidiline efekt on märkimisväärne – võlgnik vabastatakse tema kohustusest tasuta pankrotieelseid võlgu, kuid raskuspunkt lasub hoopis otsuses, kuidas panna paika *fresh start*'i parameetrid¹⁶⁶. Nagu erinevaid maksejõuetuse regulatsioone analüüsides selgus, siis mitte iga kohustus ei ole oma olemuselt vabastatav, seega mõjutab kohustustest vabastamise menetlus vaid vabastatavaid kohustusi, mis ei ole konkreetselt antud riigi seaduse järgi välistatud.

Professor Eisenberg on öelnud, et kui pankrotiõigus jõuab ükskõik, missuguse järelduseni seoses kohustustest vabastamise menetlusega, siis oleks ainsaks kohaseks vastuseks võlgadest vabastamise piiramine¹⁶⁷. Autori hinnangul jääb esiteks selgusetuks professori järelduse tagamaad ning teiseks ei ole järelduse tegemisel arvesse võetud kohustustest vabastamise menetluse tegelikku eesmärki. Käesoleva töö autor nõustub küll Eisenberg'iga, et kohustustest vabastamist ei tohiks lubada liiga kergekäeliselt, kuid vabastamiste piiramine lihtsalt arvukuse piiramise pärast, ei ole põhjendatud. Nagu töös eelnevalt välja toodud, siis kui ühiskonnas on palju maksejõuetusi, siis tuleneb probleem tõenäoliselt teatud suuremast ühiskondlikust kitsaskohast ning kohustustest vabastamise menetlus on legalne vahend maksejõuetu isiku tervendamiseks.

---

¹⁶⁴ D. G. Epstein. *Bankruptcy and Related Law in a Nutshell*. Minnesota: West Group, 2002, lk 341.

¹⁶⁵ The National Archives. *Insolvency Act 1986*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/>, Section 251I.

¹⁶⁶ C. J. Tabb. *The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate*. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 56.

¹⁶⁷ M. Howard. *A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy*. *Ohio State Law Journal* 48:4/1987, lk 1065.

Ühe näitena toob magistritöö autor välja ühe USA-s kohustustest vabastatud võlgnikega läbiviidud uuringu, milles osales kokku 359 võlgnikku, kes on kõik läbinud kohustustest vabastamise menetluse. Vastuseks küsimusele, kas üks aasta pärast kohustustest vabastamist on nende elujärg paranenud, jäänud umbes samaks või halvenenud, vastas 65 % uuringus osalenutest, et see on paranenud (pooltel neist vähesel määral), kuid üks kolmandik ütles, et seisund on sama või isegi veelgi halvenenud võrreldes ajaga, kui nende pankrotimenetlus käis. Lisaks tõdes üks perekond neljast, et aasta pärast pankroti väljakuulutamist ja kohustustest vabastamist oli majanduslike kohustustega toimetulek nende jaoks endistel kestev võitlus.

Analüüsi autorid järeldasid, et praeguse pankrotimenetluse süsteemi puudulikkuse tõttu ei ole perekondadele, vastupidiselt laialdasele arvamusele, tagatud tulevikus finantsprobleemideta elu ning tegelikkuses peaks süsteem olema ülesehitatud selliselt, et oleks võimaldatud stabiilse töökohta leidmine¹⁶⁸. Epstein, Nickels ja White on aga seisukohal, et USA *fresh start* teooria käsitlemise järgi ongi kohustustest vabastamine *fresh start*'i juriidiline teostus¹⁶⁹. Ehk teoreetiliselt peaks võlgnikul olema menetluse läbimisel igal juhul automaatne õigus *fresh start*'ile. Eeltoodud uurimuse põhjal võib aga järeldada, et praktikas ei realiseeru siiski enamikel juhtumitel „fresh start“ kui kohustustest vabastamise menetluse juriidiline tagajärg.

Kuivõrd mõiste “pankrot” on ühiskonnas üldiselt negatiivsena käsitletav, siis kohustustest vabastamise instituut pakub sellele leevendust – füüsilisele isikule toob see enamlevinud arusaama järgi võlgadest vabanemise¹⁷⁰. Antud menetlusega kaasneva pidav “uus algus” ja majanduslik edu ei ole otseloomulikult seadusega või riigi poolt garanteeritud vaid on iga indiviidi enda teha. Magistritöö autor on seisukohal, et kohustustest vabastamise menetluse instituut on igati vajalik, ennekõike justkui garantii, et inimesed ei lõpetaks kaalutletud riskide võtmist, isegi kui need teatud ootamatuste ilmnemisel ära ei tasu. Teisalt on menetlust vaja maksejõuetu isiku tervendamiseks olukorras, kus temast on saanud passiivne liige ühiskonnas ning tal ei ole võimeline sellest ise, oma vahenditega, välja tulla.

Ühiskond ja majanduskeskkond ei saaks eksisteerida ega edasi areneda ilma laenude ega riskide võtmiseta, mistõttu on oluline, et riigi poolt oleks tagatud toimiv kaitsevõrk, mida saab

---

¹⁶⁸ K. Porter, D. Thorne. The Failure of Bankruptcy's Fresh Start. Cornell Law Review 2006/92:67, lk 71.

¹⁶⁹ D. G. Epstein, S. H. Nickles, J. J. White. Bankruptcy. Western Publishing Company, 1993.

¹⁷⁰ Korterühistu pankroti võimalikkus ja Inkassofirmade kaasamine võlgade sissenõudmisel. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.tallinn.ee/est/tarbija/g6856s59804>, lk 1.

vajadusel õlekõrrena kasutada. Riskiteooria juures on nii professor Eisenberg kui ka Howard argumenteerinud, kokkulepet saavutamata, kas kohustustest vabastamise menetluses on käsitletav suurema riski kandjana võlausaldaja või võlgnik¹⁷¹. Võlausaldaja võtab riski andes võlgnikule laenu, teadmata, kas võlgnik on võimeline seda tagasi maksma või kas võlgnik langeb teatud aja jooksul maksejõuetusse ning tema nõude rahuldamine langeb sellest tulenevalt omakorda ohtu. Võlgniku risk ilmneb aga selles, et ta võtab enda kanda tõsise kohustuse, millega nõustub võlausaldaja lepingutingimustega ning ka selles, et nõustub võimalike tagajärgedega, mis võivad viia teda püsiva maksejõuetuseni ja eraisiku pankrotimenetluseni. Võlgniku jaoks on laenuvõtmisel kahtlemata suureks riskiks ka võimalik ettenägematu töö kaotus. Töö autor leiab, et eelnimetatud riskiteooria puhul kannab suuremat riski igal juhul võlgnik. Krediidiasutusel on olemas kõik vajalik, sh varasem maksekäitumine, väljaminekud, ülalpeetavate arv, kinnisvara seisukord jmt, et langetada kaalutletud otsus, kas võimaldada isikule laenu või mitte. Peale eelnimetatud põhjenduste, siis võlgnikud aga tihti ei saa täpselt arugi, millele nad alla kirjutavad.

Sellise kaitsevõrgu efektiivseks toimimiseks, nagu kohustustest vabastamise menetlus, peaksime me ühiskonnas looma eeldused selleks, et inimesed leiaksid omale tasuva töö, mis läbi oleks, isiku enda tahtmisega käsikäes, võimalik ka perekondade reaalne elujärje paranemine. Üheks tänapäeva *fresh start* teooria peamiseks puuduseks on autori hinnangul võimetus realselt integreerida menetlusest vabastatud võlgnikku nii sotsiaalsesse kui ka majanduslikku keskkonda. Autor leiab, et nimetatud puuduse leevendamiseks ongi loodud kohustustest vabastamise instituut. Ning puudust saaks leevendada eelkõige läbi käesoleva magistritöö punktis 2.3 väljatoodud rehabiliteerimise eesmärkide näol. Õpetada võlgnikule muuhulgas teadlikku tarbimist ja finantskäitumist ning pakkuda abi tööalase rehabilitatsiooni-meeskonna kutsenõustamise ja kutseõppe näol.

Kohustustest vabastamise menetluse algatamata jätmiseks on pankrotiseaduses sätestatud kindlad alused, kuid kohustustest vabastamata jätmiseks on seadusandja andnud palju tõlgendamisruumi. Eesti praktikas on sage ka olukord, mil kohustustest vabastamise menetlus küll algatatakse, kuid reaalset kohustustest vabastamist ei järgne. Sellise olukorra põhjuste diskuteerimisel võib alati esmajoones süüdistada seadusandja poolt kehtestatud rangeid või mittetäielikke norme, kuid tegelikkuses on põhiliseks murekohaks võlgnikud, kes ei leia või

---

¹⁷¹ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 90.

pigem ei taha isegi leida endale töökohta, mis läbi võlausaldajatele kasvõi minimaalses summas väljamakseid teostada ja seeläbi oma elujärje parandamiseks ka ise reaalselt midagi ära teha. Eeltoodut arvesse võttes on võimalik järeldada, et kohustustest on võimalik vabastada füüsilist isikut, kes täidab talle pankrotiseadusega peale pandud kohustusi heas usus. Autor peab oluliseks aga märkida, et võlgnik peab menetluse vältel lähtuma kohustustest vabastamise menetluse eesmärgist ning saama maksejõuetusest rehabiliteeritud. Sealjuures ei saa aga julgustada inimest mõtlema, et kaalutlemata finantsiline käitumine on aktsepteeritav ning et vaid viieaastase menetluse läbimise korral on võimalik tal otsast alata. Seega järeldab autor, et kohustustest vabastamine ei saa olla iga võlgniku õiguspärane ootus.

3.2 *Fresh start* ja eetika pankrotimenetluses

3.2.1 Võlgadest vabanemise eetilisuus

Käesoleva magistritöö eesmärgiks oli uurida ka kinnipeetavate kohustustest vabastamise põhjendatust. Kuid selleks, et nimetatud probleemi uurida, peab autor vajalikuks välja tuua ka üldise võlgadest vabastamise eetilise dilemma ning arutluse küsimusest, kui oluliseks eetikat maksejõuetuse puhul peetakse. Õiguse ja eetika vahekorra on kahtlemata keeruline määratleda. Tihti kujuneb käitumine esialgselt välja pigem eetikast kui seadusesätete teadlikust ja läbimõeldud arvestamisest. Näiteks on seaduses selgesõnaliselt keelatud teise inimese röövimine, kuid seadus ei sätesta otseselt korrakaitseorgani kutsumise kohustuse, kui nähakse, et kedagi röövitakse. Antud juhul on selline käitumine eeldatud pigem eetilise kaalutlusest. Eetika tõstatab õigusnormide suhtes rea küsimusi, näiteks, milliste kriteeriumide alusel seadusi hinnata; kas seadusest üksi piisab kompetentsete otsuste langetamiseks, nii õiguse kui ka õigluse tagamiseks; kuidas lahendada võimalikku konflikti moraalsete tõekspidamiste ja seaduse vahel; millal on õigustatud seadusele allumatus¹⁷².

Väärtushinnangutes peegeldub meie arusaam heast ja halvast, õigest ja valest. Väärtushinnanguid kujundavad muuhulgas sotsiaalsed väärtused, millest omakorda saavad alguse õiguse üldpõhimõtted. Maksejõuetuse õiguses on väärtuspõhimõteteks varade õiglase jaotamise, võlausaldajate võrdsuse, võlgniku kaitse, võlgniku erapooletu kohtlemise, menetlusliku minimaalkaitse ja läbipaistvuse põhimõte. "Kujundades väärtuspõhimõtete abil

---

¹⁷² Eetikaveeb. Tartu Ülikooli Eetikaveeb: Õigus ja eetika. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.eetika.ee/et/valitsemiseetika/oigus>

seadusi püüab seadusandja tagada vastutuse realiseerumise - võlg tuleb tasuda.¹⁷³ Saarma sõnul õigustavad just needsamad väärtuspõhimõtted pankrotimenetluse lõpptulemust - olgugi, et menetluses tuleb ette nii võlgnikule kui võlausaldajatele ebasoodsaid lahendusi¹⁷⁴.

Eelnimetatud temaatika kohta on professor Shuchman tõstatanud küsimuse: “Kas suures pildis on üldsusele parem, et D maksaks laenuandjale ära oma võla või et D ostaks toitu oma näljastele lastele?”¹⁷⁵ Käesoleva töö autor peab vajalikuks välja tuua ka järgmise mõtte Shuchman’i väljendatud n-õ eetilise ummikust. Kui meile öeldakse, et me peaks maksma oma võlgasid (või vähemasti maksma neid nii suures ulatuses kui me võimelised oleme), siis võime me õigustatult küsida põhjust ja see põhjendus on alati põhjuslikus seoses, mitte ainult maksmise teo kui sellisega, vaid veelgi enam, seotud selle tagajärjega kaasneva headuse või halbusega. Ning kui me ei ole suutelised kokku leppima, missugused on pankrotimenetluse head ja halvad tagajärjed, võime me olla möödapääsmatus olukorras.¹⁷⁶

Skeptilise mõtteviisina võiks kahtlemata väita, et kui inimene on ise, enda otsuste ja käitumise põhjal pannud end sellisesse majanduslikku olukorda, kus ta ei tule laenude jm kohustuste tagasimaksmisega toime, siis on see ka tema kohustus leida viis end sellest välja saada. Aga paraku eelnimetatud mõtteviis ei ole sobilik tänapäeva ühiskonda. Kui on olemas töötu abirahad, Haigekassa, sotsiaalkindlustus jmt sotsiaalriigile kohased hüved, siis tundub paratamatu ja igati õiglane, et on loodud ka süsteem, kus inimest aidatakse tema finantsilise ebaõnnestumise korral.

Üks anonüümne autor on üle 190 aasta tagasi öelnud lause, mis on tänapäevalgi asjakohane, nimelt: “Avalikul korral rajatud pankrotiõiguse objektiks on õigluse ja halastuse edendamine.” Küsimus eeltoodud mõttest on siis see, kuidas lahendada õigluse ja halastuse konflikte. “Õiglus” ütleb, et võlgnikul on kohustus tasuda oma võlgu, millal iganes tal võimalik on ning kui ta seda ei suuda, siis tuleb ta vastutusele võtta. “Halastus” aga ütleb teisalt, et võlgnikule tuleks anda, läbi kohustustest vabastamise menetluse, võimalus oma võlgadest vabaneda¹⁷⁷.

---

¹⁷³ T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. Juridica VI/2008, lk 354.

¹⁷⁴ T. Saarma. Osundatud töö, lk 354.

¹⁷⁵ P. Shuchman, Theory and Reality in Bankruptcy the Spherical Chicken. Law and Contemporary Problems 66/1977, lk 47.

¹⁷⁶ P. Shuchman. Osundatud töö, lk 48.

¹⁷⁷ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. George Washington Law Review 59/1990, lk 113.

Kohustustest vabastamise menetluse ning just eelkõige *fresh start* põhimõtte alustalaks on humanism. Eeltoodust tulenevalt on *fresh start* teooria keskseks põhjenduseks just nimelt moraalsete väärtuste edendamine ühiskonnas¹⁷⁸. Efrat toob välja *fresh start*'i moraalses dimensioonis sisalduvad kaks teineteisega seotud mõtet:

1. Ühiskonna kohustus individuaalse võlgniku ees – selleks, et säilitada võlgniku eneseväärikust tuleb talle anda võimalus teenida elatist, omada kontrolli iseenda elu üle, hoida teatud isiklikku sõltumatust ja säilitada põhilised vahendid ellujäämiseks.
2. Individuaalse võlgniku kohustus ühiskonna ees – see moraalne dimensioon keskendub võlgniku kohustusele käituda kõikide ühiskonnaliikmetega õiglaselt ja vastutustundlikult. Kui võlgnik aga rikub teatud sotsiaalseid norme, siis võib ta selle tulemusena kaotada *fresh start* põhimõttest tuleneva humanitaarabi võimaluse¹⁷⁹.

Kokkuvõtlikult tunnustab seega „*fresh start*“ teooria moralistlik lähenemine nii riigi humanitaarabi võlgnikule ja ka asjaolu, et võlgniku ja ühiskonna vahel on sõlmitud teatud liiki leping, mis nõuab võlgniku poolt kindlal tasemel korrektset käitumist. Ka Niemi-Kiesiläinen¹⁸⁰ ja Reifner¹⁸¹ toovad välja võlgniku sotsiaalses kaitsemudelis välja hea ja korrektse käitumise vajaduse. Niemi-Kiesiläinen leiab ühenduslüli maksejõuetuse ja teiste sotsiaalsete probleemide vahel ja on seisukohal, et võlgniku vajadus sotsiaalsele abile seondub sotsiaalse-liberaalse ideoloogiaga¹⁸². Sotsiaalne liberalism on ideoloogia, mille kohaselt põhinevad isikuvabadused ühiskondlikel alustel ning vajavad sotsiaalset õiglust¹⁸³. Nimetatud ideoloogia puhul keskendutakse eelkõige vaesuse leevendamisele ning tervisehoiu ja hariduse edendamisele. Autor leiab, et Niemi-Kiesiläinen'i väljatoodud seos ilmestab omakorda hästi seda, kuidas *fresh start* teooria edendab ühiskonna moraalset väärtusi ning põhineb meie kõigi ühistel huvidel.

---

¹⁷⁸ R. Efrat. The Fresh-Start Policy in Bankruptcy in Modern Day Israel. *ABI Law Review* 7:555/1999, lk 567.

¹⁷⁹ R. Efrat. Osundatud töö, lk 568.

¹⁸⁰ J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. C. Whitford. *Consumer Bankruptcy in Global Perspective*. Portland: Hart Publishing, 2003, lk 45.

¹⁸¹ U. Reifner, J. Niemi-Kiesiläinen, N. Huls, H. Springeneer. *The Legal Solutions on Overindebtedness in the EU Member States. Consumer Insolvency Regulation 2010*.

¹⁸² J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. C. Whitford. Osundatud töö, lk 45.

¹⁸³ J. Derbyshire. *The Origins of Social Liberalism*. *New Statesman*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.newstatesman.com/uk-politics/2010/07/social-liberalism-hobhouse> (12.07.2010).

Pankrotimenetluse kohustustest vabastamise funktsioonil on seega peale makroökonomilise funktsiooni ka moraalne otstarve¹⁸⁴. Jackson toob välja, et selleks eesmärgiks on taastada mingil määral võlgniku enese otsustamise võimet, mis läbi anda talle võimalus korraldada oma tulevikku nii nagu ta ise soovib, olemata seotud mineviku võlgadega¹⁸⁵. Isiku kohustust võla ära tasumiseks on tüüpiliselt vaadeldud kui võlgniku moraalselt kohustust. Selle argumendi poolt on Howard öelnud, et luues võimaluse kohustustest vabanemisele ja jättes isikule seeläbi variandi oma võlgnevused tasumata jätta, töötab moraalil põhimõttele vastu, kuivõrd ahvatleb võlgnikke järgima mittemaksmise amoraalset teed¹⁸⁶. Tegemist oleks justkui lihtsama tee valimisega, et mitte oma kohustusi ise täita.

Fresh start teooria omab Niemi-Kiesiläinen'i sõnul tugevat moraalselt sisu ning just USA pankrotiõigus peegeldab selgelt selle liberaalsust ja sotsiaalset orienteeritust¹⁸⁷. Olukorras, kus võlgniku võimetust täita temal lasuvaid kohustusi esineb maksejõuetusõiguse kontekstis, tulevad autori hinnangul kasutusele totaalselt erinevate dimensioonidega printsiibid. Veelgi enam, õigus uuele algusele ei ole kaugeltki nii tehniline kui pankrotiõiguse teised instituudid, vaid omab teatud ideoloogilist tausta, mis ulatub eelnimetatutest kaugemale.

Pankrotimenetluse eetilise küsimuse juures on töö autori hinnangul oluline välja tuua ka usalduse argument. Moraalne käitumine ja seadusekuulekus põhineb usaldusel ja usul, et kõik täidavad lepingut. Nimelt on McIntyre seisukohal, et ühiskonnas on laialtlevinud arusaam usalduse tähtsusest või kui teatavast inimsuhete alustalast, kuid ühtlasi puudub selge kokkulepe, mida selle all mõistetakse¹⁸⁸. McIntyre eristab usaldust toetusest ning toob eelnimetatute eristamise näiteks, et isik usaldab sõbralt saadud nõu, kuid toetub börsimaakleri arvamusele¹⁸⁹. Pankrot võib aga olla indikatsiooniks paljude ühiskonnaliikmete poolt oluliseks hinnatud usalduse murdmisele. Veelgi enam, toob McIntyre välja, et pankrotiga kaasnev häbimärk on tulenenud just sellest samast usalduse reetmisest ning seda tüüpi avaliku häbi teket saaks muuta vaid võlgnike suhtumise muutmisega¹⁹⁰. Kui võlgnikud suhtuksid võla saamisenesse nagu sellesse suhtuvad nende võlausaldajad, kaoks omakorda suure tõenäosusega ära ka pankrotiga kaasnev avalik häbitunne.

---

¹⁸⁴ T. H. Jackson. *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*. Washington, D.C: Beardbooks, 2001, lk 234.

¹⁸⁵ T. H. Jackson. *The Logic and Limits of Bankruptcy Law*. Washington, D.C: Beardbooks, 2001, lk 234.

¹⁸⁶ M. Howard. *A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy*. *Ohio State Law Journal* 48:4/1987, lk 1050.

¹⁸⁷ J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. C. Whitford. *Consumer Bankruptcy in Global Perspective*. Portland: Hart Publishing, 2003, lk 46.

¹⁸⁸ L. J. McIntyre. *A Sociological Perspective on Bankruptcy*. *Indiana Law Journal* 65:123/1989, lk 134.

¹⁸⁹ L. J. McIntyre. Osundatud töö, lk 135.

¹⁹⁰ L. J. McIntyre. Osundatud töö, lk 138.

Autor leiab, et selleks, et hinnata, kes väärrib kohustustest vabastamist ja kes mitte, on seaduse tasandil reguleeritud kohustustest vabastamise keeldumise alustes PankrS § 175 lg-s 2, kuid eetilisel tasandil ei ole kriteeriumid kahtlemata nii selged. Kohtul lasub küll vabastamise otsuse tegemisel uurimispõhimõtte ehk kohus peab olema aktiivne ning omal algatusel välja selgitama kõik asjas olulised andmed, siis isegi sellisel juhul võib ekslikult vabastatud saada isik, kes seda tegelikkuses ühiskonna üldise arusaama järgi, ei vääri. Autor aga on seisukohal, et seda olukorda ongi võimalik kogu viieaastase menetluse vältel leevendada ehk isik, kes vabastust ei vääri, rikub tõenäoliselt juba menetluse jooksul ühte PankrS §-s 173 talle peale pandud kohustust ning selline ebaaus võlgnik pruugitakse menetluse kestel juba vabastavate võlgnike seast välja. Kohustustest vabastamist väärrib seega isik, kes on viieaastase kohustustest vabastamise menetluse vältel täitnud oma kohustusi, olnud nii kohtule, usaldusisikule kui ka võlausaldajatele kättesaadav ning mis autori hinnangul moraalsest aspektist kõige tähtsam, on seda kõike teinud heas usus ning ka ise reaalselt soovides ja tehes endast kõik oleneva, et maksejõuetusest välja pääseda.

3.2.2 Kinnipeetavate kohustustest vabastamine

Morton J on öelnud, et ainuüksi fakt, et trahv on samuti karistus, ei tee sellest vähem kohustust kui muu võlg ning ta ei näe põhjust, miks peaks riik olema halvemas positsioonis kui ülejäänud, kes proovivad pankrotimenetluses nõuet tunnustada¹⁹¹. Üks pankrotihaldur on võlgadest vabanemist vangide jaoks nimetanud kui “veel üheks positiivseks võimaluseks, mida kinnipidamiskoht pakub”¹⁹². Käesoleva magistr töö autori jaoks tõstatab võimaliku küsimuse kinnipeetavate kohustustest vabastamise eetilisusest eelkõige kriminaalkorras karistatud võlgnik, kelle kogu või osa võlakooormast moodustavadki kriminaalmenetluse kulud. Kuivõrd *fresh start* teooria mõte on rehabiliteerida võlgnikku ning pakkuda talle reaalne võimalus naasmaks tagasi normaalsesse ellu, siis ei leia autor, et kõikide kinnipeetavate puhul see võimalik oleks.

Ühe aspekti vangide pankrotimenetluse ja kohustustest vabastamise menetlusega seoses tõstatab ka see, et Eesti Pankrotihaldurite Koja esimees Andres Hermet on öelnud, et vangide

---

¹⁹¹ K. Cork. *Insolvency Law and Practice: Report of the Review Committee*. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, lk 300.

¹⁹² K. Inselberg. Pankrotihaldurid on vangide pankrottide peale väga kurjad. Postimees. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://majandus24.postimees.ee/2699328/pankrotihaldurid-on-vangide-pankrottide-peale-vaega-kurjad> (2014).

pankrotimenetlusega tegelemine on nagu *pro bono* ehk tasuta vabatahtlik töö, millest saadud tasu ei kata tehtud kulutusi¹⁹³. Töö autor aga leiab, et pankrotihalduri ülesanded on pankrotiseaduse järgi iga pankrotimenetluse puhul samad. Märkimisväärse pankrotivaraga menetluse puhul on küll halduril tõenäoliselt rohkem tööd erinevate enampakkumiste jmt korraldamisega ja võlgniku esindamistega võimalikes hagides, aga kuivõrd vangide kohustused moodustavad üldjuhul kohtukuludest, kohtutäituri tasudest jmt võlgnevustest, ei leia autor, et nimetatud menetlustega tavalisest rohkem tööd oleks.

Küll aga usub autor, et pankrotihalduritele pakub kinnipeetavate pankrotimenetluste puhul meeolehärrmi eelkõige see, et kuivõrd tasu määrab kohus pankrotihalduri tegevuse tulemusel pankrotivarasse laekunud summa pealt, siis halduril pole sellise menetluse puhul enamikel juhtudel lootust oma tasu saada, kuivõrd inimesel puudub reaalne vara, mida müüa ja muud võimalused, kuidas pankrotivarasse raha juurde saada. Eelnimetatu leevendamiseks on pankrotiseaduse järgi kohtul võimalik halduri tasu ja kulutused välja mõista ka võlgnikult või määrata nende hüvitamine riigi vahenditest (PankrS § 23 lg 4). Riigi vahenditest hüvitamise puhul ei hüvitata aga tasu ja kulutusi suuremas summas kui 397 eurot (sealhulgas seaduses ettenähtud maksud, välja arvatud käibemaks).

Võlgnikud, kes viibivad kinnipidamisasutuses, ei saa üldjuhul mingeid, neile pankrotiseadusega peale pandud, kohustusi täita¹⁹⁴. Näitena toob autor võlgniku kohustuse tegeleda mõistlikult tulutoova tegevusega ning kui tal seda ei ole, on võlgnikul kohustus seda otsida. Vangistuseseaduse (edaspidi VangS) § 37 lg 2 kohaselt on kõik alla 63-aastased mitteõppivad, ilma 3-aastast last kasvatava ja tervislike vastunäidustusteta vangid kohustatud töötama. Seega on võlgnikul võimalik küll teenida töötasu, aga võimalik ei ole täita kohustuse teist poolt, ehk otsida tulutoovamat tegevust. Autor aga leiab, et võttes arvesse vangi olukorda, siis ta teenib tegelikkuses oma olukorda arvestades mõistlikku töötasu, aga tal ei ole realselt võimalik otsida vanglasiseselt tulutoovamat tegevust. Seega võlgniku tegelik tahe ja soov rahuldada võlausaldajate nõudeid saab tekkida vaid isiku vabanemisel vanglast. Eeltoodust tulenevalt oleks võimalik kohustustest vabanemise ja *fresh start* teooria tõelised eesmärgid samuti realiseerida alles kinnipidamisasutusest vabanedes.

---

¹⁹³ K. Inselberg. Pankrotihaldurid on vangide pankrottide peale väga kurjad. Postimees. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://majandus24.postimees.ee/2699328/pankrotihaldurid-on-vangide-pankrottide-peale-vaega-kurjad> (2014).

¹⁹⁴ *Ibid.*

PankrS § 175 lg 2 p 1 järgi keeldub kohus võlgnikku kohustustest vabastamast üksnes siis, kui võlgnik on süüdi mõistetud pankrotikuriteos. Pankrotiseaduse §-s 175 ei ole välja toodud alust kohustustest vabastamisest keeldumiseks kui isik on muul alusel süüdi- või kinnipidamisasutusse mõistetud. Ka Riigikohus on öelnud ühes Tsiviilkolleeegiumi määruses, et võlgniku vangistus ei välista kohtul keelduda tema kohustustest vabastamisest PankrS § 175 lg 2 alusel, kui kohustustest vabastamise menetluse algatamine, menetluse läbiviimine ja kohustustest vabastamine aitavad kaasa ja tagavad kohustustest vabastamise menetluse eesmärkide saavutamisele¹⁹⁵.

Vanglateenistus on määratlenud igasuguse vangidega tehtava töö eesmärgiks taasühiskonnastamise. VangS § 57 järgi on sotsiaalse rehabilitatsiooni eesmärk aidata vangil säilitada ja luua olulisi ning positiivseid sotsiaalseid kontakte väljaspool vanglat, suurendada toimetulekuvõimet ning mõjutada teda käituma õiguskuulekalt¹⁹⁶. Kuivõrd ka pankroti- menetluse võlgadest vabastamise menetluse üks eesmärk on rehabiliteerida võlgnikku ning suunata teda uuele elule, siis kattub see osaliselt ka eelpool toodud vangistuseseaduse rehabilitatsiooni eesmärgiga. Autor leiab, et kohustustest vabastamise menetlus oma olemuselt võiks teoreetiliselt mõjuda kinnipeetava distsiplineerimisele positiivselt. Sellisel juhul võiks n-ö ideaalsel juhul olla kinnipeetaval teatud lisamotivatsioon, et vabaneda oma võlgadest, kanda ära karistus ning alustada finantskohustuste- ja õigusrikkumiste vaba uut elu.

Kinnipeetavate võlgadest vabastamise puhul seab moraalitunde kahtluse alla aga eelkõige selline olukord, kui isik on vanglasse mõistetud eluaegselt. Sellisel juhul on autori jaoks arusaamatu, kuidas või kas üldse on võimalik realiseerida nii vangistuseseadusesse kui ka pankrotiseadusesse sissekirjutatud rehabiliteerimise eesmärki. Ka Cork Report'ist võib välja lugeda mõtte, et pankrotiõiguse suureks puuduseks oleks julgustada märkimisväärsete karistustega kurjategijat esitama avaldust füüsilise isiku pankroti väljakuulutamiseks, et seeläbi vältida kohtu sanktsioone maksmata jätmisele¹⁹⁷. Cork Report'is on ühtlasi välja toodud, et nii Austraalia, Uus-Meremaa kui ka Kanada on oma pankrotiregulatsiooni sisse kirjutanud sarnase kohustuse, et olgugi, et võlgnik vabastatakse kohustustest vabastamise

---

¹⁹⁵ RKTkm 3-2-1-92-15, p. 9.

¹⁹⁶ Vangistuseseadus – RT I 2000, 58, 376 ... RT I, 17.12.2015,96.

¹⁹⁷ K. Cork. Insolvency Law and Practice: Report of the Review Committee. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, lk 302.

menetluse lõppedes kõikidest oma tsiviilkohustustest, siis on tal endiselt kohustus maksta trahvi (ja kanda karistust), kuivõrd see on võlgniku kriminaalkohustus¹⁹⁸.

Cork'i Komitee nõustub eelnimetatud seisukohaga ning annab soovitusel, et ükski kohtu poolt määratud trahv või karistus ei tohiks olla, mis tahes kujul vastuvõetav pankrotimenetluses, ka ei tohiks eelnimetatu olla vabastatav kohustustest vabastamise menetluses¹⁹⁹. Eestis on nimetatud aspekt reguleeritud PankrS § 176 lg-s 2, mis sätestab et pankrotimenetluses täitmata jäänud kohustustest vabastamisel ei lõppe võlgniku õigusvastaselt tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise kohustus. KarS § 27 järgi on õigusvastane selline tegu, mis vastab seaduses sätestatud süüteo koosseisule ja mille õigusvastasus ei ole välistatud käesoleva seadustiku, muu seaduse, rahvusvahelise konventsiooni või rahvusvahelise tavaga. VÕS § 104 lg 5 määratleb omakorda tahtluse kui õigusvastase tagajärje soovimise võlasuhte tekkimisel, täitmisel või lõpetamisel²⁰⁰. Autor leiab, et Eestis kehtiv piirang on oma aluselt samuti kooskõlas Cork Report'is väljatoodud seisukohtadega, kuid ei piira vabastamisest otseselt kõiki kriminaalkohustuseid vaid õigusvastaseid tahtlikke kahju hüvitamise kohustuseid.

Ajalooliselt on välja toodud, et enamik ühiskonnaliikmeid ei soovi pankrotimenetluseks täielikult humaanset või armulist süsteemi, mis lubaks kõikidel võlgnikel n-õ terve nahaga pääseda²⁰¹. Sellest tulenevalt on ka käesoleva magistr töö teises peatükis välja toodud vabastavate võlgade nimekiri olnud pidevalt kasvav. Ehkki mõned nendest eranditest keskenduvad võlgniku "väärilisusele", on paljud suunatud ka justnimelt nende võlgnike vastu, kes on tahtlike õigusvastaste tegudega põhjustanud, kas teisele isikule või ühiskonnale majanduslikku või muud kahju²⁰².

Töö autor on seisukohal, et nii nagu igale pankrotiseaduses sätestatud võlgnikule antakse võimalus vabaneda võlgadest ja alustada uuesti, peaks sama variant olema ka kinnipeetavatel. Vastavalt PS §-le 10 on inimväärikus üks põhiõiguste tuumaks olev aluspõhimõte. Riigikohus on märkinud asjas 3-1-1-80-97, et inimväärikus on kompleksne põhiõigus, mille elementideks on mh õigus heale nimele, õigus õiguslikule võrdsusele kõigi teiste inimestega ning õigus

---

¹⁹⁸ K. Cork. *Insolvency Law and Practice: Report of the Review Committee*. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982, lk 302.

¹⁹⁹ K. Cork. Osundatud töö, lk 302.

²⁰⁰ Tsiviilseadustiku üldosa seadus - RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 12.03.2015, 106.

²⁰¹ C. J. Tabb. *The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate*. *George Washington Law Review* 59/1990, lk 97.

²⁰² C. J. Tabb. Osundatud töö, lk 98.

inimlikule identiteedile²⁰³. Samuti on Riigikohus asjas 3-3-1-2-06 rõhutanud, et inimväärikus on põhiõiguste alus ning põhiõiguste ja –vabaduste kaitse eesmärk. Inimväärikus on osa põhiõiguse olemusest, mida tuleb austada ja kaitsta²⁰⁴. Eesti endine õiguskantsler Indrek Teder on ühes seisukohas öelnud, et õigus inimväärikale kohtlemisele laieneb igapähele, sealhulgas kinnipeetavatele²⁰⁵.

Autor leiab, et kinnipeetavate kohustustest vabastamisele ei ole seega vaja erandit vaid universaalset reeglit, mis kehtiks kõikidele võlgnikele üheselt. Autori hinnangul on Eesti seadusandja määratlenud PankrS § 176 lõikes 2 korrektselt, et õigusvastaselt tahtlikult tekitatud kahju hüvitamise kohustus ei lõpe võlgniku kohustustest vabastamisega. Nimetatud piirang ei diskrimineeri autori hinnangul kinnipeetavaid ega eelista üht tegu teisele vaid nimetab tingimusteks õigusvastasuse ja teo tahtlikkuse, mida on võimalik igal erijuhtumil eraldi kohaldada. Kahtlemata on kinnipidamisasutuses viibivaid võlgnikke, keda menetluse lõppedes ei vabastata, kuid selle põhjuseks ei ole fakt, et isik viibib vangistus vaid selle tingib juba võlgniku enda käitumine.

3.2.3 Kelmide kohustustest vabastamine

PankrS § 171 lg 2 p 5 ütleb, et kui võlgnik on tahtlikult või raske hooletusega esitanud võlanimekirjas ebaõigeid või ebatäielikke andmeid oma vara ja sissetulekute, võlausaldajate ja oma kohustuste kohta, samuti rikkunud tahtlikult või raske hooletusega muid oma käesolevas seaduses sätestatud kohustusi, siis võib kohus jätta võlgniku kohustustest vabastamise menetluse algatamata. Kuivõrd nimetatud kirjeldus menetluse algatamata jätmiseks sisaldab endas väljendeid nagu “ebaõigete andmete esitamine” ja “tahtlik või raskelt hooletu käitumine”, siis seostab magistritöö autor nimetatud käitumist karistusseadustikus reguleeritud süüteoga, milleks on kelmus. KarS § 209 lg 1 järgi on kelmus teisele isikule varalise kahju tekitamise eest tegelikest asjaoludest teadvalt ebaõige ettekujutuse loomine varalise kasu saamise eesmärgil. TsÜS § 94 lg 1 määratleb pettuse kui isiku tahtliku eksimusse viimise või eksimuses hoidmise temale ebaõigete asjaolude avaldamise teel, eesmärgiga kallutada isikut teatud tehingut tegema²⁰⁶.

---

²⁰³ RKKKo 3-1-1-80-97, p. 1.

²⁰⁴ RKHKo 3-3-1-2-06, p. 10.

²⁰⁵ I. Teder. Seisukoht õigusrikkumise mittetuvastamise kohta. Kinnipeetava suhtes alandava väljendi kasutamine. Arvutivõrgus. Kättesaadav:

http://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/õiguskantsleri_seisukoht_oigusrikkumise_puudumise_kohta_kinnipeetava_suhtes_alandava_valjendi_kasutamine.pdf (26.03.2012), lk 2.

²⁰⁶ Tsiviilseadustiku üldosa seadus - RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 12.03.2015, 106.

Käesoleva töö autor leiab, et on huvitav ja vajab märkimist, et kohustustest vabastamise menetlus võidakse jätta algatamata, kui isik on andnud tahtlikult või raske hooletusega ebaõigeid või ebatäielikke andmeid, kuid menetluse lõpetamise puhul ei ole see üheks aluseks vabastamata jätmiseks. Vabastamata jätmise puhul kontrollitakse, nagu juba eelpool mainitud, kas võlgnik on mõistetud süüdi pankrotikuriteos ning kas võlgnik on rikkunud süüliselt PankrS §-s 173 nimetatud kohustusi ning kahjustanud sellega võlausaldajate huve. Kuigi tõepoolest, PankrS § 173 lg 2 kohaselt peab võlgnik teavitama igast elu- ja tegevuskoha vahetusest, mitte varjama oma vara ja saadud tulusid ning andma teavet oma tegevuse, selle otsimise jm kohta, siis see ei ole siiski autori hinnangul käsitletav samasisulisena, kui PankrS § 171 lg 2 p-s 5 nimetatud alus. Ja eelkõige just see aspekt, et PankrS § 175 eeldab võlgniku süülist, kas tahtlikku või raskelt hooletut, käitumist.

Ka Rahvusvaheline Valuutafond on eraldi märkinud, et uue alguse võimalus ei tohiks olla kättesaadav isikutele, kes on toimepannud pettuseid või kes ei ole pankrotimenetluse vältel avaldanud asjakohast teavet²⁰⁷. Magistritöö autor on seisukohal, et kui isik on juba läbinud künnise tema kohustustest vabastamise menetluse algatamiseks, siis peaks tal olema ka reaalne võimalus menetluse lõpetamiseks kohustustest vabanemise teel. Teisisõnu alused menetluse algatamata jätmiseks peaksid katma ka sisuliselt aluseid menetluse lõpetamata jätmiseks. Autori hinnangul on eelnimetatud piiratud sisuga kohustustest vabastamise menetluse lõpetamise aluse vastuvõtmine ka sisuliselt välistanud nt olukorra reguleerimise, kus võlgnik paneb kohustustest vabastamise menetluse vältel toime pettuse.

Howard on välja toonud, et seadusandjad on korduvalt rõhutanud, et pankrotimenetlus ei saa olla ega ole varjupaik ebaausatele²⁰⁸. Läbi kogu 19. sajandi ringlesid USA-s petitioonid, milles paluti Kongressil vastu võtta pankrotiõigus, milles oleks kohustustest vabastamine võimalik vaid ausale võlgnikule²⁰⁹. Eelnimetatu juures türleb omakorda õhus küsimus, et missugune käitumine on käsitletav nii ebaausa või ebaväärikana, et see seaks ohtu kohustustest vabastamise. Normatiivse moraaliteooria kohaselt tuleb võlgasid tasuda ning ebaausa võlgniku võlgadest vabastamisest keeldumine on eelnimetatusse samuti sügavalt

---

²⁰⁷ International Monetary Fund. Orderly and Effective Insolvency Procedures, Key Issues. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/index.htm>

²⁰⁸ M. Howard. A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy. Ohio State Law Journal 48:4/1987, lk 1050.

²⁰⁹ M. Howard. Osundatud töö, lk 1050.

juurdunud²¹⁰. Kuivõrd võlausaldaja kannab kohustuste puhul suuremat riski, siis on n-õ riskikandja lähenemine õigustanud ka teatud piiranguid kohustustest vabastamise menetluse käigus „väärilisi“ võlgnikke²¹¹. Nimelt, petetud võlausaldaja ei andnud teadlikku nõusolekut, ei ole teadlik, et risk üldse võeti ning ei peaks olema kohustustatud ka eeldama tundmatuid riske. Omastamise, varguse vm süüteo puhul ei saa mingist nõusolekust üldse rääkidagi.

Käesoleva magistritöö punktis 2.2 on autor välja toonud kohustustest vabastamise menetluse käigus vabanevate võlgade piirangud, milleks on välisriikide pankrotiseadustes mh pettuse toimepanemisest tekkinud kahjunõuded. Samas alapunktis on autor ka välja toonud, et Eesti seadus ei välista pettusest tekkinud võlgnevusi kohustustest vabastamise menetluse käigus vabanetavatest võlgadest. Olgugi, et peamiselt rõhutatakse õiguskirjanduses ja kohtulahendites justnimelt sellele, et pankrotimenetlus ja eelkõige kohustustest vabastamise menetluse käigus võlgadest vabanemise võimalus on ettenähtud ausale võlgnikule.

Autor tõstatab küsimuse, miks ei kvalifitseeru pankrotimenetluse käigus tahtlikult ebaõigete andmete esitamine pettuse alla ja ei ole seega kohustustest vabastamise menetlusest üleüldse välistatud. Pettuse tuvastamiseks peab olema täidetud kolm eeldust: eesmärk kallutada teist isikut tehingut sõlmima, tahtlus ja põhjuslik seos eesmärgi ja tahtluse vahel. Töö autor leiab, et kõiki neid eeldusi saab kontrollida ka pankrotimenetluses ebaõigete andmete esitamise puhul. Töö autor on seisukohal, et kui Eesti seadusandja ei ole pettusest tulenevaid kahju hüvitamise nõudeid välistanud kohustustest vabastamise menetluse käigus vabanevate võlgade nimekirjas (PankrS § 176 lõikes 2), siis peaks pettuse toimepanemise juurde lisama nimekirja, mis sisaldab endas aluseid kohustustest vabastamise menetluse lõpetamiseks.

---

²¹⁰ M. Howard. A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy. Ohio State Law Journal 48:4/1987, lk 1054.

²¹¹ C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. George Washington Law Review 59/1990, lk 102.

KOKKUVÕTE

Käesoleva magistritöö üldiseks eesmärgiks oli leida vastus küsimusele, kas *fresh start* teooria rakendamine on kohustustest vabastamise menetluses põhjendatud ja vajalik. Teooria vajalikkuse analüüsiks avas autor kõigepealt selle olemuse ning tõi välja seose Eesti kohustustest vabastamise menetluse instituudiga.

Autor on järeldanud, et “fresh start” teooria kasutamine kohustustest vabastamise menetluses on põhjendatud eelkõige ühiskondlikust teooriast lähtuvalt. Ühiskondlikust teooriast tulenevalt saab autori hinnangul *fresh start* mõiste tähendust selgitada läbi kahe eesmärgi: ühelt poolt on „uue alguse“ eesmärk tervendada majanduskeskkonda ning teisalt, taastada ühe konkreetse maksejõuetusse langenud isiku rahaline stabiilsus ning sellega koos ka võlgniku au ja eneseväärikus. Kahe eesmärgi eristamise vajadus on autori hinnangul samalaadne, mis maksejõuetuse teoorial üldiselt – efektiivne pankrotiõiguse regulatsioon, mis sisaldab endas füüsilise isiku kohustustest vabastamise menetlust, on loodud nii ühiskonna ja majanduse üldistes huvides (üldpreventsioon), kui ka ühe maksejõuetuses oleva indiviidi tervendamiseks (eripreventsioon).

Nii pankrotile spetsialiseerunud kohtunikud, õigusteadlased kui ka professorid kirjeldavad oma artiklites ja loengutes *fresh start*’i kui olulist või isegi kõige olulisemat pankrotimenetluse eesmärki, kuid pankrotiseaduste regulatsioonid ise kunagi antud väljendit ei kasuta. Autori hinnangul ilmestab see just asjaolu, et tegu on tõepoolest teooriaga, mitte seadusesse otse sisse kirjutatud instituudiga nagu on kohustustest vabastamise menetlus. Autori hinnangul on peamine erinevus kahe vahel see, et “fresh start” eeldab kohustustest vabastamist, kohustustest vabastamise menetlus aga mitte. Seega on autor järeldanud, et uus algus ei ole küll pankrotiseadusesse otseselt sisse kirjutatud lubatud tagajärg, aga see on üks võimalikke eesmäärke, mis oleks laias laastus kasulik kogu ühiskonnale.

Magistritöö autor on leidnud, et kohustustest vabastamise menetluse instituut on igati vajalik ja ennekõike kui garantii, et inimesed ei lõpetaks põhjendatud riskide võtmist, isegi kui need teatud ootamatuste ilmnemisel ära ei tasu. Ühiskond ja majanduskeskkond ei saaks eksisteerida ega areneda ilma krediidita, mistõttu on oluline, et riigi poolt oleks tagatud toimiv kaitsevõrk, mida saab vajadusel õlekõrrena kasutada. Nimetatud kaitsevõrgu efektiivseks toimimiseks peaksime me ühiskonnas vähemasti aga looma eeldused selleks, et inimesed

leiaksid omale tasuva töö, mis läbi oleks, isiku enda tahtmisega käsikäes, võimalik ka võlgniku ja tema perekonna reaalne elujärje paranemine. Teisalt on menetlust vaja maksejõuetu isiku tervendamiseks olukorras, kus temast on saanud passiivne liige ühiskonnas ning tal ei ole võimeline sellest ise oma vahenditega välja tulla. Üheks tänapäeva *fresh start* teooria peamiseks puuduseks on autori hinnangul võimetus realselt integreerida menetlusest vabastatud võlgnikku nii sotsiaalsesse kui ka majanduslikku ühiskonda. Seega menetlusega nõ kaasaeva pidav *fresh start* ei ole seadusega või riigi poolt garanteeritud ega võlgniku õiguspärane ootus vaid on iga indiviidi enda teha.

Võrreldes nii Eesti, Saksamaa kui ka Suurbritannia regulatsioone USA-ga, siis esimene põhimõtteline erinevus kohustustest vabastamise menetluse ja uue alguse teooria käsitlemises seisneb eelkõige selles, et Eestis, Saksamaal ja Suurbritannias käsitletakse võlgadest vabastamist kui privileegi ja USA-s vaadeldakse võlakoormast vabanemist kui õigust. Eeltoodut arvesse võttes on võimalik formuleerida vastus, et *fresh start*'i garanteeritus sõltub eelkõige vastavas riigis kasutusel olevast kohustustest vabastamise menetluse regulatsioonist. Kuid üheski, käesolevas magistritöös võrreldud riigi pankrotiseaduses, ei sätestata riigi kohustust vabastada füüsiline isik igal juhul oma võlgadest. Uuesti alustamiseks on ette nähtud kindlad tingimused, mille täitmise üle järelevalvet teostatakse. Nimetatud tingimused võivad olla riigiti erinevad, aga "fresh start" teooria kui selline, on seejuures püsiv.

Pankrotimenetluse majanduslik eesmärk on maksimaalselt tõhus ressursside paigutus pärast maksejõuetusmenetluse lõppu ja selle saavutamine minimaalsete tehingu kuludega. Autor leiab, et paindlikum ehk võlgnikule soodsam kohustustest vabastamise regulatsioon mõjub äritegevusele positiivselt, kuivõrd soodustab äritegevust ja innovatsiooni. Ka võlausaldajale võimalik kasu avaldub kohustustest vabastamise menetluse läbi eelkõige üldises majanduskeskkonnas, mitte läbi ühe konkreetse indiviidi tegevuse. Kohustustest vabastamise menetluses on keskne eelkõige võlgnik ning kogu menetlus käib omakorda läbi võlgniku tegevuse.

Autor on ka leidnud, et kuivõrd seadusandja on võlgniku tegevusele ja selle otsimisele määratlenud ühe selgesõnalise kriteeriumi – mõistlikult tulutoov, siis sage põhjendus sobiva vaba töökoha puudumisest, ei ole käsitletav asjakohase vabandusena ning näitab pigem võlgniku suutmatust täita vajalikke kohustusi. Kui turul ei ole pakkuda võlgnikule meelepärast või harjumuspärast töökohta, mis oleks mõistlikult tasustatud, siis peab võlgnik

menetluses nõustuma ka muude pakkumistega ja jätkama otsinguid. Autor leiab, et võlgnik ei saa jääda seotuks oma varasemate erialaliste valikutega, kui sellisel alal tasuvat tööd ei leidu.

Vara varjamise keelu kohustust on eelkõige sisustatud kohtupraktikas ning autor järeldab, et võlgnikku saaks lugeda kohustust rikkunuks sellisel juhul, kui on olemas tahtlus ja kui võlgnik sai aru, et vara oleks pidanud kasutama võlausaldajate nõuete rahuldamiseks, aga tegutses sellele teadmisele vaatamata. Eelnimetatud kohustuse teise poole täitmise kohta järeldab autor Eesti kohtupraktika järgi, et võlgnik on kohustatud kohut ja usaldusisikut teavitama ka sellisest ajutisest elukoha muutusest, kui ta jääb sisse kirjutatud küll endisesse elupaika, kuid liigub elama või töötama teise kohta. Autori hinnangul teenib eelnimetatud teabe andmise kohustus kohustustest vabastamise menetluses eelkõige läbipaistvuse eesmärki. Ausa ja läbipaistva menetluse läbiviimiseks on vaja kõikide menetlusega seotud poolte koostööd ning autor leiab, et eelkõige peab koostööaldis olema võlgnik ise.

Autor on jõudnud järeldusele, et igas riigis on teatud kohustusi, millest ei ole võimalik menetluse käigus vabaneda. Põhimõttelised alused selleks, et kvalifitseerida missugustest võlgniku võlgnevustest on menetluse vältel võimalik vabaneda ja missugustest mitte, on riigiti äärmiselt võrreldavad. Peamine joon, mis jookseb läbi Saksamaa, Suurbritannia ja USA vabastamise piirangute on, et ei ole võimalik vabaneda tahtlikust kahju tekitamisest tulenenud võlast (ka Eestis), elatisraha nõudest (ka Eesti puhul) ning pettuse toimepanemisest tulenevast nõudest. Üle maailma on pankrotimenetlustes universaalse kaitse all nt elatisraha nõuded. Autor leiab, et riigi kaitse nimetatud kohustusele viitab ühiskonna sotsiaalsele orienteeritusele, kuivõrd elatisnõude puhul lähtutakse alati lapse huvidest ning see ei tohiks muutuda ka pankrotimenetluses.

Autor on järeldanud, et kohustused, millest pole võimalik vabaneda, on ühiskondlikult liiga olulised selleks, et neist oleks võimalik kohustustest vabastamise menetluse vältel vabaneda. Eeltoodut arvesse võttes nimetab autor kaks peamist tingimust, millest tuleks vabastavate võlgadele piirangute seadmisel eelkõige lähtuda. Esiteks peaks sätestatud piirang täitma olulist ühiskondlikku eesmärki, mille ära kaotamine ei oleks universaalselt aktsepteeritav. Teiseks tuleks piirangu seadmisel lähtuda võlgniku käitumisest ning mitte eelistada alusetult ühte võlausaldajat teisele. Ehk piirangu seadmisel tuleb lähtuda mõttest, et kui isik täidab oma kohustusi korrektselt ja vastavalt seadusele, siis saab ta kohustustest vabastatud, aga kui ta neid ei täida, siis kohustustest vabanemist ei järgne. Nimetatud piirangud säilitavad autori

hinnangul selliseid väärtusi nagu humanitaarsus ja sotsiaalne kasulikkus, mida on kohustustest vabastamise menetlus loodud edendama. Autori hinnangul ei ole kohustustest vabastamise menetluses teatud ostutehingute ega laenude (nt õppelaen) eristamine perspektiivikas ega nende vabastamisest välistamine kogu protsessi aluspõhimõtetega kooskõlas. Näitena toob ka autor, kuidas eristada, kas igasugune kahju hüvitamise nõue on mittevabastatav kohustus. Nt kui võlgnik ujutab tahtlikult kortermaja 2. korrusel oma vann üle ja alumise korruse naabrid saavad sellest suuri kahjustusi, siis selline kohustus ei ole vabastatav. Kui võlgnik tegutses aga juba kaudse tahtlusega ehk tegi kõik endast sõltuva, et tagajärge vältida, aga kahju tekkis sellegipoolest, siis on võlgnikul küll juriidiline vastutus olemas, aga kohustus on antud juhul võlgadest vabastamise menetluse käigus vabastatav.

Magistritöös püstitatud eesmärgist tulenevalt uuris autor, kas kõik füüsilised isikud peavad saama võlgadest vabastatud ja kuidas on tagatud või peaks olema tagatud nende rehabilitatsioon. Kohustustest vabastamise menetluse läbimise eesmärgiks on võlgniku rehabiliteerimine temale osaks saanud makseraskustest ning võlgniku kohustuste maksimaalse täitmise tagamine. Selleks, et rehabilitatsioon tähendaks midagi enam kui *fresh start*, peaks seda autori sõnul sisustama sõnadega „täendusrikas uus algus“. Ehk rehabiliteerimine ja kohustustest vabastamise menetlus teenib oma eesmärki üksnes siis, kui võlgnik taastab oma majandusliku olukorra üle tegeliku kontrolli. Autor on rehabilitatsiooni küsimuse juures analüüsinud eelkõige kolme käesoleval ajal pankrotiõiguses olevat aktuaalset probleemi seoses isiku integreerimisega ühiskonda: menetluse pikkus, asjakohane nõustamine ja füüsilise isiku maksejõuetuse register.

Autor on seisukohal, et automaatne kohustustest vabastamine, kohe pankroti välja kuulutamisel, ei teeni rehabilitatsiooni ega ka pankrotimenetluse üldisi eesmärke ning ei distsiplineeri võlgnikku. Samas rõhutatakse liiga pika menetlusega pigem võlgade tasumise moraalsele ja karistuslikule käsitlusele. Autor on järeldanud, et kohustustest vabastamise menetluse pikkus peaks olema tasakaalustatud kahe eelnimetatud mõtte vahel ning seejuures on oluline, et see oleks distsiplineeriv, kuid ei oleks seejuures võlgnikule karistuseks. Teooria eesmärgiks on autori hinnangul võlgniku rehabiliteerimine ning kui võlgnik ei täida eesmärki, siis ta ei saa lõpptulemusel rehabiliteeritud, mitte ei kannu selle tulemusel karistust.

Eesti pankrotisüsteemis puudub täielikult mehhanism, mis juhendaks ja õpetaks võlgnikke, kuidas vältida rahalisi raskusi tulevikus. USA regulatsiooni järgi on pankrotivõlgnik

kohustatud menetluse vältel läbima kursuse finantsvaldkonnas. Autor leiab, et võlanõustamise süsteemi kasutuselevõtt aitaks ka Eestis saavutada rehabilitatsiooni eesmäärke või aitaks kaasa sinna poole püüdemisele. Kuivõrd indiviidide rehabilitatsioonis mängib olulist rolli ühiskond, siis on autor seisukohal, et neile võlgnikele, kellel puudub motivatsioon või oskus omale tööd leida ja teenida seeläbi mõistlikult tulutoovat tasu, mis on üheks võlgadest vabastamise menetluse kohustuseks, võiks pakkuda võimalust tööalase rehabilitatsiooni-meeskonna abile, mh kutsenõustamisele ja kutseõppele.

Maksejõuetuse registri loomist saaks autori hinnangul põhjendada täitemenetluse läbiviimise lihtsustamisega ning teisalt sellega, et võlausaldajatel oleks seeläbi võimalik sügavamalt kaaluda, kas astuda nimetatud isikuga võla- või töölepingulisse suhtesse. Autor aga leiab, et eelnimetatud registri loomine annaks võimaliku aluse võlgniku diskrimineerimisele. Registrist saadud infost tulenevalt väheneb võlausaldajate motivatsioon võlgnikega lepingulistesse suhetesse astumiseks ja see piiraks kogu menetluse suuremat eesmärki, milleks on rehabiliteerimise tulemusel uus majanduslik algus. Suurbritannia õiguse kohaselt säilitatakse Maksejõuetuse Registris andmeid vaid kolm kuud, kuid see tähendaks, et registrist andmete eemaldamine on automaatne ja garanteeritud ning ei unune sinna mitmeteks aastateks. Autor on aga seisukohal, et kuivõrd tähtsamate kohustustest vabastamise menetluse etappide info, sh kohtumäärus kohustustest vabastamise või mittevabastamise kohta, avaldatakse Eestis väljaandes Ametlikud Teadaanded, saab seda pidada piisavaks registriks, millest on võimalik igal isikul vajaduse korral infot leida ning eraldiseisva registri loomine ei ole vajalik.

Kohustustest vabastamise menetluse ja eelkõige *fresh start*'i alustalaks on humanism, millest tulenevalt on "fresh start" teooria keskseks põhjenduseks just nimelt moraalsete väärtuste edendamine ühiskonnas. Autori hinnangul ei ole õigus uuele algusele kaugeltki nii tehniline kui pankrotiõiguse teised instituudid, vaid omab teatud ideoloogilist tausta, mis ulatub eelnimetatutest kaugemale. Seega oleks tänapäeva ühiskonnas mõeldamatu asuda seisukohale, et ei ole eetiline vabastada isikut võlgadest, kuivõrd ta need ise põhjustanud on. Kinnipeetavate võlgadest vabastamise eetilise küsimuse puhul on oluline märkida, et võlgnikud, kes viibivad kinnipidamisasutuses, ei saa üldjuhul neile pankrotiseadusega peale pandud kohustusi täita. Kuid *fresh start*-teooria mõtte inimesed normaalsesse ellu tagasi tuua, eelkõige vangide juures, on autori hinnangul väga oluline. Kuna kohustustest vabastamise menetluse üks eesmäärke on rehabiliteerimine, siis kattub see osaliselt vangistusseaduses reguleeritud sotsiaalse rehabilitatsiooni eesmärgiga ja eelnimetatud võiksid üheselt täidetud saada.

Ka on autor arvamisel, et õigus inimväärikale kohtlemisele, mh õigus õiguslikule võrdsusele kõigi teiste inimestega, laieneb igäihele, sealhulgas kinnipeetavatele. Seega oleks põhjendamatu välistada isiku võimalus *fresh start* ile ainuüksi selle tõttu, et ta on vangistuses. Autori hinnangul ei ole vangide jaoks vaja erandit vaid universaalset reeglit, mis kehtiks kõikidele võlgnikele üheselt. Seega leiab autor, et seadusandja määratletud piirang PankrS § 176 lg-s 2 on korrektne ja ei diskrimineeri kinnipeetavaid ega eelista üht tegu teisele vaid nimetab tingimuseks õigusvastasuse ja teo tahtlikkuse. Kahtlemata on kinnipidamisasutuses viibivaid võlgnikke, keda menetluse lõppedes ei vabastata, kuid selle põhjuseks ei ole fakt, et isik viibib vangistus vaid selle tingib juba võlgniku enda käitumine.

Erialakirjanduses on korduvalt toonitatud, et pankrotimenetlus ei saa olla ega ole varjupaik ebaausatele. Nii USA kui ka Suurbritannia regulatsioonide puhul on eraldi välistatud vabastamisest nt pettusest tulenevad kohustused. Eesti menetluse puhul kontrollitakse vabastamata jätmise otsustamisel, kas võlgnik on mõistetud süüdi pankrotikuriteos ning kas võlgnik on rikkunud süüliselt PankrS §-s 173 nimetatud kohustusi ning kahjustanud sellega võlausaldajate huve. Autori hinnangul ei ole aga PankrS § 173 lõikes 2 sätestatu käsitletav samasisulisena, kui PankrS § 171 lg 2 p-s 5 nimetatud ebaõigete andmete esitamise alus.

Pankrotiõiguse ebaõigete andmete esitamine on autori hinnangul võrreldav pettuse instituudiga ning pettuse kolme eeldusega, milleks on eesmärk kallutada teist isikut tehingut sõlmima, tahtlus ja põhjuslik seos eesmärgi ja tahtluse vahel. Autor leiab, et kõiki neid eeldusi saab kontrollida ka pankrotimenetluses ebaõigete andmete esitamise puhul. Seega on autor seisukohal, et kui Eesti seadusandja ei ole pettusest tulenevaid kahju hüvitamise nõudeid välistanud kohustustest vabastamise menetluse käigus vabanevate võlgade nimekirjas, siis peaks pettuse toimepanemise juurde lisama nimekirja, mis sisaldab endas aluseid kohustustest vabastamise menetluse lõpetamiseks.

Summary: The implementation of the fresh start theory in acquittal of obligations proceedings

The aim of this master's thesis is to research whether the application of the fresh start-theory is possible and justified in the Estonian proceeding of discharging a debtor from his or her obligations. For this the author determines the theory of a fresh start as an outcome of the discharge proceeding and analyses the necessity and justification of the proceeding by comparing different bankruptcy laws.

Due to the purpose of the thesis the main problems are how are we able to define the concept of a bankruptcy's fresh start and should the government guarantee it or is it merely an option regulated by the law. A new concept to researching the current topic in question is whether it is necessary and justifiable. Moreover, is it ethical to free a person from debt even though he caused them on his or her own accord and who deserves a discharge.

Bankruptcy's aim is to neutralize the insolvent debtor from the environment in a way that least affects society. Under this purpose also lies the institute of discharge. Bankruptcy's discharge in itself is always a timely question due to the large amount of bankruptcy petitions filed to court each day. Due to the fact that insolvency is largely an economical problem the author will also research how does bankruptcy's discharge effects business activity and the economy as a whole.

The thesis is divided into three chapters. In the first chapter the author analyses the nature and meaning of fresh start and also the aim of bankruptcy's discharge of debts. The second chapter covers the debtor's obligations during the discharge proceeding, debt exceptions and rehabilitation. The current chapter also includes comparisons between Estonian, German, the United Kingdom's and The United States' regulations. In the third chapter the author analyses the necessity of the bankruptcy's discharge in practice and the potential effects on the economy. In this chapter the author will also cover the ethics and morality discussion, including the discharge of debts of prisoners and frauds.

The more society and the economy evolve alongside each other, the more the importance of credit grows. Lending promotes business activity and at the right terms it allows enterprises to earn more profit than it would ever have been possible with its own means. Therefore, a

person who is in great debt is not a productive member of the economic environment. Although a responsible individual should be able to take in consideration one's ability to pay and not to give into the credit temptation. Nevertheless, if they do not follow these guidelines one has no other choice but to file for bankruptcy in hopes of discharging debts and getting a fresh start. The fresh start theory's origin is in the Anglo American legal sphere, more accurately, in the United States.

There are a number of definitions for fresh start in the legal literature. The author of the thesis has proposed two meanings to the concept of fresh start that one can explain through two goals: firstly, the aim of fresh start is to heal the economic environment and secondly, the aim of fresh start is to relieve the insolvent debtor's finances and rehabilitating his or her honour and dignity. The purpose for distinguishing two separate goals is the same as the theory of bankruptcy in whole – since an effective bankruptcy law is created for the public interest but also to heal one specific insolvent debtor.

However, the right for discharge is not now or has ever been absolute. Scholars have stated that the fresh start is an interpretation to a consumer-based bankruptcy system. To get an opportunity to a fresh start the debtor has to give his or her best to repay creditors during the discharge proceedings and when unemployed seek for a job and not refuse a position that is not to his qualifications or training.

The main focal point of Estonia's first Bankruptcy Act established in 1992 was to protect the interests of creditors. Eventually the focus shifted over to the protection of the debtor. Moreover, in 2003 a new institution was introduced into the Bankruptcy Act – a natural persons' release from obligations. There is a hypothesis that discharging a hopelessly indebted individual is beneficial not only to the creditors of the aforementioned debtor but also to the society in general. It is of the interest of the public to protect an individual debtor from persecution of his creditors and to give him an opportunity to regain his financial stability and a fresh start. This is explained by the social utility theory. Another serious ground for the concept of discharge of debts is the premise that it is humane to release a hopelessly indebted debtor, which is explained by the humanitarian theory.

Since in the Estonia's Bankruptcy Act there is no clear definition or aim for the release of obligations proceeding it is largely interpreted in law. The main purpose of the proceeding is

to rehabilitate the debtor of his financial difficulties and to ensure maximum enforcement of his obligations.

Insolvency law is not an exact science and it is not possible to create one set of rules that will universally apply to all cases. Due to this reason, the courts have wide powers of discretionary power and the debtor's release from obligations depends largely of the judge's ruling. Five years after commencement of the proceedings for the release of the debtor from his or her obligations the court shall decide on the release of the debtor from his or her obligations which were not performed during the bankruptcy proceedings (Bankruptcy Act § 175 section 1).

As stated in Bankruptcy Act § 175 section 3 it is important to note that a court shall nor not refuse to release a debtor from his or her obligations before the court has heard the trusted representative, the debtor and the creditors who have requested to be heard. Bankruptcy Act § 175 section 2 gives to court two grounds for which a discharge from obligations is not permitted. Firstly when the debtor has been convicted of a bankruptcy offence and secondly, when the debtor has violated his or her obligations specified in § 173 and thereby damaged the interests of the creditors. During the proceeding for the release of the debtor from his or her obligations the debtor has to fill obligations stated in Bankruptcy Act § 173.

Firstly, the debtor is required to engage in reasonably profitable activity or seek such activity if he or she does not have it. It is said that regarding this obligation it is important to note the specific features of the debtor's living area, overall unemployment level and also the debtor's own capabilities. The legislator has provided one clear criterion to this obligation – reasonably profitable. The author believes that the excuse for not finding a suitable job is not a reasonable explanation and it shows the debtor's unwillingness to cooperate. The author admits that the debtor is not related to his or her previous career choices and is not obliged to continue working in his or hers current field.

Secondly, a debtor shall notify the court and the trusted representative immediately if he or she changes residence, shall not conceal the income or assets received, and shall provide information at request. It is considered concealment of property only when the debtor himself understands that the asset or income questioned should be used in the interests of creditors. The debtor is obliged to inform the court and the trusted representative when he or she will

temporarily live or work in another place other than his or her registered residence. The author believes that this fulfils the objective of transparency.

Thirdly, the claims on the debtor's income received from an employment or service relationship or income received from business shall be deemed assigned to the trusted representative. A debtor is also required to transfer one-half of the value of the assets received by succession to the trusted representative. Regarding the abovementioned obligation it is important to note that the debtor must have, after giving his or her income over to the trusted representative, the minimum wage prescriber per month. In 2017 the minimum wage for working full-time is 470 euros.

A lot of countries' bankruptcy laws are aimed at protecting the principle of *pacta sunt servanda*. This is a general principle of law whereby the agreement is binding on the parties. However, regardless of what kind of a discharge proceeding has been established in a current country, there will always be exceptions for releasing a debtor from his or her obligations. A downside to a bankruptcy system where there exist a number of nondischargeable debts is that the debtor will not have a true chance for a fresh start at the end of the proceeding. For example, the U.S. Bankruptcy Code Section 523 (a) sets forth 18 nondischargeable debts for a chapter 7 bankruptcy case.

The author finds that obligations that are not chargeable and are universally protected by the bankruptcy systems are obligations to pay support to a child. The author finds that this reflects the society's social orientation and it would be unreasonable to leave the rights of a child unprotected due to the bankruptcy proceeding. The conceptual basis for qualifying which obligations are dischargeable and which are not, are highly comparable across countries. The author appoints two main conditions to deciding which obligations cannot be released. Firstly, the restriction must serve an important social purpose, for which dismissal would not be universally acceptable. Secondly, the creditor is in the relationship involuntarily and did not have a choice whether or not to enter into an obligation with the debtor.

The second aim of bankruptcy is an effective rehabilitation of the debtor. By rehabilitating a debtor, it is giving him or her a chance at a fresh start that is truly meaningful. It is said that rehabilitation is used to lessen the inevitable negative impacts of bankruptcy. A proceeding of releasing one from his or her obligations has not served its full purpose when at the end of the proceeding the debtor has not achieved true control over his or her financial situation.

Financial rehabilitation guides the insolvent individual out of financial difficulties and provides guidelines how to never fall back into that situation in the future.

A considerable problem for rehabilitating the debtor however, is the length of the proceeding. For example Germany has significantly reduced the length of their discharge proceeding and is planning to reduce it even more. As stated before, the proceeding in Estonia lasts for five years. For many other countries the aforementioned proceedings lasts even longer. The author is in the opinion that it is extremely archaic to state in the current society of welfare and high social values that bankruptcy (or the discharge of debts) proceeding should punish the insolvent individual even more than life already has. The aim of the proceeding is not to punish the debtor. It is also obvious that an automatic discharge of debts after declaring the debtor bankrupt is not justified and does not serve the purpose of bankruptcy or moreover rehabilitation.

Another problem regarding rehabilitation is that in the Estonian bankruptcy system there is a complete lack of a mechanism that would guide and teach debtors how to avoid financial difficulties and financial distress in the future. The debtor is not enabled debt counselling that has become a custom in many other European countries. Counselling would enable the debtor to learn how to organize their money, for example to consider all aspects thoroughly before entering into new commitments. In the U.S. the debtor is obliged to undergo a course in the economic and financial field. The lack of appropriate counselling undoubtedly damages the rehabilitation process. Due to the fact that society plays an important role in the rehabilitation of an individual, the author believes that we should offer debtors a chance to work with a vocational rehabilitation team. The team could offer debtors vocational guidance so the individual would have a chance to find reasonably profitable income that is his or her obligation according to the Bankruptcy Act § 173 section 1.

An important part of rehabilitation is the possibility of creating an Insolvency Register for natural persons. When a legal person is declared bankrupt, we can find relevant information from the Business Register but for individuals there is no separate register. The lack of knowledge whether a person has declared bankrupt or whether there is a discharge proceeding creates problems for a bailiff. In the UK for example, the debtor's information is preserved for three months in the Insolvency Register. The author of the thesis is on the opinion that by creating the aforementioned register we would provide a possible basis for discrimination. If there is a register that provides information on insolvent debtors or debtors who are in the

discharge proceeding it will be a possible basis for not entering into contractual relations with the individual. In addition, this would in itself limit the greater goal of the discharge proceeding which is providing a fresh financial start through rehabilitation. Moreover, the knowledge that information about one's insolvency is public could prove to be demoralizing to the debtors. The author finds that because the information regarding important bankruptcy's discharge court rulings are published in Official Notices it can be regarded as a sufficient register. Every person could if necessary find information on the matter and the creation of a separate registry is not needed.

Bankruptcy's economic objective is considered to be the most efficient resource placement as possible. Entrepreneurs are driven by innovation, success and risks. Due to this, politicians around the world have adopted an idea of a business policy that is expressed in bankruptcy law. It is said that an overly strict and inflexible insolvency regime can be a disincentive for the economic vitality and social well-being. The author believes that individuals should take risks and be financially active but it is also important that this financial activity does not result in recklessly obtaining more and more obligations. An economic environment where there are more wounded individuals (debtors) than people who are financially active and take prudent risks (non-debtors) will most likely have a negative impact on its growth.

When commencing an individual's release from obligations proceeding the Bankruptcy Act does not guarantee actual release of obligations. For a discharge one is obliged to follow his or her commitments set forth in Bankruptcy Act § 173. In Estonian practice it is common that a discharge proceeding is commenced but an actual discharge of debts does not follow. The Constitution does not specify the state's obligation to help a hopelessly indebted individual. In addition, the Supreme Court has stated from time to time that it is not essentially every debtor's right to be released from obligations. It is also important to note that the discharge proceeding does not erase the debt but it only releases the current debtor from his or her liability.

The author is on the opinion that the institution of discharge of debts is definitely necessary, above anything else as a guarantee that individuals would not stop taking justified risks even if they do not pay off. Due to the fact that society nor the economic environment could not exist or develop without credit or risks, it is important that the state provides a well-functioning safety net that one can use as a lifeline. One of the main deficiencies of the fresh start theory is the inability to reintegrate a discharged individual to the social and financial

community. The author believes that the release from obligations proceeding will relieve this problem.

The proceeding of release of one's obligations is based on humanism. The grounds for the fresh start-theory is believed to be the promotion of moral values in society. The moral dimension of the fresh start principle involves two related thoughts, the society's obligation for the individual debtor and the individual's duties to society. It is said that the discharge of debts proceeding works against the morality principle as it tempts debtors to follow the amoral road of non-payment. The author believes it is also important to state that behaviour that is deemed to be moral relies mostly on trust and faith that the parties will follow their contractual obligations.

It is stated that a chance for a fresh start should not be made available for individuals who have committed fraud or have not been truthful. Providing false information in bankruptcy proceeding can be compared to the proceeding of fraud and its three premises – aim to induce the other person to enter into a transaction, intent and a causal link between the two. All of the aforementioned premises can be applied for bankruptcy's submission of incorrect information. The author believes that if the legislator has not excepted debts arising from fraudulent behavior from the list of dischargeable debts, they should add committing fraud to the catalogue that specifies ground for denying discharge of debts.

For the question of acquittal of obligation for incarcerated persons the author believes that every person deserves a chance at a fresh start. As mentioned before, according to the Bankruptcy Act the debtor shall not be released from obligations to compensate for intentionally caused damage by an unlawful action. The author believes that this exception does not discriminate the prisoners and does not "prefer" one crime to another but correctly stipulates the condition for an unlawful action to be intention. There are definitely prisoners who will not be released from his or her obligations but it will not be because of imprisonment but due to the debtor's own behaviour.

KASUTATUD KIRJANDUS

1. A. Grossman. Conflict of Laws in the Discharge of Debts in Bankruptcy. *INSOL International Insolvency Review* 1/1996.
2. Annual Report of European SMEs 2015/2016.
3. A. R. Keay, P. Walton. *Insolvency Law: Corporate and Personal*. Essex: Pearson Education Limited, 2003.
4. A. R. Keay, P. Walton. The Preferential Debts Regime in Liquidation Law: In the Public Interest? *Company Financial and Insolvency Law Review*, 84:85/1999.
5. A. Saretok. Pankroti eelmenetlus ja selle raugemine. Magistritöö. Tartu, 2014.
6. Charles Juntikka & Associates. What is Chapter 7 Bankruptcy and How Will It Give Me a Fresh Start? Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://cjalaw.com/chapter-7-bankruptcy-a-fresh-start/>
7. Citizens Advice. Applying to become bankrupt. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.gov.uk/bankruptcy/when-bankruptcy-ends> (01.12.2016).
8. Citizens Advice. Discharge from bankruptcy. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.citizensadvice.org.uk/debt-and-money/debt-solutions/bankruptcy-2/after-you-go-bankrupt/discharge-from-bankruptcy/>
9. C. J. Tabb. The Scope of the Fresh Start in Bankruptcy: Collateral Conversions and the Dischargeability Debate. *George Washington Law Review* 59/1990.
10. Collins English Dictionary. HarperCollins Publishers 2000.
11. Consumer Debt Report. *INSOL International* 2001/5 (INSOL Debt Report). Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.insol.org/pdf/consdebt.pdf>
12. D. G. Epstein. *Bankruptcy and Related Law in a Nutshell*. Minnesota: West Group, 2002.
13. D. G. Epstein, S. H. Nickles. *Principles of Bankruptcy Law*. Thomson West, 2007.
14. D. G. Epstein, S. H. Nickles, J. J. White. *Bankruptcy*. Western Publishing Company, 1993.
15. D. Rendlemant. The Bankruptcy Discharge: Toward a Fresher Start. *North Carolina Law Review* 58:723/1980.
16. Eesti Keele Instituut. Eesti keele seletav sõnaraamat. Kättesaadav. Arvutivõrgus: <https://www.eki.ee/dict/ekss/index.cgi?Q=moratorium&F=M>

17. Eesti Töötukassa. Tööalane rehabilitatsioon. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.tootukassa.ee/content/toovoimereform/tootalane-rehabilitatsioon> (19.06.2016).
18. Eesti Vabariigi Põhiseadus. Kommenteeritud väljaanne, 2012. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.pohiseadus.ee>
19. Eetikaveeb. Tartu Ülikooli Eetikaveeb: Õigus ja eetika. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.eetika.ee/et/valitsemiseetika/oigus>
20. Euroopa Komisjon. Euroopa Parlamendi ja Nõukogu direktiiv, milles käsitletakse ennetava restruktureerimise raamistikke, uue võimaluse andmist ning restruktureerimise, maksejõuetuse ja maksekohustustest vabastamise menetluste tõhususe suurendamise meetmeid ning millega muudetakse direktiivi 2012/30/EL. Strasbourg, 22.11.2016.
21. F. Cabrillo, B. W. F. Depoorter. Bankruptcy Proceedings. Gent: Encyclopedia of Law and Economics, 2000.
22. F. McIntyre, D. M. Sullivan, L. Summers. Lawyers Steer Clients Toward Lucrative Filings: Evidence from Consumer Bankruptcies. Oxford: Oxford University Press. American Law and Economics Review 17/2015.
23. F. M. Fossen. Personal Bankruptcy Law, Wealth, and Entrepreneurship – Evidence from the Introduction of a „Fresh Start“ Policy. Oxford: Oxford University Press. American Law and Economics Review 17/2015.
24. H. Remington. A Treatise on the Bankruptcy Law of the United States. 6th Edition. New York: Law Publishers, 1955.
25. I. F. Fletcher. The Law of Insolvency. Sweet & Maxwell, 2009.
26. Insolvency Service (UK). Bankruptcy: A Fresh Start. London: Insolvency Service, 2001.
27. International Monetary Fund. Orderly and Effective Insolvency Procedures, Key Issues. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/index.htm>
28. I. Teder. Seisukoht õigusrikkumise mittetuvastamise kohta. Kinnipeetava suhtes alandava väljendi kasutamine. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.oiguskantsler.ee/sites/default/files/field_document2/6iguskantsleri_seisukoht_oigusrikkumise_puudumise_kohta_kinnipeetava_suhtes_alandava_valjendi_kasutamine.pdf (26.03.2012).
29. J. A. MacLachlan. Handbook of the Law of Bankruptcy. West Publications Co, 1956

30. J. Armour, D. Cumming. *Bankruptcy Law and Entrepreneurship*. Oxford: Oxford University Press. *American Law and Economics Review* 18/2016.
31. J. Derbyshire. *The Origins of Social Liberalism*. *New Statesman*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.newstatesman.com/uk-politics/2010/07/social-liberalism-hobhouse> (12.07.2010).
32. J. Niemi-Kiesiläinen, I. Ramsay, W. C. Whitford. *Consumer Bankruptcy in Global Perspective*. Portland: Hart Publishing, 2003.
33. J. Rachlinski, C. Guthrie, H. Wistrich. *Heuristics and Biases in Bankruptcy Judges*. *Journal of Institutional and Theoretical Economics* 163/2007.
34. K. Ayotte. *Bankruptcy and Entrepreneurship: The Value of a Fresh Start*. Oxford: Oxford University Press. *The Journal of Law, Economics and Organization* 23/2006.
35. K. Cork. *Insolvency Law and Practice: Report of the Review Committee*. London: Her Majesty's Stationery Office, 1982.
36. K. Gross. *Failure and Forgiveness: Rebalancing the Bankruptcy System*. Yale: Yale University Press, 1999.
37. K. Inselberg. *Pankrotihaldurid on vangide pankrottide peale väga kurjad*. *Postimees*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://majandus24.postimees.ee/2699328/pankrotihaldurid-on-vangide-pankrottide-peale-vaega-kurjad> (2014).
38. K. Kerstna-Vaks. *Järelevalve pankrotimenetluses*. Magistritöö. Tartu, 2005.
39. K. Porter, D. Thorne. *The Failure of Bankruptcy's Fresh Start*. *Cornell Law Review* 2006/92:67.
40. *Korterühistu pankroti võimalikkus ja Inkassofirmade kaasamine võlgade sissenõudmisel*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.tallinn.ee/est/tarbija/g6856s59804>
41. L. C. Buchheit, J. S. Pam. *The Pari Passu Clause in Sovereign Debt Instruments*. 2004. Arvutivõrgus. Kättesaadav: [http://www2.lse.ac.uk/fmg/events/financialRegulation/LFR15L_Buchheit-\(Pari-Passu-Clause-in-Sovereign-Debt-Instruments---Emory-Law-Journal\).pdf](http://www2.lse.ac.uk/fmg/events/financialRegulation/LFR15L_Buchheit-(Pari-Passu-Clause-in-Sovereign-Debt-Instruments---Emory-Law-Journal).pdf) (06.05.2013).
42. L. J. McIntyre. *A Sociological Perspective on Bankruptcy*. *Indiana Law Journal* 65:123/1989.
43. Mehlman Greenblatt & Hare, LLC. *Getting the Fresh Start*. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.mehl-green.com/bankruptcy-fresh-start/>

44. M. Howard. A Theory of Discharge in Consumer Bankruptcy. *Ohio State Law Journal* 48:4/1987.
45. M. Varusk. Füüsilise isiku pankrotimenetlus. *Õiguskeel* 3/2010.
46. M. Varusk. Maksejõuetus – Mis see on? *Õiguskeel* 2008/2.
47. National Bankruptcy Review Commission. National Bankruptcy Review Commission Final Report. Bankruptcy: The Next Twenty Years. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://govinfo.library.unt.edu/nbrc/report/01title.html> (20.10.1997).
48. Orderly and Effective Insolvency Procedures. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.imf.org/external/pubs/ft/orderly/>
49. P. Manavald. Pilk Eesti maksejõuetusõigusele läbi õigusökoonoomika prisma. *Juridica* VI/2008.
50. P. Manavald. Ärikeeld kui ettevõtlusvabaduse riive. *Juridica* VII/2003.
51. P. Shuchman. Theory and Reality in Bankruptcy the Spherical Chicken. *Law and Contemporary Problems* 66/1977.
52. P. Varul, I. Kull, V. Kõve, M. Käerdi. *Tsiviilseadustiku üldosa seadus. Kommenteeritud väljaanne*. Tallinn: Kirjastus Juura, 2010.
53. P. Varul. Maksejõuetuse areng Eestis. *Juridica* IV/2013.
54. P. Varul. Pankrotiseaduse uued parandusettepanekud. *Juridica* VI/2008.
55. P. Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. *Juridica* 1993.
56. P. Varul. Selgitavaid märkusi pankrotiseadusele. *Juridica* 1994.
57. R. Blazy, B. Chopard, E. Langlais, Y. Ziane. Personal Bankruptcy Law, Fresh Starts, and Judicial Practice. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://economix.fr/pdf/workshops/2011_faillites/CHOPARD_Journees_Faillite_2011.pdf
58. R. Calnan. *Proprietary Rights and Insolvency*. Oxford: Oxford University Press, 2010.
59. R. Efrat. The Fresh-Start Policy in Bankruptcy in Modern Day Israel. *ABI Law Review* 7:555/1999.
60. REDRESS. Ending Torture. Seeking Justice for Survivors. Rehabilitation as a Form of Reparation Under International Law. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.redress.org/downloads/publications/The%20right%20to%20rehabilitation.pdf> (2009).
61. R. Goode. *Principles of Corporate Insolvency Law*. First Edition. London: Sweet & Maxwell, 1990.
62. R. Goode. *Principles of Corporate Insolvency Law*. Fourth Edition. London: Sweet & Maxwell, 2011.

63. R. J. Mokal. Priority as Pathology: The Pari Passu Myth. Cambridge: Cambridge Law Journal 60:03/2001.
64. R. W. Kolb. Encyclopedia of Business Ethics and Society. Sage Publications, 2008.
65. T. A. Sullivan, E. Warren, J. L. Westbrook. As We Forgive Our Debtors: Bankruptcy and Consumer Credit in America. Beard Books, 1991.
66. T. H. Jackson. The Logic and Limits of Bankruptcy Law. Washington, D.C: Beardbooks, 2001.
67. The Economist. A Fresh Start. Bankruptcy and the Economy. Washington DC: The Economist Newspaper Limited, 14.03.2015.
68. The Insolvency Service. Discharge from Bankruptcy. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.insolvencydirect.bis.gov.uk/casehelpmanual/D/DischargeFromBankruptcy.htm>
69. The National Archives. Insolvency Act 1986. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/>
70. The Oxford Pocket Dictionary of Current English. Oxford: Oxford University Press 2009. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.encyclopedia.com/doc/1O999-rehab.html>
71. T. H. Jackson. The Logic and Limits of Bankruptcy Law. Washington, D.C: Beardbooks, 2001.
72. T. Linna. Consumer Insolvency: The Linkage Between the Fresh Start, Collective Proceedings, and the Access to Debt Adjustment. Journal of Consumer Policy 38/2015.
73. T. Saarma. Pankrotimenetluse põhimõtted. Juridica VI/2008.
74. T. Wilhelmsson. Critical Studies in Private Law. A Treatise on Need-Rational Principles in Modern Law. Springer Netherlands 16/1992.
75. U. Arumäe. Maksejõuetusmenetlus ja vaidluste lahendamine. Juhtimine ja õigus V osa. Äriõiguse loengumaterjal, 2012.
76. United Nations. UNCITRAL. Legislative Guide on Insolvency Law. New York, 2005.
77. United States Courts. Discharge in Bankruptcy – Bankruptcy Basics. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.uscourts.gov/services-forms/bankruptcy/bankruptcy-basics/discharge-bankruptcy-bankruptcy-basics>
78. U. Reifner, J. Niemi-Kiesiläinen, N. Huls, H. Springeneer. The Legal Solutions on Overindebtedness in the EU Member States. Consumer Insolvency Regulation 2010.

79. V. Finch. *Corporate Insolvency Law: Perspectives and Principles*. New York: Cambridge University Press, 2002.
80. V. Kõve. „Head“ ja „halvad“ võlgnikud ja võlausaldajad. *Juridica* IV/2014.
81. V. V. Acharya. *Bankruptcy Codes and Innovation*. Oxford: Oxford University Press. *The Review of Financial Studies* 22/2009.
82. W. Blackstone. *The Oxford Edition of Blackstone – Commentaries on the Laws of England. Book II of the Rights of Things*. Oxford: Oxford University Press.
83. WHO Expert Committee on Medical Rehabilitation. *Second Report*. Geneva: Technical Report Series 419/1969.
84. W. R. Cornish, G. de. N. Clark. *Law and Society in England 1750-1950*. London: Sweet & Maxwell, 1989.
85. W. White. *Can an Employer Use a Potential Employee’s Bankruptcy Against Him?* Parkman White, LLP. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <https://www.parkmanwhite.com/civil-law-suits/can-employer-use-potential-employees-bankruptcy> (09.12.2016).

KASUTATUD NORMATIIVMATERJAL

Eesti normatiivaktid

1. Euroopa Liidu Nõukogu määrus (EÜ) nr 1346/2000, 29. mai 2000, maksejõuetusmenetluse kohta. – EÜT L 160/1, 30.06.2000.
2. Pankrotiseadus - RT I 2003, 17, 95 ... RT I, 22.06.2016, 25.
3. Tsiviilseadustiku üldosa seadus - RT I 2002, 35, 216 ... RT I, 12.03.2015, 106.
4. Täitemenetluse seadustik – RT I, 2005, 27, 198 ... RT I, 08.07.2016.
5. Vabariigi valitsuse määrus. Töötasu alammäära kehtestamine – RT I, 22.12.2015, 51.
6. Vangistusseadus – RT I 2000, 58, 376 ... RT I, 17.12.2015,96.

Välisriikide normatiivaktid

7. Bankruptcy Code USA. United States Code. Title 11 – Bankruptcy. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www4.law.cornell.edu/uscode/11/usc_sup_01_11.html
8. Insolvency Act 1986. Arvutivõrgus. Kättesaadav: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1986/45/contents>
9. Insolvenzordnung – Saksamaa maksejõuetuse seadus. Arvutivõrgus. Kättesaadav: http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_inso/

KASUTATUD KOHTUPRAKTIKA

Eesti kohtupraktika

1. HMKm 01.12.2015 lahend asjas nr 2-10-44835.
2. HMKm 07.06.2016 lahend asjas nr 2-08-87176.
3. HMKm 19.10.2016 lahend asjas nr 2-09-3821.
4. HMKm 20.12.2016 lahend asjas nr 2-13-45996.
5. RKHKo 22.03.2006 lahend asjas nr 3-3-1-2-06.
6. RKHKo 05.04.2006 lahend asjas nr 3-3-1-15-06.
7. RKKKo 26.08.1997 lahend asjas nr 3-1-1-80-97.
8. RKPJKo 28.04.2000 lahend asjas nr 3-4-1-6-00.
9. RKTKm 22.02.2010 lahend asjas nr 3-2-1-124-09.
10. RKTKm 14.11.2011 lahend asjas nr 3-2-1-121-11.
11. RKTKm 23.04.2012 lahend asjas nr 3-2-1-26-12.
12. RKTKm 17.04.2013 lahend asjas nr 3-2-1-46-13.
13. RKTKm 23.09.2015 lahend asjas nr 3-2-1-92-15.
14. RKTKm 04.05.2016 lahend asjas nr 3-2-1-19-16.
15. RKTKm 05.10.2016 lahend asjas nr 3-2-1-90-16.
16. RKTKm 02.11.2016 lahend asjas nr 3-2-1-31-16.
17. TlnRnKm 20.12.2016 lahend asjas nr 2-08-21301.

Välisriikide kohtupraktika

18. USA Ülemkohus: Colwell v. Tinker case, 169 N.Y. 531, 537, 62 (1902).
19. USA Ülemkohus: Local Loan v. Hunt case, 292 U.S. 234, 244 (1934).
20. USA Ülemkohus: Stellwagen v. Clum case, 245 U.S. 605, 38 S.Ct. 215 (1918).

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kertu Priimägi,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „Fresh start” teooria rakendamine kohustustest vabastamise menetluses“, mille juhendaja on *mag.iur* Anto Kasak,
  - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
  - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Tallinnas, 02.05.2017